

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19. — Τηλ. 227-689 | 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1965 | ΑΡΙΘ. 2

ΘΑ ΣΥΝΤΕΛΕΣΗ ΒΑΣΙΚΩΣ

Εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐχάριστον γεγονός, ὅτι διεπιστώθη, κατὰ τὸ τελευταῖον τρίμηνον, ποιά τις χαλάρωσις τῆς ὁρμῆς τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος. Καὶ ὅτι, ὅπως ἀνηγγέλθη, ἀπεφασίσθη ἡ ἐφαρμογὴ ριζοσπαστικῶν μέτρων, διὰ τὴν παλιννόστησιν τῶν ἀποδημησάντων Ἑλλήνων ἐργατῶν. Καὶ ἐπεβάλλετο ἕνας τοιοῦτος σοβαρὸς προγραμματισμός. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀπογοητευτικώτερον θέαμα, ἀπὸ τὰς μυριάδας τῶν ἀλκίμων ἐφήβων μας, ποὺ, λόγῳ ἀνεργίας καὶ ὑποαπασχολήσεως, ἀναγκάζονται νὰ ἐκπατρίζωνται εἰς μακρυνὰς χώρας. Ἀποτελεῖ τοῦτο ἐκδήλωσιν ἐθνικῆς καχεξίας. Καὶ εἶναι αἱμορραγία, ἀποσκελετοῦσα, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τὸν ἐθνικὸν μας ὀργανισμόν· καὶ καθιστῶσα ἴσως λῆρον καὶ οὐτοπίαν τὸν ἐκβιομηχανισμόν, καὶ γενικώτερον τὴν πρὸδον τῆς χώρας.

★

Καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑψωθῇ φραγμὸς καὶ νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ἀποκαρδιωτικὴν αὐτὴν ἀποστράγγισιν τοῦ Ἑθνους ἀπὸ τοὺς ζωτικωτέρους τοῦ χυμοῦς. Διότι οἱ καρποὶ τῆς ἀπομαστεύσεώς τοῦ αὐτῆς εἶναι πολὺ πικροί· καὶ ὅχι τόσον ἀπὸ τῆς παραγωγικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς βιολογικῆς, τῆς ψυχολογικῆς καὶ τῆς Ἑθνικῆς τοιαύτης. Διότι οὐδὲν εἶναι ἀνησυχητικώτερον διὰ τὸ Ἑθνικόν μας μέλλον, ἀπὸ τὴν ἐναγώνιον ψυχολογίαν τῶν νέων, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς εἰς τὴν ὑλιστικὴν αὐτὴν ἐποχὴν μας. Καὶ οὐδὲν τὸ μελαγχολικώτερον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπικινδυνωδέστερον, ἀπὸ τὰς ὅλοεν πληθυνομένας ἐρήμους καὶ ἀνέλπιδας ψυχὰς, ποὺ

κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὸ καταθλιπτικὸν συναίσθημα τῆς ἀβεβαιότητος, διὰ μίαν ἀποδοτικὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἀλκῆς καὶ τῆς δραστηριότητός των.

★

Εἶναι καταθλιπτικὸν καὶ αὐτόχρομα καταλυτικὸν τὸ κενὸν τὸ ὁποῖον αἰσθάνονται. Καὶ εἶναι ἐπόμενον ἡ ψυχολογία των αὐτῇ, νὰ θέτῃ ὑπὸ ὀδυνηρὰν κρίσιν εἰς τὴν συνείδησίν των ὅλας τὰς ὥραιας ἀφοσιώσεις καὶ ὅλας τὰς παραδεδεγμένας ἠθικὰς ἀξίας. Καὶ μέσα εἰς τὴν δίνην τῆς ἀπειρίας, τῆς ἀνωριμότητος καὶ τῆς πικρίας των, νὰ τοὺς ὀδηγῇ πρὸς τοὺς ὀδοντωτοὺς τροχοὺς τῆς κομμουνιστικῆς οὐτοπίας· ποῦ—καὶ ὡς θεωρία καὶ ὡς πράξις—ἀπεδείχθη ἐφιαλτικὴ, ἀντιπνευματικὴ καὶ ἐξουθενωτικὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ ἀξιοπρεπείας.

★

Καὶ εἶναι ἀληθῶς μέγα εὐτύχημα, ὅτι οἱ Ἕλληνες νέοι, ὅσοι πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν στυφὴν γεῦσιν τῆς ἐδῶ ζωῆς των ἀνεζήτησαν εὐχόμεους καρποὺς καὶ τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων μακρὰν τῆς πατρικῆς γῆς, ἀπεδείχθη ὅτι κατέχονται ἀπὸ ἀκοίμητον νοσταλγίαν πρὸς τὰ πτωχικά της ἐδάφη καὶ πρὸς τὸν γαλανὸν οὐρανὸν μας. Καὶ ὅτι ἡ πατριδολατρεία των, ὅχι μόνον δὲν ἐξεμνηδενίσθη ἀπὸ τὰς τοξίνας τῆς εὐζωίας, τῶν ἀνέσεων καὶ τῶν θελγῆτρων, ποὺ τοὺς παρέχει ἡ ξένη γῆ· ἀλλὰ καὶ ἀποβαίνει εἰς αὐτοὺς πηγὴ ἐξαιρέτων ἀφοσιώσεων, καὶ πίστεως, καὶ ἀσιγήτου ἡμέρου πρὸς τὴν μικρὰν των Ἰθάκην, καὶ

πρὸς τὸν ἀναθρώσκοντα καπνὸν τῆς οἰκογενειακῆς των ἐστίας.

★

Καὶ εἰς τρεῖς σχεδόν, ὡς ἀνεκοινώθη, μυριάδας ἀνῆλθον οἱ παλιννοστήσαντες, διὰ τὰ συνεορτάσουν, μὲ τοὺς προσφιλεῖς των οἰκείους, τὸ δωδεκάημερον τῶν Χριστουγέννων. Ὑπῆρξε δὲ ὁμολογουμένως εὐτυχοῦς ἐμπνεύσεως ἐκδήλωσις ἡ ἐορταστικὴ δεξίωσις των ὑπὸ τοῦ Κράτους. Διότι ἐξοβελίζει καὶ καλύπτει ὑπὸ τὸν φαῖον μανδύαν τῆς λήθης τὴν ἄδικον παραθεώρησιν των εἰς τὸ παρελθόν, συνεπεία τῆς ὁποίας ἐξεσφενδονίσθησαν εἰς τὴν ξένην· ἀλλὰ καὶ ἀντιζυγίζει ἀποτελεσματικῶς ὅλας τὰς προνομίας καὶ ὅλας τὰς ἀνέσεις, τὰς ὁποίας ἀπολαμβάνουν ἐργαζόμενοι σήμερον ἐκεῖ...

★

Ἡ «Ἐκκλησία», τῆς ὁποίας αἱ στῆλαι συχνότατα ἀπησχολήθησαν διὰ τὸ θλιβερόν φαινόμενον τῆς ἀθρόας ἐξόδου καὶ μεταναστεύσεως τῆς νεότητός μας, αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν ὅπως χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν, διὰ τὴν σημειωθείσαν προσφάτως μικρὰν ἀνάσχεσιν τοῦ ρεύματος καὶ διὰ τὸν ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τῶν Χριστουγέννων ἐπαναπατρισμόν. Καὶ εὐχεται ὁλοφύχως, ὅπως οὗτος ἀποβῇ ταχέως ὀριστικός. Πρὸς τοῦτο, ἀδιάπτωτος καὶ ἀποτελεσματικὴ πρέπει νὰ ἐκδηλοῦται ἡ Κρατικὴ προσπάθεια. Τόσον διὰ τὴν δημιουργίαν περισσοτέρων εὐκαιριῶν καὶ δυνατότητων ἐπιχωρίου ἀπασχολήσεως τῶν νέων μας· ὅσον καὶ διὰ τὴν, ἐντὸς τῶν δυνατῶν ὁρίων, βελτίωσιν τῆς ἀμοιβῆς τοῦ μόχθου των. Ἐν τῷ μεταξὺ δέ, ἀγρυπνος καὶ πλήρης στοργικότητος νὰ εἶναι ἡ παρακολούθησις των, κατὰ τὴν παραμονὴν των ἐκτὸς τῶν Ἐθνικῶν μας ὁρίων.

★

Καὶ εἰς τοῦτο θὰ συντελέσῃ βασικῶς, ἡ μετὰ ζήλου ἐνθέου ἀντιμετώπισις τῶν θρησκευτικῶν των ἀναγκῶν, καὶ ἡ διατήρησις των ὑπὸ τὴν θαλπωρὴν καὶ τὴν σκέπην τῆς Ἐκκλησίας μας. Διότι ἀνεξαρτήτως ὅπως ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ θερμὸν θρησκευτικὸν συναίσθημα εἶναι ὁ ἀμεσώτερος παράγων καὶ τὸ ἀποτελεσματικώτερον μέσον τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς ὁμαδικῆς γαληνεύσεως· εἶναι βέβαιον καὶ μεμαρτυρημένον, ὅτι ἡ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας συντελεῖ, ὅσον οὐδεμία ἄλλη δύναμις, εἰς τὸ νὰ ἔχουν πάντοτε ἐστραμμένους τοὺς νοερούς των ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ πάτρια ἐδάφη, ὅπου αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἔχουν τόσῃν ὑποβλητικότητῃ καὶ τόσῃν καταλυτικῇ λαμπρότητῃ.

★

Πρέπει νὰ κατανοηθῇ σαφῶς, ἡ ἀνυψωτικὴ καὶ ἐθνοποιὸς δύναμις τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας. Καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς πρὸς τὸν ὁποῖον κατέτεινε—ματαίως—ὁ ἀρχαῖος κόσμος, ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν Ἑλληνοχριστιανικὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Διότι διδάσκει, ὅτι χωρὶς τὴν ἑξαρσιν τοῦ ἀνθρώπου ὑπεράνω τῶν ἐνστίκτων του καὶ ὑπεράνω τῆς κατωτέρας του φύσεως, εἶναι ἀνέφικτος πᾶσα ἀληθὴς πρόοδος καὶ δημιουργία. Καὶ ὅτι μόνον διὰ τοῦ Σταυροῦ, τῆς ἐκουσίας δηλαδὴ καὶ αὐτοθελήτου θυσίας μας ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, θὰ καταπολεμηθῇ τὸ ἐγκόσμιον κακόν, καὶ θὰ ὀδεύσωμεν πρὸς τὴν θέωσιν τῆς ζωῆς. Καὶ μόνον οὕτω θὰ πραγματωθῇ ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἐπικράτησις τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸν ἀρχηγικόν, πηδαλιώδη καὶ θεόδοτον κλῆρον τῆς ἀγωνιστικῆς μας φυλῆς.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ζ'

ΤΟΥ ΠΑΝ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῷ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Χρυσόστομε, τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Αἶνον καὶ δόξαν τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ ἐπὶ τῇ φιλανθρωπῷ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνσαρκώσει ἐν ἐκκλησίαις πληθούσαις ἀναπέμφαντες καὶ ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει ψυχῆς καὶ πνεύματος τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην τῶν Χριστουγέννων ἑορτὴν πανηγυρίσαντες, ἄσμενοι διὰ τῶν δε τῶν ἑορτίων ἀδελφικῶν ἡμῶν Γραμμάτων ἤκομεν εἰς νοερὰν ἐπίσκεψιν τῆς Ὑμετέρας λίαν ἀγαπητῆς καὶ περισπουδάστου ἡμῶν Μακαριότητος, θεομᾶς εὐχαριστίας ἐπὶ ταῖς ἑορτίαις Αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς προσήρσεσι καὶ εὐχαῖς προσάγοντες, καὶ ἐγκαρδίους καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ Αὐτῆς τε καὶ τῆς κατ' Αὐτὴν Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος αὐτῆς ἐπὶ τε τῇ μεγάλῃ ἑορτῇ καὶ ἐπὶ τῷ ἐπανατέλλοντι νέῳ σωτηρίῳ ἐνιαυτῷ εὐχὰς διατυποῦντες καὶ ἀπευθύνοντες.

Ὁ τῇ ἀφάτῳ Αὐτοῦ φιλανθρωπία Ἐαντὸν κενώσας καὶ μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ νόθεσίαν ἡμῶν θεοπρεπῶς ἀπεργασάμενος Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν πληθύνει ἐν ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν παράκλησιν Αὐτοῦ καὶ παραμυθίαν ἐν τοῖς παροῦσι δυσχειμέροις καιροῖς ἡμῖν καὶ τῷ πιστεύοντι λαῷ δαφυλῶς καταπέμπων, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἀκλόνητον τηρῶν ἐν ἡμῖν τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸ διώκειν τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν Αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἅγιον Αὐτοῦ θέλημα.

Αὐτὸς ἐνισχύει καὶ κρατύνει τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Αὐτῆς διακονίᾳ πεπληρωμένον πάσης ἀνωθεν εὐλογίας καὶ πάσης ἀγαθοσύνης τὸ ἀρχόμενον νέον ἔτος Αὐτῇ τε καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν σεβασμίᾳ Ἱεραρχίᾳ καὶ τῷ εὐσεβεῖ ποιμνίῳ ἐπιπαρεχόμενος.

Περιπτυσσόμενοι δ' Αὐτὴν καὶ αὖθις ἐν Χριστῷ τεχθέντι, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης ἀδελφικῆς καὶ ἐξειδικασμένης τιμῆς.

Χριστούγεννα τοῦ 1964

Τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Η'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΜΟΣΧΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Μακαριώτατε,

Μὲ λόγους χαρᾶς καὶ ἀγάπης χαιρετίζομεν Ὑμᾶς ἐπὶ τῇ λαμπροφύρῳ ἑορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Προσέλθωμεν πρὸς Αὐτόν, τὸν ἄρρητον Λόγον, τὸν ἡσυχάζοντα εἰς τὴν φάτνην, οἱ μὲν διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν μάγων, οἱ δὲ διὰ τῆς ἀτραποῦ τῆς ταπεινώσεως τῶν ποιμένων τῆς Βηθλεέμ. Ἐνωθῶμεν ἐνώπιον Αὐτοῦ ἐν τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ χαρᾷ καὶ ἀναπέμφωμεν δόξαν τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν εὐδοκίαν του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Εἴθε νὰ δίδῃ ὁ Κύριος εἰς ὅλους μας εἰρήνην καὶ χρηστὰς ἡμέρας κατὰ τὸ ἀνατεῖλαν νέον ἔτος τῆς χρηστότητος Αὐτοῦ.

Μετ' ἀδελφικῆς πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἀγάπης

† Ὁ Μόσχας ΑΛΕΞΙΟΣ

Χριστούγεννα 25.12.1964

7.1.1965

Θ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Μακαριώτατε καὶ ἀγαπητέ ἐν Χριστῷ
ἀδελφέ!

Μετ' ἀγάπης εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν εὐγενῆ ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἡ Μακαριότης σας μᾶς ἀπέστειλε ἐπ' εὐκαιρία τῆς μεγάλης ἐορτῆς τῆς Χριστιανοσύνης, τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αἱ χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι ὅλων τῶν ὁμο-
λογιῶν καὶ ὅλου τοῦ κόσμου πανηγυρίζουν
σήμερον μὲ ἄφατον χαρὰν τὴν Γέννησιν τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ρουμανικὴ Ἐκκλησία, μὲ
τοὺς Ἱεράρχας, τοὺς Ἱερεῖς καὶ τοὺς πιστοὺς
αὐτῆς συμμεριζομένη πλήρως τὴν χαρὰν αὐ-
τῆς τῆς Χριστιανοσύνης, δι' ἡμῶν τοῦ Προ-
καθημένου αὐτῆς ἀπευθύνει εἰς τὴν Μακαριό-
τητα Σας καὶ εἰς τὴν Ἀγίαν Ὁρθόδοξον Ἐκ-
κλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀδελφικὸν χαιρετισμὸν
ἐν Χριστῷ ἐνσαρκωθέντι.

Ἡ ἐορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου φέ-
ρει ἐνώπιον τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως
τῆς Χριστιανοσύνης ἀληθείας καὶ
διδάγματα, ἅτινα δὲν παλαιώνουν ποτέ.

Τὸ Βρέφος τὸ γεννηθὲν ἐν τῇ φάτνῃ τῆς
Βηθλεὲμ εἶναι «Θεὸς Λόγος... Οὗτος ἦν ἐν
ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν... πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένε-
το... Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκή-
νωσεν ἐν ἡμῖν...» (Ἰωάν. 1, 1-3, 14).

Ἡ ἔλευσις αὐτοῦ ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν ἀν-
θρώπων εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀπαραμίλλου
ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον. «Οὕτω
γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν
Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς
ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχῃ
ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. 3, 16).

Τὸ μήνυμα τὸ ὁποῖον οὗτος ἔφερεν εἰς
τὸν κόσμον ἀκόμη ἀπὸ τῆς γεννήσεως εἶναι
τὸ διάγγελμα τῶν ἀγγέλων: «Δόξα ἐν ὑψί-
στοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις
εὐδοκία» (Λουκᾶ 2, 14).

Ὅλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ

ὁμολογοῦν αὐτὰς τὰς ἀληθείας καὶ παραδί-
δουν αὐτὰ τὰ διδάγματα, ἀποτελοῦν συνάμα
τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν τὴν
ἐπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν, ὅστις ἐστὶν ἡ μοναδικὴ
κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὴ εἶναι τὸ
Σῶμα αὐτοῦ (Ἐφεσ. 5, 23).

Αἱ ἀλήθειαι αὐταὶ ὑποχρεώνουν ὅλους
ἡμᾶς τοὺς Ἐπισκόπους ὅλων τῶν ἐν τῷ κό-
σμῳ Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν νὰ συμμετά-
σχουμεν ἅπαντες «πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν
πιστῶν εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ
σώματος τοῦ Χριστοῦ», ἵνα πιστοὶ τῇ ἀλη-
θείᾳ «ἐν ἀγάπῃ ἀυξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάν-
τα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, Χριστὸς» (Ἐφεσ. 4,
12 καὶ 15).

Πάντα ταῦτα ἐνθυμούμενοι, παρακαλοῦ-
μεν ἐκ βάθους καρδίας τὸν ἐκ τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας γεννηθέντα Κύ-
ριον, ὅπως χαρίξῃ εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριό-
τητα, τοὺς Ἱεράρχας, τοὺς Ἱερεῖς καὶ τοὺς
πιστοὺς τῆς Ὑμετέρας Ἐκκλησίας πλήρη
ὑγείαν, χαρὰν καὶ εὐτυχίαν καὶ ὅπως τὸ νέον
ἔτος τοῦ ἐλέους καὶ τῆς χρηστότητος τοῦ
Κυρίου φέρῃ εἰς τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλη-
σίας καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα τὰς εὐ-
λογίας καὶ ἐπιδιώξεις τοῦ ἀγγελικοῦ μηνύμα-
τος κατὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος τοῦ Κό-
σμου «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐ-
δοκία».

Ἀσπαζόμενοι Ὑμᾶς μὲ φίλημα ἁγίον,
διατελοῦμεν

Τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος εὐχέτης παν-
τός ἀγαθοῦ καὶ ἀγαπητός ἀδελφός ἐν Χριστῷ
σαρκωθέντι

† Ὁ Ρουμανίας ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ

I'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Εὐχαριστοῦμεν Κύριον τὸν Θεὸν διὰ τὸ
ἔλεος, τὸ ὁποῖον ἔδειξε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον
γένος διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ μονογενοῦς
Υἱοῦ Αὐτοῦ, «ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν

μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον» ('Ιωάν. 3, 15).

Εἰς τὴν Βηθλεὲμ συνετελέσθη μέγα θαῦμα: Ὁ Θεὸς ἠνώθη μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ συνήφθησαν...

Μεγάλη ἡ εὐεργεσία—Μεγάλη ἡ χαρά!

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ἡ χαρὰ Κυρίου ἐπισκιάζει καὶ κινεῖ τὴν ψυχὴν μας νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἐν τῇ φάτνῃ τῆς Βηθλεὲμ Ἀνακεκλιμένον δόξαν καὶ αἶνον ἐν ταπεινῇ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ στόματι. Καὶ κατὰ τοὺς σημερινοὺς δυσκόλους καιροὺς, ἡ Ἀγία Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐλπίζει μεγάλως, ὅτι θὰ ὁδηγήσῃ τοὺς λαοὺς εἰς συμφωνίαν καὶ ὅτι θὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ τόσον ἀναγκαία εἰς πάντας εἰρήνη.

Εὐχομαι εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα, εἰς τοὺς ἀρχιεπιμένους ὑμῶν, τοὺς ποιμένας καὶ εἰς τὴν καθ' Ὑμᾶς Ἀγίαν Ἐκκλησίαν, καθὼς καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς ἐκζητοῦντας τὴν βοήθειαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν θείαν εὐλογίαν καὶ γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, ὅπως τὸ ἀνατέλλον Νέον Ἔτος 1965 εἶναι ἔτος εὐλογημένης εἰρήνης καὶ ἔτος πλουσίων παρὰ Θεοῦ δωρεῶν.

Μὲ αἰσθήματα ἀδελφικῆς κατὰ Χριστὸν ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως περιπτύσσομαι, εὐλαβῶς ἀσπάζομαι ὑμᾶς καὶ διατελῶ

Τῆς Ὑμετ. Μακαριότητος ταπεινὸς ἐν Χριστῷ συλλειτουργὸς καὶ ἀδελφός

† Ὁ Γεωργίας ΕΦΡΑΙΜ Β'

Χριστούγεννα, 1964-65

Τιφλὶς - Γεωργία

ΙΑ'

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χ ρ υ σ ό σ τ ο μ ο ν

Ἀθήνας

Μακαριώτατε Δέσποτα,

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. 2, 14).

Ἐπὶ ταῖς ἀγίαις ἡμέραις τῆς τοῦ Χριστοῦ

Γεννήσεως, ὅταν τόσον χαρμοσύνως ἤχοῦν οἱ λόγοι τοῦ ἀγγελικοῦ ὕμνου, ἀπευθύνω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα τὰς πλέον ἐγκαρδίους εὐχάς.

Ὁ ἐνσαρκωθεὶς δι' ἡμᾶς Σωτὴρ εἶθε νὰ διακρατῇ τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἐν καλῇ ὑγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ, ἐν ἀφθονίᾳ τῶν παρὰ Κυρίου οἰκτιρισμῶν.

Τὸ ἐπανατέλλον Νέον Ἔτος 1965 εἶθε νὰ εἶναι ἔτος εἰρήνης καὶ πνευματικῆς χαρᾶς δι' ἅπασαν τὴν ἀνθρωπότητα.

Τῆς Ὑμετ. Μακαριότητος ταπεινὸς ἱκέτης

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Χριστούγεννα 1964.

Βαρσοβία.

ΙΒ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΙΛΛΑΝΔΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος

Κύριον Χ ρ υ σ ό σ τ ο μ ο ν

Ἀθήνας

Μακαριώτατε,

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους αὐτοῦ τῆς χάριτος ἔχω τὴν τιμὴν νὰ χαιρετήσω τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα καὶ νὰ ἐνωθῶ μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ χαρᾷ ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν.

«Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν τὸν μονογενῆ ἔδωκεν...» ('Ιω. 3, 16). Μετέχοντες τῆς ἀπεριγράπτου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἀς ἀγαλλιασθῶμεν καὶ ἀς εὐχαριστήσωμεν εἰδικῶς δι' ὅσα ἐπετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἀμοιβαίαν προσέγγισιν ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ, ὥς καὶ διὰ τὴν αὐξησιν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ φωτὸς τῆς πίστεως καὶ τῆς θερμότητος τῆς ἀγάπης.

Ἀς εὐχαριστήσωμεν καὶ ἀς δοξάσωμεν τὸν Κύριον ἡμῶν, διότι ἅπαξ ἔτι αἱ Ἀγίαι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἠδυνήθησαν νὰ συνέλθουν εἰς τὴν Ρόδον καὶ νὰ λάβουν τὰς ὁμοφώνους αποφάσεις των, αἱ ὁποῖαι εἶναι δῶρον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκδήλωσις τῆς θελήσεώς του. Ὁρθοδοξία—«ἔχομεν τὸν θησαυρὸν

τοῦτον ἐν ὁσπρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἧ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν» (Β' Κορ. 4, 7) — σημαίνει διάδοσις τοῦ φωτός της εἰς ὅλην τὴν χριστιανοσύνην καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχει εἰς ἀκόμῃ λόγος νὰ ἀγαλλιασθῶμεν, διότι αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἅπαξ ἔτι, ἔπειτα ἀπὸ χίλια ἔτη, ὁμοφώνως ἔθεσαν ἐαυτὰς ὡς «ὁσπράκινα σκεύη» εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπερῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν προνοοῦντος Κυρίου.

Ἀναμνησκόμενοι τῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως τῆς Ρόδου, ἐκφράζομεν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα τὴν ἄκραν μας εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ τὴν φιλοξενίαν τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

Εὐχόμενος τῇ Ὑμετέρᾳ Μακαριότητι καὶ τῇ Ἀγίᾳ ὁμῶν Ἐκκλησίᾳ τὴν παρὰ Θεοῦ δαψιλῇ ἀγάπην καὶ βοήθειαν, διατελῶ

Ταπεινὸς ἀδελφὸς ὁμῶν ἐν Χριστῷ

† Ὁ Φιλανδίας ΠΑΥΛΟΣ

II'

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΤΑΛΛΙΝ ΚΑΙ ΕΣΘΟΝΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Μακαριώτατε,

Ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δωρήσαντος εἰρήνην τῷ κόσμῳ καὶ εὐδοκίαν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐπὶ τῷ ἐπανατέλλοντι Νέῳ Ἔτει χαιρετίζω ἐγκαρδίως τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα.

Ταπεινῶς ἀναπέμψω τὰς εὐχὰς μου πρὸς τὸν Κύριον, ὅπως διαφυλάττῃ συνεχῶς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐτυχίᾳ καὶ χαρίσῃ ἀνθησὶν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ὑμετ. Ἀγιότητος ποιμενομένην Ἀγίαν Ἐκκλησίαν. Ἐξαιτούμαι τὰς πρωθιεραρχικὰς ὁμῶν εὐχὰς.

† Ὁ Ταλλὶν καὶ Ἐσθονίας ΑΛΕΞΙΟΣ
Χριστούγεννα 1964-65.

ΙΔ'

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΝΑ

Τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίῳ Κῳ Χρυσόστομῳ
Ἀθήνας

Μακαριώτατε,

Ἄγγελοι καὶ ποιμένες, Σπήλαιον καὶ φάτνη, καλοῦσιν ἡμᾶς ἵνα δοξάζοντες Θεὸν ἐν ὑψίστοις, προσκυνήσωμεν τὸν ἐκ Παρθένου Μαρίας τεχθέντα Σωτῆρα Κύριον.

Τοῦτον τὸν λόγον ἀκούοντες χαίρομεν χαρὰν μεγάλην καὶ ἐνωτιζόμενοι τὸ ἄγγελμα τῆς εἰρήνης ὑπὸ τοῦ χοροῦ τῶν οὐρανίων ταγμάτων μελωδούμενον προσκυνοῦμεν παιδίον νέον τὸν πρὸ αἰώνων Θεόν.

Καὶ ὁμως τῆς μεγάλης ταύτης χαρᾶς τὴν ἔκφρασιν περιορίζει ἡ τῆς ταλαιπώρου καὶ δυστήνου ἀνθρωπότητος κατάστασις, ἥτις λόγῳ τῆς πλεονασίας ἀμαρτίας ἐπλανήθη εἰς τὰς κρημνώδεις καὶ ζοφερὰς τρίβους τοῦ κόσμου τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ στενάζει, ὡς ἄλλος ἀγνώμων Ἰσραήλ, διὰ τὴν τοιαύτην κάκωσιν καὶ αἰτεῖται μίτον βοήθειας παρ' οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία, ἀλλ' ἡ πίστις ἡμῶν ἐπὶ τὴν πανσθενουργὸν καὶ ἀνακαινιστικὴν δύναμιν τοῦ ἐν Βηθλεὲμ γεννηθέντος Χριστοῦ, τονώνει καὶ κρατύνει ἡμᾶς, καὶ χορηγεῖ ἐλπίδα βάσιμον ὅτι τάχιστα παρελεύσονται αἱ παροῦσαι τῆς κακίας ἡμέραι καὶ ἀνατελοῦσιν αὖθις αὐτῶν ἡμέραι χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἐπειδὴ ὁ ἀνατείλας ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἴησι τὰς ζωηροῦτους Αὐτοῦ ἀκτῖνας ἐπὶ πάντας τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους καὶ γενήσεται οὕτω λίχνος τοῖς ποσὶ καὶ φῶς τοῖς τρίβοις αὐτῶν καὶ ἔξωσι τὸ Φῶς τῆς ζωῆς.

Τούτων δὲ τὴν πραγμάτων πιστεύοντες πολλὴν τὴν παραμυθίαν καὶ ἀνακούφισιν ἀντλοῦμεν, διό καὶ πλήρεις ἐλπίδων διὰ τὸ μέλλον φέρομεν ἐν χεῖλεσι καὶ τῇ καρδίᾳ εὐχὰς πρὸς τὴν Ὑμετέραν γερασμίαν Μακαριότητα ἐπὶ ταῖς ἁγίαις ταύταις ἡμέραις, καθ' ἃς ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος τοῦ Θεοῦ λύτρωσιν τῷ ἀνθρώπῳ ἐδωρήσατο καὶ κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἤγειρε, ὅπως δωρησῇται ἅμα Αὐτῇ καὶ τῇ ἀγιωτάτῃ αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἥς τὸ πηδάλιον διὰ σιβαρᾶς χειρὸς καὶ εἰς εὐδὶον λιμένα δεξιῶς κατευθύνει,

αὐτὰς μὲν ἐορτάζειν ἐν ὑγείᾳ ἀδιαπτῶτα καὶ εἰρήνῃ, τὸν δὲ ἐπιφώσκοντα νέον ἐνιαυτὸν θεοδωρήτων ἀγαθῶν πεπληρωμένον.

Καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν σεβασμίαν Αὐτῆς Κορυφὴν ἀδελφικῶς ἀσπάζόμενοι καὶ νύκτως προσκυνοῦντες, διατελοῦμεν
Ἐν Κατῶ 1964

Τῆς ἡμετέρας γερασμίας Μακαριότητος ταπεινὸς ἐν Χῶ ἀδελφὸς καὶ τέκνα πειθήνια
† Ὁ Σινᾶ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ

Καὶ οἱ ἐν Κατῶ Ἀντιπρόσωποι τῆς Μονῆς
Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος
Ἀρχιμανδρίτης Δανιήλ

ΙΕ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Σήμερον, ὅτε ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν ἀκούομεν πάλιν τὴν καλὴν εἶδησιν τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, συγχαίρομεν διαπύρως τῇ Ὑμετέρα Μακαριότητι, εὐχόμενοι ὅπως τὸ θεῖον Βρόφος χαρίξῃ Ὑμῖν μακρὰ ἔτη εὐτυχοῦς ἀρχιποιμαντορίας, διὰ τὰ δυνηθῆτε τὰ συνεχίσῃτε τὴν ἱερὰν Ὑμῶν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς ἀνθισιν τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἀγίας Ἐκκλησίας, ἀνακούφισιν τοῦ πιστοῦ λαοῦ Ὑμῶν καὶ χαρὰν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν προσωπικῶς.

Εἴθε ὁ Χριστός, ὁ φιλόανθρωπος Σωτήρ μας, διὰ τῆς χάριτος τῆς Γεννήσεώς του τὰ διατηρῇ σταθερὸν τὸ πνεῦμα τῆς εἰρήνης καὶ τὴν εὐδοκίαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἀπομακρύνῃ διὰ παντός ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς ζωῆς τὸ κακὸν τοῦ πολέμου.

Ἐχοντες σταθερῶς τὸν Χριστὸν εἰς τὴν καρδίαν μας, Ἡμεῖς καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία θὰ δεώμεθα καὶ θὰ κοπιᾶζωμεν διὰ τὴν εἰρήνῃ τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ τὴν παγίωσιν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λαῶν.

Ἀπὸ τὴν ἁγίαν πόλιν τοῦ Ἑτσμαδζίν, χιλιετὲς κέντρον τῆς πίστεως τοῦ ἀρμενικοῦ λαοῦ, χαιρετίζομεν τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα:

«Χριστὸς ἐτέχθη καὶ ἐπεφάνη!»

Ἑτσμαδζίν, 9)12)1964

Μετ' ἀδελφικῶν ἀσπασμῶν καὶ ἐκτιμήσεως
† Ὁ Ἀρμενίας ΒΑΣΚΕΝ Α'

ΙΣΤ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΚΙΛΙΚΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῷ Νέῳ Ἐτεὶ δεχθῆτε εἰλικρινῇ συγχαρητήρια καὶ τὰς καλυτέρας τῶν εὐχῶν διὰ μακροζωίαν τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος.

† Ὁ Κιλικίας ΚΗΟΒΕΝ

ΙΖ'

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΝΤΕΡΒΟΥΡΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Μακαριώτατε, ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

«Χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς ἐορτῆς τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν χαιρετίζομεν Ὑμᾶς ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἀναμνησκόμενοι εὐχαρίστως τοῦ ἀγγελικοῦ μηνύματος: «Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ, ὃς ἔστι Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ» (Λουκ. 2, 10-11).
Οἱ εἰς τὰ ταπεινά των καθήκοντα ἀσχο-

λούμενοι ποιμένες ἐπληροφορήθησαν πρώτοι διὰ τῶν λόγων αὐτῶν τοῦ ἀγγελικοῦ χαιρετισμοῦ τὴν καλὴν εἶδῃσιν περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως. Τὸ περίεξ αὐτῶν σκότος τῆς νυκτὸς διελύθη ἀπὸ τὴν χαρμόσυνον εἶδῃσιν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀντρωτοῦ μας καὶ ἀντιληφθέντες τὰς οὐρανίους δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐδόξαζον καὶ ἀνύμνον τὸν Θεόν, ἔσπευσαν νὰ ἐκδηλώσουν τὴν εὐλάβειάν των πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Θεοῦ Βρέφους.

Αὐτὴν τὴν ἱερὰν ἐποχὴν καὶ ἡμεῖς σπεύδομεν μετὰ χαρᾶς νὰ προσφέρωμεν τὴν ταπεινὴν λατρείαν μας εἰς τὸν Χριστὸν τὸν Βασιλέα καὶ Θεὸν ἡμῶν. Τοιοῦτοτρόπως εἴμεθα ἠνωμένοι μεθ' ὅλων τῶν πιστῶν φίλων μας, οἱ ὁποῖοι ὁμολογοῦν καὶ λατρεύουν τὸν ἕνα τριαδικὸν Θεόν.

Μεθ' ὑμῶν φέρομεν τὸν θησαυρὸν τοῦ σωτηρίου Εὐαγγελίου εἰς τὸ ὁστράκινον σκεῦος τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν μας, προσευχόμενοι ὅπως ἡ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ μεταδοθῇ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Κατὰ τὴν παροῦσαν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων εἴθε ὁ παντοδύναμος Θεὸς νὰ εὐλογῇ Ὑμᾶς, ἀγαπητέ μοι ἀδελφέ, μεθ' ὅλου τοῦ κλήρου καὶ τοῦ εἰς τὴν ὑμετέραν φροντίδα ἐμπεπιστευμένου πιστοῦ λαοῦ. Καὶ εἴθε νὰ ἐνισχύῃ πάντας ὑμᾶς ἐν τῇ διακονίᾳ Του. Χριστούγεννα 1964

Μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ εὐχῶν
Ὁ ἀγαπητὸς ὑμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Καντερβουρίας ΜΙΧΑΗΛ

ΙΗ'

ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΥΤΙΚΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

Τῇ Αὐτοῦ Μακαριότητι τῷ Χρυσοστόμῳ Β', Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλ-

λάδος, χάρις καὶ εὐοχή ἐν Θεῷ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, ὅτε ἡ ἐπὶ γῆς στρατευομένη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐορτάζει τὴν ἐορτὴν τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, χαιρετίζομεν τὴν ὑμετ. Μακαριότητα μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγάπης ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐπισκοπελιακῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Θεός, ὅστις μᾶς χαροποιεῖ μὲ τὴν κατ' ἔτος ἀνάμνησιν τῆς Γεννήσεως τοῦ μόνου Υἱοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, συνεχῶς διαχέει ἐπ' αὐτῶν μας νέον φῶς ἐκ τοῦ ἐνσαρκωθέντος Λόγου του. Εὐχόμεθα ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν Χριστουγέννων, ὅπως τὸ φῶς αὐτὸ ἀνάψῃ εἰς τὰς καρδίας μας διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ φωτίσῃ τὴν ζωὴν μας.

Κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς πολλὰ κοσμικὰ δυνάμεις παρατάσσονται ἐναντίον τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Δὲν ἐκπλήττει τοὺς μορφωμένους Χριστιανούς τὸ ὅτι αἱ δυνάμεις τοῦ κόσμου τοῦτου, μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀχρείου Ἡρώδου, ζητοῦν νὰ διαμελίσουν καὶ νὰ καταστρέψουν τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ ἡ νίκη μας εἶναι βεβαία. Παρακαλεῖται λοιπὸν ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης νὰ προστεθῇ ἡμῖν ἐν τῇ προσευχῇ πρὸς τὸν Πατέρα ἡμῶν, ὅπως ὁ Σατανᾶς ὑποταχθῇ ταχέως ὑπὸ τοὺς πόδας μας καὶ ὅπως ἡ ἐνδοξος Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ γίνῃ μία, ἠνωμένον Σῶμα, ἵνα θριαβεύσωμεν κατὰ τοῦ κακοῦ, οἰκοδομοῦντες τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Εὐχόμενοι τὰ βέλτιστα καὶ προσευχόμενοι ὑπὲρ τῆς Ὑμετ. Μακαριότητος, τῆς ὑγείας καὶ εὐτυχίας αὐτῆς, ὑπὲρ τῆς μεγάλης καθ' ὑμᾶς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ, διατελοῦμεν

Ἀγαπητὸς ὑμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Δυτικῆς Νέας Ὑόρκης ΣΚΕ·Ι·Φ

«Ὁσάκις ἂν πέσης εἰς τὴν ἀγορὰν, τοσαντάκις ἐγείρη. Οὕτως ὁσάκις ἂν ἁμαρτήσης, μετενόησον ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ. Μὴ σαντοῦ ἀπογνῶς· καὶν δεύτερον ἁμαρτήσης, δεύτερον μετενόησον».

Ἱ. Χρυσόστομος

Η Γ' ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

Ε'.

5. 'Ο διάλογος μεταξύ τῆς 'Ορθοδόξου Καθολικῆς καὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 11 Νοεμβρίου ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἡσχολήθη καὶ περὶ τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον θέμα τῆς ἡμερησίας διατάξεως αὐτῆς, ἰ.ε. τὴν συνέχισιν τῶν θεολογικῶν συζητήσεων καὶ φιλενωτικῶν διαπραγματεύσεων μεταξύ τῆς ἀρχαιοτάτης τῶν 'Εκκλησιῶν 'Ορθοδόξου Καθολικῆς 'Εκκλησίας καὶ τῆς πασῶν νεωτάτης Παλαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας, αἵτινες, ἀρξάμεναι εὐθὺς μετὰ τὴν σύστασιν καὶ διοργάνωσιν τῆς τελευταίας, συνεχίσθησαν μέχρι μὲν τοῦ ἔτους 1931 ἐπισήμως, ἔκτοτε δὲ μᾶλλον ἀνεπισήμως καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ. Ἡ προσωρινὴ ἀναστολὴ τῶν ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν συζητήσεων ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον καὶ εἰς ἄλλους ὁμοίους λόγους, διὸ καὶ πρὸς ἀναζωπύρησιν τοῦ κοινοῦ ἐνωτικοῦ πόθου καὶ ἐξακολούθησιν τῶν φιλενωτικῶν ἐπαφῶν καὶ συζητήσεων ἐπεσκέφθη τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν ἔτει 1962 ἐπίσημος Παλαιοκαθολικὴ Ἀντιπροσωπεῖα ἐκ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Οὐτρέχτης τῆς 'Ολλανδίας Ἀνδρέου Ρίνκελ, τοῦ 'Ελβετοῦ ἐπισκόπου καὶ καθηγητοῦ Οὐρς Κιούρι καὶ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ καθηγητοῦ Ἰωάννου Μάαν, ἧτις καὶ ἤτήσαντο τὴν συνέχισιν τῶν διακοπεισῶν θεολογικῶν συζητήσεων¹. «Κατὰ τὴν ἐπικοινωνίαν ταύτην ἐγένετο ἐκατέρωθεν ἐπισκόπησις τῶν ἀπὸ τοῦ 1871 ὑφισταμένων δεσμῶν φιλίας μεταξύ 'Ορθοδόξας καὶ Παλαιοκαθολικισμοῦ καὶ διεπιστώθη ἡ ὑπάρχουσα κοινὴ ἐπιθυμία προαγωγῆς τοῦ ἔργου τῆς προσεγγίσεως μεταξύ αὐτῶν. Καθωρίσθη δὲ ἀπὸ κοινοῦ ἡ ἀκολουθητέα ἐφεξῆς γραμμὴ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω τεθέντος σκοποῦ», συμφωνηθέντος τοῦ συζηματισμοῦ «μικτῆς ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν δύο 'Εκκλησιῶν συνεχιστικῆς 'Επιτροπῆς», συμφώνως καὶ πρὸς αὐτὰ ἐν τῇ Α' Πανορθόδοξῳ Διασκέψει τῆς Ρόδου ἀνταλλαγέντα περὶ καλλιεργείας καὶ προωθήσεως τῶν μετὰ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν 'Εκκλησιῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Παλαιοκαθολικῶν σχέσεων, περὶ ὧν ἰδιαίτερα γίνεταί μνεία ἐν τῷ ὁριστικῷ καταλόγῳ θεμάτων, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ θέμα τῶν μεταξύ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν σχέσεων διευτυπώθη ὡς «προώθησις τῶν μετ' αὐτῶν σχέσεων ἐν τῷ πνεύματι τῶν μέχρι σήμερον γενομένων θεολογικῶν συζητήσεων καὶ τῶν ἐκδηλωθεισῶν τάσεων αὐτῶν πρὸς ἔνωσιν μετὰ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας»².

Κατόπιν λοιπὸν πάντων τῶν ἀνωτέρω, ὡς καὶ σχετικῆς Πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου πρὸς τὰς 'Ορθοδόξους 'Εκκλησίας τοῦ ἔτους 1962, νῦν ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ἀπηύθυνε τῇ

16.9.1964 ἐγκύκλιον γράμμα πρὸς τὰς Αὐτοκεφάλους 'Ορθοδόξους 'Εκκλησίας μετὰ σχετικῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τῶν παγγριστηρικῶν ζητημάτων Πατριαρχικῆς 'Επιτροπῆς, δι' οὗ ἐζήτει τὴν γνώμην αὐτῶν περὶ ἀναγραφῆς καὶ τοῦ θέματος τούτου ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει τῆς Γ' Πανορθόδοξου Διασκέψεως. Μετὰ δὲ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν περιελήφθη τοῦτο μετὰ τῶν θεμάτων τῆς Διασκέψεως, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος μητροπολίτης Ἡλίουπόλεως καὶ Θείρων Μελῖτων ἐποιήσατο μικρὰν ἱστορικὴν εἰσήγησιν, προτείνας ἐν τέλει τὸν σχηματισμὸν ἐιδικῆς 'Επιτροπῆς τῆς Διασκέψεως πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ὑποβολὴν εἰς τὴν 'Ολομέλειαν σχετικῆς ἐκθέσεως. Ἡ 'Επιτροπὴ αὕτη ἀποτελέσθη ἐκ τῶν ἐπισκόπων Ροδοπόλεως Ἱερωνύμου (Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου), Μπισλοστόκ Στεφάνου ('Εκκλησίας Πολωνίας), Σεμοκνέτ Ἡλία ('Εκκλησίας Γεωργίας) καὶ Τρεβισόβσκυ Μεθοδίου ('Εκκλησίας Τσεχοσλοβακίας), τῶν ἀρχιμανδριτῶν Γερμανοῦ (Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων) καὶ Φιλαρέτου (Πατριαρχείου Ρωσίας) καὶ τῶν καθηγητῶν Δ. Μωραΐτου (Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας), Π. Χρήστου (Πατριαρχείου Ἀντιοχείας), Ν. Νικολαέσκου (Πατριαρχείου Ρουμανίας), Α. Μιχαήλωφ (Πατριαρχείου Βουλγαρίας), Α. Μητσίδου ('Εκκλησίας Κύπρου) καὶ Ἰ. Καρμίρη ('Εκκλησίας Ἑλλάδος).

Ἡ 'Επιτροπὴ αὕτη, συνεδρίασας δις ἰδιαίτερος, τῇ 11 καὶ 12 Νοεμβρίου, συνέταξε καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν 'Ολομέλειαν ἐκθεσιν, δι' ἧς προέτεινε «τὴν σύστασιν Διορθόδοξου Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς πρὸς μελέτην τοῦ ὅλου ζητήματος τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν καὶ διεξαγωγῆς σχετικῶν συζητήσεων... Αἱ ἐργασίαι τῆς 'Επιτροπῆς ταύτης θὰ διεξαχθῶσιν εἰς δύο στάδια. Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον αὗται θὰ συνίστανται εἰς τὰ ἐξῆς: α) Τὴν μελέτην τῶν κειμένων (πρακτικῶν, δηλώσεων, ἐκθέσεων, μελετημάτων), τῶν ἀναφερομένων εἰς ἀπάσας τὰς ἐπαφὰς μεταξύ 'Ορθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν ἀπὸ τοῦ 1872 μέχρι σήμερον, ἰδιαίτερος δὲ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ πρῶτα συνέδρια τῆς Βόννης (1874-1875), τὰς συζητήσεις μεταξύ τῶν 'Επιτροπῶν τῆς Πετροπόλεως καὶ τῆς Ροττερδάμης (1892-1898), τὸ νέον συνέδριον τῆς Βόννης (1931) καὶ τὰς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν συνεδρίων καὶ διασκέψεων τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως συζητήσεις, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων τούτων ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων πρὸς ἀποσαφήνισιν τῶν σημείων συμφωνίας καὶ διαφωνίας μεταξύ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν. β) Τὴν μελέτην τῶν δογματικῶν συγγραμμάτων, τῶν συμβολικῶν κειμένων καὶ τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τῶν Παλαιοκαθολικῶν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ πίνακος συμφωνιῶν καὶ διαφωνιῶν. γ) Τὴν εἰς τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆς Παλαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας ἐπιτόπιον μελέτην τῶν μορφῶν θεολογικῆς σκέψεως, λατρείας καὶ ἐν γένει ἐκκλη-

1. Βλ. ἐπ. α' 'Ορθοδόξια» 37 (1962) 171-186.

2. Αὐτόθι, σ. 172, 184. Πρβλ. καὶ Ἰω. Καρμίρη, 'Η Α' Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ρόδου, σ. 18.

σιαστικοῦ βίου ἐν αὐτῇ. δ) Τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνωτέρω μελέτης σύνταξιν ἐκθέσεως, ἥτις θὰ περιέχῃ γενικά συμπεράσματα περὶ τῶν συμφωνιῶν καὶ διαφοριῶν μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ δόγμα, τὴν λατρείαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ ὁργανώσεων, καὶ θὰ ἐπισημαίνῃ τὰ τε θετικὰ καὶ τὰ ἀρνητικὰ στοιχεῖα.

Ἡ Διορθόδοξος αὕτη Ἐπιτροπὴ, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ προπαρασκευαστικοῦ τούτου ἔργου καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἀντίστοιχος Παλαιοκαθολικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ εἶναι ἐπίσης ἐτοίμη, θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ δεύτερον στάδιον τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἥτοι εἰς τὴν ἀπὸ κοινῆς ἐν μίκτῃ Ἐπιτροπῇ συζητήσιν πρὸς ἐξέυρεσιν τρόπου ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν καὶ συνεννοήσεως. Περὶ τῆς πορείας τῶν ἐργασιῶν τῆς μίκτῆς ταύτης Ἐπιτροπῆς θὰ ὑποβάλλωνται κατὰ καιροὺς ἐκθέσεις εἰς τὰς ἐπὶ μέρους Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας πρὸς ἐνημέρωσιν καὶ ἐκκλήτησιν ὁδηγίων». Ἐν συνεχείᾳ προέτεινεν, ὡς παραλλήλως αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, χάριν δημιουργίας κλίματος κατανόησεως, ἀναπτύξωσι μετὰ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας σχέσεις καὶ ἐπαφὰς ἐπὶ πρακτικοῦ πεδίου καὶ προαγάγωσι τὴν ἀλληλογνωριμίαν καὶ συνεργασίαν δι' ἐπισκέψεων, ἀνταλλαγῆς καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν καὶ τῶν τοιούτων».

Ἡ ἀνωτέρω ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διασκέψεως ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας αὐτῆς ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 13 Νοεμβρίου, εὐθὺς δὲ ὁ γράφων ὑπέβαλε τὴν πρότασιν, γενομένην δεκτὴν ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας, ὅπως ἐν τῇ ὁρισθησομένῃ Διορθόδοξῳ Θεολογικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ διαλόγου μεθ' ὁμοίας Παλαιοκαθολικῆς Ἐπιτροπῆς ἀντιπροσωπεύωνται αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι δι' ἐνὸς ἑῶς τριῶν ἐιδικῶν θεολόγων, δυναμένων τοῦτων ὅπως ἀντιπροσωπεύωσι καὶ ἑτέραν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἥτις ἤθελε τυχὸν ὀρίσει τινὰ ἐξ αὐτῶν, ἐπὶ πλέον δ' ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ὑποβάλλῃ ἐν καιρῷ τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν αὐτῆς πρὸς τὰς Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας καὶ εἴτα ἐνημερώσῃ αὐτὰς ἐκάστοτε δι' ἐκθέσεων περὶ τῆς πορείας τῶν θεολογικῶν συζητήσεων μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ τῶν συμπερασμάτων αὐτῶν, ἅτινα δεόν νὰ δημοσιεύωνται πρὸς πληροφορίαν τῆς Ἱεραρχίας καὶ τοῦ ὁρθοδόξου πληρώματος. Μετὰ ταῦτα ἡ Ὀλομέλεια υἱοθέτησε τὴν ἀνωτέρω ἐκθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, περιλαβοῦσα ἐν τῇ τελικῇ γενικῇ ἀποφάσει αὐτῆς τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. 7 ἐιδικὴν ἀπόφασιν:

«Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς συνεχίσεως τῶν θεολογικῶν συζητήσεων μεταξὺ τῆς ἡμετέρας Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἀποφασίζει: α) τὴν ἀμεσον σύστασιν Διορθόδοξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξ ἐιδικῶν θεολόγων, ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ὁποίων θὰ καθορισθῶσιν ἀπὸ κοινῆς συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, β) τὴν ὑπ' αὐτῆς συστηματικὴν προπαρασκευὴν τῶν ὁρθοδόξων θέσεων ἐν ταῖς μελλούσαις θεολογικαῖς συζητήσεσιν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμβολικῶν, δογματικῶν καὶ λειτουργικῶν κειμένων τῆς Παλαιοκαθο-

λικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἄχρι τοῦδε συγκεντρωθέντος ὕλικου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν προγενεστέρων σχετικῶν συζητήσεων, καὶ γ) τὴν ἐναρξίν τῶν μετὰ τῆς ἀντιστοίχου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας συζητήσεων, κατόπιν κοινῆς τῶν Ἐκκλησιῶν συνεννοήσεως ἐκατέρωθεν».

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπεφάσισεν ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ρόδου περὶ τῆς συνεχίσεως τοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν Ὁρθόδοξων καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν. Ἡ ἀπόφασις δὲ αὕτη ἀποτελεῖ τὸ τέρμα πολυχρονίων προσπαθειῶν ἐκατέρωθεν πρὸς προσέγγισιν καὶ συνεννόησιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Πράγματι ὁ μεταξὺ αὐτῶν διάλογος ἤρξατο σχεδὸν ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχῶν τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ. Ὡς γνωστόν, οἱ Παλαιοκαθολικοί, μὴ ἀποδεχθέντες τὰς ἀποφάσεις τῆς Α' Βατικανεῖου Συνόδου τοῦ 1870, καὶ ἰδιαιτάτα τὴν περὶ τοῦ ἀλαθῆτους τοῦ Πάπα, ἀπεσχίσθησαν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔδρυσαν ἰδίαν Ἐκκλησίαν. Τοῦτο κυρίως ἐπραξαν, διότι ἡ Α' Βατικανεῖος Σύνοδος ἀνεκήρυξε τῇ 18 Ἰουλίου 1870 ὡς ἀπὸ Θεοῦ ἀποκαλυφθὲν δόγμα, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης εἶναι ἀλάθητος, ὅταν ἀποφαίνεται ἀπὸ καθέδρας (cum ex cathedra loquitur), ἥτοι ὅταν ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ὡς ποιμένος καὶ διδασκάλου πάντων τῶν χριστιανῶν καθορίζῃ, δυνάμει τῆς ἀποστολικῆς αὐθεντίας αὐτοῦ, διδασκαλίαν τινὰ περὶ πίστεως καὶ ἠθῶν (de fide vel moribus), ἀναφερομένην εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μάλιστα αἱ τοιαῦται ἀποφάσεις αὐτοῦ εἶναι ἐξ ἑαυτῶν (ex sese), καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς συναινέσεως τῆς Ἐκκλησίας (non ex consensu Ecclesiae), ἀμετάτρεπτοι²³). Ἡ ἀνακήρυξις τοῦ νέου τούτου λατινικοῦ δόγματος ἤγειρε σφοδρὰν ἀντίδρασιν μεταξὺ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ θεολόγοι καὶ κληρικοί, ἀκολουθοῦμενοι καὶ ὑπὸ χιλιάδων λαϊκῶν, ἤρξαντο ν' ἀποσπῶνται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καί, ὀνομάσαντες ἑαυτοὺς Παλαιοκαθολικοὺς, ἀπετέλεσαν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν Αὐστρίᾳ, τὰς πρώτας Παλαιοκαθολικὰς κοινότητας. Συγκροτήσαντες δὲ διάφορα συνέδρια διεμαρτυρήθησαν κατὰ τοῦ νέου περὶ τοῦ ἀλαθῆτους τοῦ Πάπα δόγματος καὶ κατ' ἄλλων καινοτομιῶν καὶ καταχρήσεων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἀπέρριψαν οὐ μόνον τὸ παπικὸν ἀλάθητον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρα λατινικὰ δόγματα, ὡς τὴν ἄσπιλον σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, τὸ καθαρτήριο πῦρ, τὴν προσθήκην τοῦ Filioque εἰς τὸ ἱερὸν Σύμβολον τῆς πίστεως, τὰς ἀφέσεις, τὴν στέρησιν τοῦ ποτηρίου ἀπὸ τῶν λαϊκῶν, τὴν γενικὴν καταναγκαστικὴν ἀγαμίαν τοῦ Κλήρου, τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ λατρείᾳ κλπ., περὶ ὧν κατωτέρω.

Ἀλλ' αἱ παλαιοκαθολικαὶ αὗται θέσεις ἔφερον αὐτομάτως τὴν ἀρτισύστατον μικρὰν Ἐκκλησίαν ἐγγύτατα πρὸς τὴν ἐκπαλαί ὁμοίως ἀπορρίψασαν τὰς ἀνωτέρω καὶ ἄλλας λατινικὰς καινοτομίας πρεσβυγενῇ Ὁρθόδο-

23) Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, Ἀθήναι 1930, σ. 292/3.

ξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Διὸ καὶ διεκήρυξαν περὶ αὐτῆς οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἐν τῷ πρώτῳ συνεδρίῳ αὐτῶν ἐν Μονάχῳ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1871: «Ἐλπίζομεν εἰς ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὧν ὁ χωρισμὸς ἐγένετο ἄνευ ἀναγκαίων αἰτιῶν καὶ στηρίζεται οὐχὶ ἐπὶ ἀσυμβιβάστων δογματικῶν διαφορῶν». Ὡς ἐκ τούτου οἱ Παλαιοκαθολικοὶ, περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τὴν ἔνωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων, ἱκανὰς κατέβαλον προσπάθειάς πρὸς ἐπίτευξιν ταύτης. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων προσεκάλουν τοὺς Ὁρθοδόξους εἰς τὰ ἑαυτῶν συνέδρια, ἐξ ὧν παρέστησαν Ρῶσοι θεολόγοι εἰς τὸ πρῶτον ἐν Μονάχῳ τὸ 1871 καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἐν Κολωνίᾳ τὸ 1872 συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἡδυνήθησαν νὰ παραστῶσι καὶ οἱ ὁμοίως προσκληθέντες Ἕλληνες, ἦτοι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρος Λυκούργος καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς Σωκράτης Κολιάτσος. Ἀλλ' εἰς τὰ ἐπακολούθησαντα δύο παλαιοκαθολικά συνέδρια ἐν Βόννῃ τὸ 1874-1875 προσκληθέντες παρέστησαν ἱκανοὶ Ἕλληνες καὶ Ρῶσοι καὶ ἄλλοι Ὁρθόδοξοι μετὰ πολλῶν Ἀγγλικανῶν. Ὁμοίως Ὁρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι παρέστησαν καὶ ἐν τοῖς παλαιοκαθολικοῖς συνεδρίοις ἐν Κολωνίᾳ τὸ 1890, ἐν Λυκέρνη τὸ 1892, ἐν Ροττερδάμῃ τὸ 1894, ἐν Βιέννῃ τὸ 1897 καὶ ἐν Βόννῃ τὸ 1931. Ἐπὶ πλεόν δὲ διεξήχθη καὶ ἀξιόλογος θεολογικὴ ἀλληλογραφία μετὰ τῶν Ρώσων καὶ Παλαιοκαθολικῶν κατὰ τὰ ἔτη 1892-1899. Μετὰ δὲ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἐπυκνώθησαν αἱ ἐπαφαὶ μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν, ἰδίως ἐν τοῖς πλαίσιοις τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ μάλιστα ἐν τοῖς συνεδρίοις αὐτῆς ἐν Γενεύῃ τὸ 1920, ἐν Λωζάννῃ τὸ 1927, ἐν Γενεύῃ τὸ 1930, ἐν Λάμπεθ τῶν Ἀγγλικανῶν τὸ 1930 κλπ. μέχρι τῶν τελευταίων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Τέλος ἀντιπρόσωποι τῶν Παλαιοκαθολικῶν παρηκολούθησαν τὰς ἐν Ἑλλάδι ἐορτάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τὸ 1951 καὶ τῆς χιλιετηρίδος τοῦ Ἀγίου Ὁρους τὸ 1963, ὡς καὶ τὰς ἐργασίας τῆς Α' Πανορθοδόξου Διασκέψεως ἐν Ρόδῳ τὸ 1961, ἐνῷ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπίσημος ἀντιπροσωπεία αὐτῶν ἐπεσκέφθη τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, αἰτήσασα τὴν συνέχισιν τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μετὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως. Οὕτως ἤρξατο, ὡς προσέλεχθη, ὁ μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν διάλογος, περὶ τοῦ ὁποῖου πραγματεύεται τὸ συνταχθέν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ διανεμηθέν πρὸς ἐνημέρωσιν καὶ χρῆσιν τῶν μελῶν τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως τοῦ 1964 «σημείωμα ἐπὶ τῶν σχέσεων Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν», ἔχον ὡς ἀκολούθως³:

«Ἡ ἱστορία τῶν σχέσεων τούτων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετασθῇ εἰς τρία στάδια: α) τὰ ἐνωτικὰ συνέδρια

3. Κρίνομεν σκόπιμον, ὥπως προσθέσωμεν ἡμεῖς κατωτέρω τὰς ἀναγκαίους ὑποσημειώσεις, πρὸς πληρεστέραν ἐνημέρωσιν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἐκκλησίας» καὶ διευκλύνουσιν τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν Διορθόδοξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ παντὸς ἐνδιαφερομένου.

τῆς Βόννης (1874-1875), β) αἱ ἐπαφαὶ μετὰ τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρούπολεως καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ρόττερδαμ, καὶ γ) ἀπὸ τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου μέχρι σήμερον (1918 καὶ ἐξῆς) με κέντρον τὴν θεολογικὴν συνδιάσκεψιν τῆς Βόννης (1931):

α) Τὰ ἐνωτικὰ συνέδρια τῆς Βόννης (1874-1875)⁴. Τὰ συνέδρια ταῦτα δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐσωτερικῆς ὕφης τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ἀλλὰ καὶ εὐρύτεραι συναντήσεις διαχριστιανικοῦ χαρακτήρος. Παρευρέθησαν εἰς αὐτά, ἐκτὸς τῶν Παλαιοκαθολικῶν, Ὁρθόδοξοι⁵, Ἀγγλικανοὶ καὶ Προτεστάνται τινές. Εἶναι δυνατόν νὰ ἐκληφθῶσι ταῦτα ὡς ὁ τύπος καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῶν μετέπειτα δογματικῶν συσκέψεων μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀγγλικανῶν καὶ Παλαιοκαθολικῶν ἀφ' ἑτέρου καὶ τῶν συνεδρίων τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ προσέβησαν εἰς τὴν ἀποδοχὴν Ὁρθοδόξων τινῶν δογμάτων καὶ διδασκαλιῶν. Εἰς τὸ Α' συνέδριον τῆς Βόννης συνεζητήθησαν 14 σημεῖα: 1. Ὅτι τὰ ἀπόκρυφα ἢ δευτεροκανονικά βιβλία τῆς Π. Διαθήκης δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν κανονικότητα πρὸς τὰ βιβλία τοῦ ἐβραϊκοῦ κανόνος. 2. Ὅτι οὐδεμία μετὰφρασις τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ ἀνωτέραν αὐθεντίαν τοῦ πρωτοτύπου κειμένου. 3. Ὅτι δὲν ἀπαγορεύεται ἡ ἀνάγνωσις τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. 4. Ὅτι ἡ θεία Λειτουργία πρέπει νὰ τελῇται εἰς γλῶσσαν καταληπτὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ. 5. Ὅτι ἀπίστις ἐνεργουμένη ἐν ἀγάπῃ εἶναι ὁ ὅρος τῆς δικαιώσεως. 6. Ὅτι ἡ σωτηρία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκληφθῇ διὰ τῆς ἀρετῆς συνθεώσεως, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ σύγκρισις μετὰ τῆς ἀπείρου ἀξίας τῆς σωτηρίας, τῆς ὑπεσχημένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς πεπερασμένης ἀξίας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. 7. Ἀπόρριψις τῆς διδασκαλίας περὶ τῶν υπερτάκτων ἔργων καὶ τοῦ ταμείου τῶν ἀρετῶν τῶν Ἀγίων. 8. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μυστηρίων, ὅτι ὁ ἀριθμὸς 7 καθωρίσθη οὐχὶ ὡς ἀποστολικὴ παράδοσις, ἀλλ' ὡς θεολογικὴ θεώρησις τοῦ ιβ' αἰῶνος, καὶ ὅτι τὰ δύο μυστήρια: Βάπτισμα καὶ θεία Εὐχαριστία, εἶναι κύρια. 9. Περὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, ὡς πηγῶν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, καὶ τῆς διακρατήσεως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας τῆς ἀδιασπάστου ἐπισκοπικῆς διαδο-

4. Περὶ αὐτῶν βλέπ. Ζ. Ρ ὡ σ η, Ἐκθεσίς τῶν γενομένων ἐν ταῖς ἐν Βόννῃ γενομέναις συνελεύσεσι περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τὸ 1875 πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1876. Ν. Δ α μ α λ ᾱ, Ἐκθεσίς πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον περὶ τῶν ἐν Βόννῃ πεπραγμένων καὶ κρίσις περὶ αὐτῶν, Ἀθῆναι 1875. F. H. R e u s c h, Bericht über die vom 10 bis 16 August 1875 zu Bonn gehaltenen Unions-Konferenzen, Bonn 1875. J. O v e r b e c k, Die Bonner Unions - Konferenzen, Halle 1876.

5. Εἰς τὰ ἐν Βόννῃ συνέδρια ταῦτα προσκληθέντες παρέστησαν ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ὁ Φιλόθεος Βρυένιος καὶ ὁ Ἰωάννης Ἀναστασιάδης, ἐκ μέρους δὲ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ Σύρος καὶ Τήνου Ἀλέξανδρος Λυκούργος καὶ οἱ καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Ζ. Ρώσης καὶ Ν. Δαμαλάς, ἔτι δὲ οἱ Ρῶσοι Ὅσινιν, Γιάκινσφ καὶ Φιλίπποφ, ὡς καὶ ὁ κἀτὰ Δουνάβεως Γεννάδιος καὶ ὁ ἐκ Δαλματίας καθηγητὴς Μίλας.

χῆς. 10. Ἀπόρριψις τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου. 11. Ὅτι ἡ Ἐξομολόγησις ἀνάγει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὴν πρωτόγονον Ἐκκλησίαν καὶ δεόν νὰ διακρατηθῇ. 12. Περὶ τῶν Ἀφέσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν. 13. Ὅτι τὰ Μνημόσυνα ἀνάγουσι τὴν ἀρχὴν τῶν εἰς τὴν πρωτόγονον Ἐκκλησίαν καὶ δεόν νὰ διακρατηθῶσιν. 14. Περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς ἐξελαστηρίου θυσίας καὶ ἱεροῦ δείπνου. Εἰς τὸ δεύτερον συνέδριον τῆς Βόννης (1875) συνεζήτηθη καὶ ἐμελετήθη σοβαρῶς μόνον τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δόγμα. Οἱ ἐνταῦθα ἀντιπρόσωποι συνεφώνησαν ἐπὶ ἐνὸς κειμένου, θεωρηθέντος ἱστορικῆς σημασίας καὶ περιλαμβάνοντος εἰς τὸ πρῶτον μέρος τέσσαρας γενικὰς προτάσεις, ἐξ ὧν αἱ τρεῖς συνδέονται πρὸς τὴν περὶ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν, καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἐξ προτάσεις, ἐξαγομένας ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Οὕτως ἅπαντες συνεφώνησαν ἐπὶ τῆς ἀντικανονικῆς — καὶ κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον — γενομένης προσθήκης, ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ἀπορρίψεως πάσης ἐννοίας ἢ ἐκφράσεως, ἐξυπονοούσης δύο ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι αἰτίας ἢ ἀρχάς, καὶ ἐπὶ τῆς ἐκφράσεως Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅτι «τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ». Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ὑπεσχέθησαν τὴν ἀπάλειψιν ἐκ τοῦ Συμβόλου τῆς προσθήκης⁶.

β. Αἱ ἐπαφαὶ μετὰ τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας⁷

6. Εἰδικώτερον περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οἱ συνελθόντες ἐν Βόννῃ Ὀρθόδοξοι, Παλαιοκαθολικοὶ καὶ Ἀγγλικανοὶ (ἐπισκοπικοὶ ἀπὸ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς) συναπεδέχθησαν ἐν μὲν τῷ συνεδρίῳ τοῦ 1874 τὰ ἑξῆς: «Ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἡ προσθήκη «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἰσῆχθη εἰς τὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου σύμβολον τῆς πίστεως, ἦτο παράνομος, καὶ ὅτι χάριν τῆς ὁμονομίας εἶναι ἐκτακτικόν, ἵνα ἅπαντα ἡ Ἐκκλησία σχεφθῇ σπουδαίως, ἂν δύναται ἴσως ν' ἀποκατασταθῇ ὁ ἀρχαῖος τύπος τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως ἄνευ θυσίας οἰασθῇ ποτε ἀληθοῦς διδασκαλίας, ἐκφραζομένης ἐν τῷ παρόντι δυτικῷ τύπῳ». Ἐν δὲ τῷ συνεδρίῳ τοῦ 1875 τὰ ἐπόμενα: «Ἀποδεχόμεθα τὴν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὡς αὕτη διατυπῶται ἐν ταῖς ἐπομέναις παραγράφαις, κατὰ τὴν ἐννοίαν τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας: α) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς ὡς τῆς ἀρχῆς, αἰτίας καὶ πηγῆς τῆς θεότητος. β) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ, διότι ἐν τῇ θεότητι ὑπάρχει μόνον μία ἀρχή, μία αἰτία, ἐξ ἧς προέρχεται πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ θεότητι ὑπάρχει. γ) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ. δ) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι εἰκὼν τοῦ Υἱοῦ, τῆς εἰκόνος τοῦ Πατρὸς. ε) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ ἐνυπόστατον πρόβλημα ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἴδιον τοῦ Υἱοῦ, οὐχὶ δὲ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὡς τὸ Πνεῦμα τοῦ στόματος τῆς θεότητος, ὅπερ ἐξαγγέλλει τὸν λόγον. στ) Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι μέσον τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ συνάπτεται διὰ τοῦ Υἱοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς». (Ζ. Ρ. ὡ σ η, μν. ε. σ. 22, 34 ἐξ. F. H. R e u s c h, μν. ε. σ. 92-93).

7. Πρόκειται μᾶλλον περὶ Ὀρθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, συσταθείσης τῇ 15 Δεκεμβρίου 1892 ἐν Πετροπόλει, ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Φίλανδρίας Ἀντωνίου ἀπρὸς προπαρασκευαστικὴν μελέτην τῶν ἀπαντήσεων, αἵτινες θὰ ἐτίθεντο ὡς βάσις τῶν περὶ ἐνώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους διαπραγματεύσεων. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη συνέταξε καὶ ὑπέβαλε τὸ 1893 πρὸς τὴν Ρωσικὴν Σύνοδον ἑμπερι-

Πετροπόλεως καὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐπιτροπῆς Ρόττερδαμ. Ἐνταῦθα τοποθετοῦνται αἱ ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω ἀνταλλαγεῖσαι ἐκθέσεις (1892-1898) καὶ ἡ καθόλου ἐπὶ εἴκοσι σχεδὸν ἔτη διεξαχθεῖσα θεολογικὴ ἔρευνα τῶν διαφορῶν καὶ τῶν κοινῶν σημείων μετὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ Παλαιοκαθολικισμόν, δι' ὧν διηυκρινίσθησαν πλεῖστα ὅσα σημεία τῆς διδασκαλίας τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Σπουδαία εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ καὶ διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἶναι ἡ δῆλωσις τῆς Οὐτρέχτης (1889)⁸.

στατωμένην ἐκθεσιν, πεμφθεῖσαν ἐν γερμανικῇ μεταφράσει καὶ πρὸς τὴν ἀντίστοιχον Παλαιοκαθολικὴν Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ρόττερδαμ. Ἡ τελευταία αὕτη ἀπήντησε δι' ἰδίας ἐκθέσεως τὸ 1896. Ἀμφότεραι αἱ ἐκθέσεις αὗται ἐδημοσιεύθησαν ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1896, φύλ. 31 ἐξ. Ἡ Ρωσικὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Πετροπόλεως ἀνταπήντησε τὸ 1897 πρὸς τὴν Παλαιοκαθολικὴν Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ρόττερδαμ, ἥτις ὁμοίως ἀπέστειλε τὸ 1898 πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Πετροπόλεως τὴν δευτέραν ἀπάντησιν αὐτῆς, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ «Revue internationale de Théologie» τοῦ 1899, τευχ. 25. Πρὸς καὶ Φ. Β α φ ε ἰ δ ο υ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀλεξάνδρεια 1928, τ. Γ', σ. 135 ἐξ.

8. Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ κείμενον τῆς ἐν λόγῳ Παλαιοκαθολικῆς Δηλώσεως, γενομένης ἐν Οὐτρέχτῃ τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1889 καὶ ἐχοῦσης ὡς ἑξῆς: α1. Ἐμμένοντες ἐν τῇ θεμελιώδει ἀρχῇ τῆς Ἐκκλησίας, ἣν διευτύωσε Βικέντιος ὁ ἐκ Λειρῆνης ἐν τῇ ἑξῆς προτάσει: «Ὡς διακατέχομεν ὅ,τι πανταχοῦ, ὅ,τι πάντοτε, ὅ,τι ὑπὸ πάντων ἐπιστεῖται διότι τοῦτο εἶναι ἀληθὺς καὶ κυρίως εἰπεῖν καθολικόν. Διὰ ταῦτα ἐμμένοντες εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη διευτυπώθη ἐν τοῖς Οἰκουμενικοῖς Συμβόλοις καὶ ἐν τοῖς γενικῶς ἀνεγνωρισμένοις δογματικοῖς βροῖς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετηρίδος.

2. Ἀπορρίπτομεν τὰς ἀποφάσεις τοῦ Βατικανοῦ τῆς 18ης Ἰουλίου 1870 περὶ τοῦ ἀλαθτοῦ καὶ τοῦ καθολικοῦ ἐπισκοπάτου ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παντοκρατορίας τοῦ Πάπα Ρώμης, ὡς ἀντιφασκούσας πρὸς τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ καταστρεφούσας τὸ ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα. Ἀλλὰ τοῦτο σὺδδῶς καλῶν ἡμᾶς, ὥπως ἀναγνωρίσωμεν τὸ ἱστορικὸν πρῆματον, ὅπερ πολλοὶ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καὶ οἱ Πατέρες τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἀπέδωκαν εἰς τὸν ἐπισκοπὸν Ρώμης ὡς πρῶτον μετὰ τῶν ἱσῶν, συναινέσας τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετηρίδος.

3. Ὡσαύτως ἀπορρίπτομεν τὴν δῆλωσιν Πίου τοῦ ἐνάτου, τὴν γενομένην τῷ 1854 ἀπερὶ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, ὡς μὴ ἐρείδομένην ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως τῶν πρώτων αἰώνων.

4. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δογματικῶν ἀποφάσεων, τῶν ἀπολυθεισῶν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, οἷαι αἱ βούλαι Unigenitus, sanctorum fidei, ὁ Σύλλαβος τοῦ 1864 καὶ ἄλλαι, ἀπορρίπτομεν καὶ ταύτας, ἐφ' ὅσον ἀντιφασκοῦσι πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἀναγνωρίζομεν αὐτάς ὡς ἐχοῦσας κύρος. Ἐπὶ δὲ ἐπαναλαμβάνομεν πάσας τὰς διαμαρτυρίας ἐκείνας, ὅσας ἡ Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ὀλλανδίας ᾗδ' ἐν παλαιότεροις χρόνοις ἤγειρε κατὰ τῆς Ρώμης.

5. Δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν Σύνοδον τοῦ Τριδέντου, ὡς πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς τὰς ἀφορώσας τὸ πολίτευμα, καὶ ἀποδεχόμεθα τὰς δογματικὰς αὐτῆς ἀποφάσεις μόνον ἐφ' ὅσον αὗται εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

6. Ἐχόντες ἐν νῷ ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία ἀνέκαθεν ἀποτελεῖ ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ πραγματικὸν κέντρον τῆς θείας λατρείας, θεωροῦμεν ἡμέτερον καθήκον ὅπως δηλώσωμεν ὡσαύτως, ὅτι διακρατοῦμεν ἀλώβητον ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ τὴν ἀρχαίαν καθολικὴν πίστιν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, πιστεύοντες ὅτι ὑπὸ τὰ εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου λαμβάνομεν αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ τέλεσις τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ

Συναφώς θα πρέπει να γίνη μνεία και της κατά το 1902 'Εγκυκλίου του Οικουμενικού Πατριάρχου 'Ιωακείμ Γ' μετά των λοιπών ανταλλαγέντων ἐγγράφων (1902-1904), ἐνθα μετά πολλῆς ἀγάπης καὶ κατανόησεως θίγεται τὸ θέμα τῶν σχέσεων ἡμῶν πρὸς τοὺς Παλαιοκαθολικούς. Εἰς τὴν ἀνταπάντησιν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας μετ' ἄλλων λέγεται: «Προὔργου ἂν εἴη αἰτῆσαι αὐτοὺς λόγον περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐλπίδος, ἥτοι σαφῆ τινα καὶ ἀκριβῆ καὶ ἐπίσημον ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτῶν, ἐν συνόδῳ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων καὶ ποιμένων αὐτῶν ἐκδιδομένην καὶ ὑπογεγραμμένην, ὅπως οὕτως ἢ δυνατὴ συζήτησις καὶ διασάφησις καὶ συνεννόησις καί, Θεοῦ συναιρουμένου, ἐκπλήρωσις τοῦ κοινου πόθου»⁹.

γ. 'Απὸ τοῦ Α' παρχοσμίου πολέμου μέχρι σήμερα (1918 καὶ ἐξῆς). Ἡ παρουσία 'Ορθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν ἀντιπροσώπων εἰς τὰ συνέδρια τῆς Οἰκουμένης Κινήσεως ἐδίδεν ἀφορμὴν εἰς αὐτοὺς, ὅπως συνέρχωνται ἀπὸ κοινου ἀνεπιστήμως καὶ ἀνταλλάσσωσι σκέψεις ἐπὶ τῶν κοινῶν σημείων καὶ τῶν

δὲν εἶναι συνεχῆς ἐπανάληψις ἢ ἀνανέωσις τῆς ἐξιστατικῆς θυσίας, ἣν ἀπαξ διὰ παντός προσήνεγκεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὁ Χριστός· ἀλλ' ὁ θυσιαστικὸς αὐτῆς χαρακτήρ κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ διαρκὴς ἀνάμνησις ἐκείνης καὶ πραγματικῆς ἐπὶ τῆς γῆς τελομένη, ἀναπαράστασις τῆς μιᾶς ἐκείνης προσφοράς τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἥτις καθ' 'Εβρ. 9, 11, 12 διαρκῶς ἐν τῷ οὐρανῷ προσφέρεται ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἐμφανιζομένου ἐν τῷ σὺρανω τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ('Εβρ. 9, 24). Τοιαύτη οὖσα κατὰ τὸν χαρακτήρα αὐτῆς ἡ θεία Εὐχαριστία ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι συγγράμματος καθαρὰ καὶ δειπνὸν θυσίας, ἐν ᾧ οἱ μεταλαμβάνοντες τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου πιστοὶ κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις.

7. 'Ελπίζομεν, ὅτι αἱ προσπάθειαι τῶν θεολόγων, τηρουμένης τῆς πίστεως τῆς ἀδιαιρέτου 'Εκκλησίας, θὰ κατορθώσωσι νὰ ἐπιτύχωσι συνεννόησιν τινα περὶ τῶν διαφορῶν, αἵτινες προέκυψαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν σχισμάτων. Συμβουλευόμενους τοὺς ὑποκειμένους τῇ ἡμετέρᾳ ἡγεσίᾳ κληρικούς, ὅπως ἐν τῷ κηρύγματι καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἐξαίρωσι κατὰ πρῶτον λόγον τὰς οὐσιώδεις χριστιανικὰς διδασκαλίας, ὡς κοινῇ ὁμολογοῦσιν αἱ ἐκκλησιαστικῶς κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων 'Ομολογίαι, ἀποφεύγων ἐπιμελῶς ἐν τῇ διαπραγματεύσει τῶν ὑφισταμένων ἐπὶ ἀντιθέσεων πᾶσαν προσβολὴν κατὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγάπης καὶ καθοδηγῶσι διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος τὰ μέλη τῶν ἡμετέρων κοινοτήτων, ὅπως οὕτω πολιτεύωνται πρὸς τοὺς ἄλλως πιστεύοντας, ὡς ἀρμόζει τῷ πνεύματι τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι Σωτὴρ πάντων ἡμῶν.

8. Πιστεύομεν, ὅτι διὰ πιστῆς ἐμμονῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ, ἀπορρίπτοντες πάσας τὰς μετ' αὐτῆς ἀνθρωπινῇ ἐνοχῇ ἀναμιχθείσας πλάνας, πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς καταχρήσεις καὶ τὰς ἱεραρχικὰς τάσεις, δυνάμεθα ἐπιτυχέστατα νὰ ἀντιδράσωμεν κατὰ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, τοῦ χειρίστου κακοῦ τοῦ ἡμετέρου αἵματος.

Αἱ Παλαιοκαθολικαὶ 'Εκκλησίαι 'Ολλανδίας, Γερμανίας, 'Ελβετίας, Αὐστρίας, Τσεχοσλοβακίας, αἱ ἐθνικαὶ 'Εκκλησίαι τῶν Πολωνῶν ἐν ταῖς 'Ηνωμέναις Πολιτείαις καὶ ἐν Πολωνίᾳ, ἡ Παλαιοκαθολικὴ Γιουγκοσλαβία ὁμολογοῦσι τὴν ἀνωτέρω Δήλωσιν». (α' Ορθοδοξία 7 (1932) 213/4).

9. Ἡ περὶ τῶν σχέσεων τῶν Αὐτοκεφάλων 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν καὶ περὶ ἄλλων γενικῶν ζητημάτων πατριαρχικῇ καὶ συνοδικῇ ἐγκύκλιος τοῦ 1902, αἱ εἰς αὐτὴν ἀπαντήσεις τῶν ἁγίων Αὐτοκεφάλων 'Εκκλησιῶν καὶ ἡ ἀνταπάντησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, Κωνσταντινῶν 1904, σ. 10, 77-78. Βλέπ. καὶ Β. Σταυρίδου, 'Ἱστορία τῆς Οἰκουμένης Κινήσεως, 'Αθήναι 1964, σ. 119-120, 125.

διαφορῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀκολουθητέας ἐν τῷ μέλλοντι γραμμῆς. Τοιαῦται συναντήσεις ἐγένοντο κατὰ τὰ ἔτη 1920 ἐν Γενεύῃ καὶ 1927 ἐν Λωζάννῃ, ἐνθα ἀπεφασίσθη ὁ καθορισμὸς μιᾶς κοινῆς Δογματικῆς 'Επιτροπῆς μεταξὺ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν. Ἡ δὲ Προκαταρκτικὴ 'Επιτροπὴ τῶν Ἀγίων 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν ἐν Ἀγίῳ 'Ὁρει (1930) καθώρισε τὰς σχέσεις τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας πρὸς τοὺς Παλαιοκαθολικούς ὡς «σχέσεις ἐν πνεύματι ἀγάπης»¹⁰.

Τὸ σπουδαιότερον γεγονός τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἡ συνδιάσκεψις τῆς μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς 'Ορθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν, ἥτις, συγκαληθεῖσα τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἔλαβε χώραν τὴν 27ην καὶ 28ην 'Οκτωβρίου 1931. Εἰς ταύτην ἀντεπροσωπεύθησαν ἅπασαι αἱ 'Εκκλησίαι τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ καὶ αἱ τῶν 'Ορθοδόξων, ἐκτὸς τῆς ἐμπεριστάτου τότε Ρωσικῆς 'Εκκλησίας. Πρόεδροι τῶν δύο ἀντιπροσωπειῶν ὑπῆρξαν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Οὐτρέχτης Κέννινκ καὶ ὁ μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανός, ὅστις καὶ προῆδρευσε τῆς συνδιασκέψεως ταύτης¹¹. Ἐνταῦθα ἐπῆλθε σημαντικὴ συμφωνία ἐπὶ πλείστον ἐκ τῶν συζητηθέντων θεμάτων. Ἡ συνδιάσκεψις αὕτη ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητως τὸν σπουδαιότερον σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν σχέσεων μεταξὺ Παλαιοκαθολικισμοῦ καὶ 'Ορθοδοξίας, καὶ λόγῳ τῆς εὐρυτάτης συμμετοχῆς τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρὸ παντός λόγῳ τῶν ληφθεισῶν ἀποφάσεων, αἵτινες ἐνέχουσι σπουδαιότατην σημασίαν εἰς τὸ ἔργον τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο 'Εκκλησιῶν. Συνεζητήθησαν τὰ θέματα: 1. Μνημεῖα τῆς διδασκαλίας τῆς Παλαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας, 2. Σύμβολα, 3. 'Ιερὰ Παράδοσις, 4. Κανὼν τῆς Ἀγίας Γραφῆς, 5. Κανόνες τῆς 'Εκκλησίας, 6. Γάμος τῶν Κληρικῶν, 7. 'Ηθὴ καὶ νόμιμα, 8. Ἡ ἐννοία τοῦ ὅρου 'Εκκλησία, 9. Μυστήρια, 10. 'Εσχατολογία, 11. Προσκύνησις, 'Ιερὰ Εἰκόνας, 12. Λείψανα, 13. Νηστεία, 14. Ἀποστολικὴ Διαδοχή.

1. Κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ πρώτου θέματος οἱ Παλαιοκαθολικοὶ παρέπεμψαν τοὺς 'Ορθοδόξους εἰς τὴν δῆλωσιν τῆς Οὐτρέχτης, τὰς Παλαιοκαθολικὰς Κατηχήσεις καὶ τὰ Λειτουργικὰ αὐτῶν βιβλία, ἅτινα ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῶν συζητήσεων. «Τὸ συμπέρασμα εἶναι, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπτὰ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι γίνονται ἀποδεκταί. Ὡσαύτως καὶ αἱ ἀποφάσεις

10. Βλέπ. Πρακτικὰ τῆς Προκαταρκτικῆς 'Επιτροπῆς τῶν ἁγίων 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν, τῆς συνελευθῆσης ἐν Ἀγίῳ 'Ὁρει (8-23 'Ιουνίου 1930). Κωνσταντινούπολις 1930, σ. 144.

11. Πλὴν τοῦ Θυατείρων Γερμανοῦ, ἀντιπροσωπεύοντος τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ 'Ιεροσολύμων, καὶ τοῦ Οὐτρέχτης F. Kenninck ἕτερα μέλη ἔλαβον μέρος ἀπὸ ὀρθοδόξου μὲν πλευρᾶς οἱ ἐπίσκοποι: Τύρου καὶ Σιδωνος Θεοδόσιος (τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας), Νοβισάδ Εἰρηναῖος (τοῦ Πατριαρχείου Σερβίας), Βουκοβίνης Νεκτάριος (τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας), Πάφου Λεόντιος (τῆς 'Εκκλησίας τῆς Κύπρου), Τρίκης καὶ Σταγῶν Πολύκαρπος μετὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Θεολ. Παρασκευασίδη (τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος) καὶ ὁ καθηγητὴς Ν. Ἀρσένιεφ (τῆς 'Εκκλησίας τῆς Πολωνίας): ἀπὸ παλαιοκαθολικῆς δὲ πλευρᾶς οἱ ἐπίσκοποι: Βέρνης Α. Kürz καὶ Βόννης G. Moog μετὰ τῶν θεολόγων Mühlhaupt καὶ C. Wijker.

τῶν Τοπικῶν Συνόδων ἀναγνωρίζονται ὡς ἰσοδύναμοι ὑπὸ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ἂν αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ ἔτυχον, κατόπιν, τῆς ἐγκρίσεως Οἰκουμενικῶν Συνόδων». Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τῆς δηλώσεως τῆς Οὐτρέχτης προσέθεσαν τὸν ἀριθμὸν 7 εἰς τὴν φράσιν «Οἰκουμενικῶν Συνόδων».

2. Ὡς ἐπίσημον Σύμβολον ἀνεγνωρίσθη ὁμοφώνως τὸ τῆς Νικαίας - ΚΠόλεως (ἄνευ τῆς προσθήκης), τὸ δὲ Ἀποστολικὸν ὡς σύμβολον βαπτίσματος. Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἐδήλωσαν, ὅτι ἡ προσθήκη ἐξεβλήθη ἐκ τῶν Ἐκκλησιῶν Ὀλλανδίας καὶ Ἑλβετίας, καὶ ὅτι τοῦτο θὰ ἐγένετο καὶ ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν Γερμανίας¹² καὶ Αὐστρίας.

3. Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ὀρίζουσι τὴν Παράδοσιν ὡς ἐξῆς: Παράδοσις εἶναι διασάφησις καὶ συμπλήρωσις τῆς Ἀγίας Γραφῆς διὰ τῆς ὁμοφώνου ἐγγράφου παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

4. Ἐπὶ τοῦ κανόνος τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐπῆλθε συμφωνία ἐπὶ τῶν πρωτοκανονικῶν καὶ τῶν δευτεροκανονικῶν βιβλίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

5. Ἡ Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τοὺς κανόνας τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, «ἐφ' ὅσον οὗτοι δὲν ἐρμηνεύονται κατὰ γράμμα, ἀλλ' ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας». «Ὡσαύτως ἀποδεικνύεται, ὅτι ὑπάρχει συμφωνία ἐν τῇ ἀναγνωρίσει τῶν ἀρχαίων κανόνων».

6. Εἰς τὸ περὶ τοῦ Γάμου τῶν Κληρικῶν καθορίζεται ἡ ἀποψὶς ἐκάστης Ἐκκλησίας. «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία α) ἐπιτρέπει τὸν γάμον μόνον πρὸ τῆς χειροτονίας, β) οἱ Ἐπίσκοποι ὀφείλουσι νὰ ὦσιν ἄγαμοι. Ἡ Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐπιτρέπει τὸν γάμον μετὰ τὴν χειροτονίαν, καὶ δὴ οὐ μόνον εἰς τοὺς ἱερεῖς ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ἐπισκόπους. Τὸ ὅλον ζήτημα θεωρεῖται «ἀδιάφορον».

7. Ἦθη καὶ νόμιμα. «Ἡ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησία δύναται νὰ χρησιμοποιοῖ ἔθιμα, ἂν ταῦτα δὲν ἀντιφάσκωσι πρὸς τὰ καθολικὰ ἐκκλησιαστικὰ ψηφίσματα ἢ παραβλάπτωσιν αὐτά».

8. Ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου Ἐκκλησία. «Ἡ Ἐκκλησία ὡς φρουρὸς τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἡθους ἔχει κύρος διὰ τοὺς πιστοὺς». Ἡ Ἐκκλησία ἐπομένως εὐρεῖται ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ὑπὲρ τὴν Γραφήν, οὐχὶ δὲ ἡ Γραφή ὑπὲρ τὴν Ἐκκλησίαν». Ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀποφασίζει αὐθεντικῶς περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία δὲν δικαιούται νὰ ἐξαγγέλλῃ

νέας διδασκαλίας, μὴ στηριζομένας ἐπὶ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως». Ἐγένετο λόγος καὶ περὶ τῶν μερικῶν συνόδων. Ἐπικρατεῖ συμφωνία ἐπὶ τοῦ β' καὶ γ' ἁρθροῦ τῆς δηλώσεως τῆς Οὐτρέχτης, ἀναγνωρίζονται δὲ γενικῶς τὰ ἄρθρα δ' καὶ ε'.

9. Ἐπῆλθε συμφωνία ἐπὶ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μυστηρίων εἰς ἐπτὰ. Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ ἐκθεσις τῶν κοινῶν σημείων καὶ τῶν διαφορῶν εἰς τὸν τύπον τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων. Γίνεται πρότασις ἀπὸ μέρους τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ὅπως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιτρέπη τὴν προσέλευσιν τῶν τέκνων αὐτῆς εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν Ἑλβετίᾳ.

10. Ἀπορρίπτεται ἡ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς διδασκαλία. «Προσευχόμεθα ἐπικαλούμενοι τὴν εὐσπλαγχτίαν τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων, πάντα τὰ ἄλλα παραμένουσι μυστήριον».

11. Ὁμολογεῖται ἡ διδασκαλία περὶ «πρεσβείας τῶν Ἀγίων» καὶ ἡ τιμὴ πρὸς τὴν Θεοτόκον, τοὺς Ἀγίους, τὰς ἱερὰς εἰκόνας καὶ τὰ λείψανα, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

12. Νηστήσιμοι ἡμέραι καὶ παρὰ τοῖς Παλαιοκαθολικοῖς εἶναι ἡ Παρασκευὴ καὶ ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακονθήμερος Νηστεία.

13. Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ δηλοῦσιν, ὅτι ἀποδέχονται τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν, θέτουσι δὲ τὸ ἐρώτημα: «ἡ Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐπιθυμεῖ νὰ πληροφορηθῇ, τί φρονεῖ ἡ Ὁρθόδοξος περὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας»¹³.

Ταῦτα ἦσαν τὰ συζητηθέντα θέματα κατὰ τὸ Συνέδριον τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν Βόννῃ ἀπὸ 27-28 Ὀκτωβρίου 1931. Κατ' αὐτὸ οἱ Παλαιοκαθολικοὶ συνεφώνησαν ἐν πολλοῖς μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων, μεθ' ὅσης εὐκολίας μικρὸν πρότερον, ἤτοι τῇ 2 Ἰουλίου 1931, εἶχον συμφωνήσει καὶ μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, ἀποδεχθέντες τὴν μετ' αὐτῶν μυστηριακὴν κοινωνίαν (intercommunio), τὴν ὁποίαν ὅμως εἶχον οἱ Ὁρθόδοξοι κατὰ τὸ παρελθὸν ἀρνηθῇ νὰ δεχθῶσιν, ὡς εἰδομεν ἀνωτέρω. Συναφῶς ὁρθῶς παρετήρησε προσφάτως καὶ ὁ μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος: «Καίτοι ἐν τῇ συνδιασκέψει τῆς Βόννης ἐπῆλθε συμφωνία ἐπὶ πλείστων ἐκ τῶν συζητηθέντων θεμάτων, οὐχ ἥττον ὅμως ἀπαιτεῖται εἰσέτι ἡ τελεία ἐτοιμασία καὶ ἐξομάλυνσις τῆς πρὸς πλήρη συμφωνίαν ἀγούσης ὁδοῦ, διότι καὶ μετὰ πάροdon τοσούτου χρόνου καὶ μετὰ τοσαύτας σοβαρὰς ἐρεῦνας καὶ συζητήσεις, ἱκανὰ ὑπολείπονται εἰσέτι θέματα πρὸς ἀκριβῆ διαλευκάνειν καὶ ἀσφαλῆ καθορισμόν. Ἐν ἐκ τῶν θεμάτων τούτων, ὑπερ ἀσφαλῶς γεννᾷ πολλὰ καὶ σοβαρὰ ἐρωτήματα ἐξ ἐπόψεως καὶ πλευρᾶς ὁρθοδόξου, ἐρωτήματα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ κληθῶσιν οἱ Παλαιοκαθολικοὶ νὰ ἀπαντήσωσιν, εἶναι καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐπελεύσεως ἐν Βόννῃ κατὰ τὴν 2 Ἰουλί-

12. Ὁ γράφων κατὰ τοὺς χρόνους (1935-36) τῶν σπουδῶν του ἐν Βόννῃ ἐχρησιμοποίησεν ἐν τῷ ἐκείνῳ παλαιοκαθολικῷ ναφῇ κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν βιβλίον ἄνευ τῆς προσθήκης τοῦ Filioque, ἥτις εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ ἐκβληθῇ τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου, συνωδᾷ σχετικῇ ὑποσημειώσας ὡς ἄνωθεν τοῦ κειμένου τοῦ Συμβόλου. Ὁ Ὁυατεῖρων Γερμανὸς γράφει περὶ τοῦ Filioque, ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Kenninck ἐδήλωσεν ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου ἐκείνου, «ὅτι ἐν τῇ Παλαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ὀλλανδίας τοῦτο (τὸ Filioque) ἐξεβλήθη, τὸ αὐτὸ δ' εἶπε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Moog διὰ τὴν Παλαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλβετίας. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ τὰ λειτουργικὰ βιβλία διατηροῦσιν ἐτι τὸ Filioque ἐν ἀγκύλαις, ἀλλὰ κατὰ δῆλωσιν τοῦ ἐπισκόπου Moog ἐν τῇ νῆα ἐκδόσει τῶν βιβλίων αὐτῶν θὰ ἐκβληθῇ ὡσαύτως». («Ὁρθόδοξια» 7 (1932) 158).

13. Ἀσπουμερείας βλ. εἰς «Πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς Παλαιοκαθολικῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν συνδιασκέψιν τὴν γενομένην τῇ 27 καὶ 28 Ὀκτωβρίου 1931 ἐν Βόννῃ», ὑπὸ Ὁυατεῖρων Γερμανοῦ, ἐν «Ὁρθόδοξια» 7 (1932) 156-162, 210-213.

ου 1931 περί μυστηριακής κοινωνίας (intercommunio) συμφωνίας μεταξύ αντιπροσώπων των Παλαιοκαθολικών 'Εκκλησιών και των 'Εκκλησιών της 'Αγγλικανικής 'Ομολογίας, καθ' ἣν: α) 'Εκατέρω 'Εκκλησία ἀναγνωρίζει τὴν καθολικότητα καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἄλλης καὶ διατηρεῖ τὰ ἑαυτῆς. β) 'Εκατέρω 'Εκκλησία συμφωνεῖ νὰ δέχεται τὰ μέλη τῆς ἄλλης 'Εκκλησίας εἰς συμμετοχὴν ἐν τοῖς Μυστηρίοις, καὶ γ) Μυστηριακὴ κοινωνία δὲν ἀπαιτεῖ παρ' ἑκατέρας 'Εκκλησίας τὴν ἀποδοχὴν πάσης δογματικῆς γνώμης μυστηριακῆς εὐλάβειας ἢ λειτουργικῆς πράξεως, ἰδιαζούσης εἰς τὴν ἄλλην, ἀλλ' ὑπονοεῖ, ὅτι ἑκατέρω πιστεύει, ὅτι ἡ ἄλλη κέκτηται πάντα τὰ οὐσιώδη σημεῖα τῆς χριστιανικῆς πίστεως». Ἡ συμφωνία αὕτη τῆς μικτῆς Δογματικῆς, ἐκ Παλαιοκαθολικῶν καὶ 'Αγγλικανῶν αντιπροσώπων, 'Επιτροπῆς ἐκυρότερον καὶ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἐκατέρωθεν 'Εκκλησιαστικῶν 'Αρχῶν, ἦτοι τῆς συνόδου τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐπισκόπων ἀφ' ἑνός, συνελθούσης ἐν Βιέννῃ τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1931 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Οὐτρέχτης, καὶ τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν συνελεύσεων (Convocations) ἢ συνόδων (Καντουαρίας καὶ 'Υόρκης) τῆς 'Αγγλικανικῆς 'Εκκλησίας ἀφ' ἑτέρου, συγκροτηθείσης τῇ 20 'Ιανουαρίου τοῦ 1932»¹⁴.

14. Μαξίμου Σάρδεων, Παλαιοκαθολικισμός καὶ 'Ορθοδοξία, ἐν ᾧ 'Ορθοδοξίᾳ 37 (1962) 169. Σχετικῶς ἔγραψε καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος μητροπολίτης Τρίκκης καὶ Σταγῶν Πολύκαρπος ἐν τῇ ἀπὸ 9 'Απριλίου 1932 ἐκθέσει τοῦ πρὸς τὴν 'Ιερὰν Σύνοδον, ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς εὐνοϊκῶς διατεθέντας ἐναντὶ τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας μεταξὺ 'Ορθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν Νεκτάριον Βουκοβίνης καὶ Ν. Ἀρσένιεφ, οἱ ὑπόλοιποι 'Ορθόδοξοι ἀντιπρόσωποι ἀδείχθημεν ἐπιφυλακτικοί, οὐ μόνον διότι τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας πρέπει νὰ προηγηθῇ ἡ δογματικὴ ἑνώσις, ἥτις ἔνεκα τῶν ὀφισταμένων διαφορῶν δὲν φαίνεται νῦν κατορθωτὴ, ἀλλὰ καὶ διότι ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἀπεδέχθησαν καὶ ἐφῆρσαν ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ αὐτῶν ἡδὴ τὴν μετὰ τῶν 'Αγγλικανῶν μυστηριακὴν κοινωνίαν, ὀφισταμένον εἰσεῖτι δογματικῶν πρὸς αὐτοὺς διαφορῶν... Κατὰ τὴν 'Ορθόδοξον διδασκαλίαν, ἡ 'Εκκλησία ἀποτελεῖται ἐκ μελῶν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν πρεσβυόντων, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οἱ μὴ ἔχοντες τὴν αὐτὴν ὀρθόδοξον πίστιν αἰρετικοὶ δὲν εἶναι τῆς 'Εκκλησίας μέλη καὶ δὲν δύνανται νὰ μετέχωσι τῶν μυστηρίων αὐτῆς. Τοῦτο ἔνεκα ἡ ἡμετέρα 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία οὐτε ἐπέτρεψε ποτε μέλη ἄλλης ἐτεροδόξου 'Εκκλησίας νὰ μετέχωσι τῶν μυστηρίων αὐτῆς, οὔτε εἰς τὰ ἴδια αὐτῆς μέλη συνεχώρησε νὰ κοινωνῶσι τῶν μυστηρίων ἐν ἄλλῃ ἐτεροδόξῳ 'Εκκλησίᾳ. Ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν ἄλλης ἐτεροδόξου 'Εκκλησίας συνεπάγεται τὴν μυστηριακὴν κοινωνίαν, καθ' ὅσον, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπέρχεται ταυτότης τῆς δογματικῆς διδασκαλίας, τὰ μέλη τῆς ἐτεροδόξου 'Εκκλησίας, μὴ ἀποτελοῦντα μέλη τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, δὲν δύνανται νὰ μετέχωσι τῶν μυστηρίων αὐτῆς. Διὰ δὲ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οἱ πιστοὶ ἐνοῦνται πνευματικῶς πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἐν σῶμα γινόμενοι. Προδῆλον δὲ εἶναι, ὅτι τὰ μέλη ἄλλης 'Εκκλησίας ἐτεροδόξου δὲν δύνανται νὰ κοινωνῶσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ νὰ τύχωσι τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐνώσεως οὐ μόνον πρὸς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ μέλη τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας. Τὴν περὶ τούτου ὀρθόδοξον διδασκαλίαν ἄριστα διατυπῶ ὁ πατὴρ τῆς 'Εκκλησίας Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «Κοινωνία λέγεται τε καὶ ἐστιν ἀληθῶς διὰ τὸ κοινωνεῖν ἡμᾶς δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ..... κοινωνεῖν δὲ καὶ ἐνοῦσθαι ἀλλήλοις δι' αὐτῆς. 'Επεὶ γὰρ ἐξ ἑνὸς ἄρτου μεταλαμβάν-

'Εξ ἄλλου, ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς, οἱ ἀπ' ἀρχῆς παρακολουθήσαντες τὴν κίνησιν τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ καὶ τὴν πρὸς τὴν 'Ορθοδοξίαν στροφὴν αὐτοῦ 'Ορθόδοξοι θεολόγοι, ὧν τινες μετέσχον καὶ τῶν εἰρημένων παλαιοκαθολικῶν συνεδρίων, καθιερῆθησαν εἰς δύο παρατάξεις. Καὶ οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν (ἐκ τῶν 'Ελλήνων Νικηφόρος Κολογερᾶς, Α. Διομήδης Κυριακός, Φίλιππος Παπαδόπουλος καὶ ἄλλοι, ἐκ δὲ τῶν Ρώσων Β. Μπολότωφ, Ι. Γιαννίτσεφ, Α. Κιρέγιεφ, Ι. Σοκόλωφ, Σβέτλωφ καὶ ἄλλοι), ἐκπροσωποῦντες μᾶλλον τὴν φιλελευθέραν παράταξιν, ἡκοῦντο ὅπως οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἀποπτύσωσι τὸν Παπισμὸν καὶ τὰ παπικὰ δόγματα, τὰ μετὰ τὸ Σχίσμα εἰσαχθέντα, καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν κατάστασιν τῆς Δυτικῆς 'Εκκλησίας πρὸ τοῦ θ' αἰῶνος, στηριχθῶσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων, ἔβλεπον δὲ διὰ τοῦτο ἐπὶ θύραις τὴν μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἑνώσιν· οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν πάλιν (Ζήκος Ρώσης¹⁵, Ι.

νομεν, οἱ πάντες ἐν σῶμα Χριστοῦ καὶ ἐν αἵμα, καὶ ἀλλήλων μέλη γινόμεθα, σύσσωμοι Χριστοῦ χρηματίζοντες. Πᾶσι δυνάμει τοίνυν φυλαζόμεθα μὴ λαμβάνειν μετάληψιν αἰρετικῶν μήτε διδόναι... ἵνα μὴ μέτοχοι τῆς κακοδοξίας καὶ τῆς αὐτῶν γενώμεθα κατακρίσεως. Εἰ γὰρ πάντως ἑνώσις ἐστὶ πρὸς Χριστόν καὶ πρὸς ἀλλήλους, πάντως καὶ πᾶσι τοῖς μεταλαμβάνουσιν ἡμῖν κατὰ προαίρεσιν ἐνοῦμεθα». ('Εκδ. ὀρθ. πίστεως 4, 13. Migne P.G. 94, 1153). Κατὰ ταῦτα οἱ Παλαιοκαθολικοὶ, ἀποδεχθέντες τὴν μετὰ τῶν 'Αγγλικανῶν μυστηριακὴν κοινωνίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἄνευ προηγουμένης ἄρσεως τῶν δογματικῶν διαφορῶν, συνεταύτισαν τὴν θέσιν αὐτῶν ἀπέναντι τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας πρὸς τὴν θέσιν τῶν 'Αγγλικανῶν, οὕτως ὥστε νὰ μὴ δύνηται νὰ γίνηται λόγος σοβαρὸς ἐν τῷ μέλλοντι περὶ ἐνώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν, χωρὶς νὰ μὴ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ 'Αγγλικανικὴ 'Εκκλησία. Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ, ἐν μέσῳ Προτεσταντικῶν χωρῶν κατὰ τὸ πλεῖστον βιοῦντες, ἀσήμενον δὲ μειονότητα ἀπέναντι τῶν πολυαριθμῶν Προτεσταντικῶν κοινοτήτων ἀποτελοῦντες, καὶ εἰς σφοδρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ρώμην εὐρισκόμενοι καὶ ὑπ' αὐτῆς μετὰ φανατισμοῦ πολεμούμενοι, φρίσσονται, οὐδόλως παράδοξον, τὴν ἐπίδρασιν τοῦ προτεσταντικοῦ περιβάλλοντος. Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ, παρατηρεῖ τις τῶν νεωτέρων Γερμανῶν θεολόγων, ἐν πολλοῖς σημείοις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον προσεγγίζουσι τῷ Προτεσταντισμῷ, ὅφ' οὗ καὶ ἐλκύονται, οὕτως ὥστε καταλαμβάνουσι μεσάζουσιν θέσιν μεταξὺ τοῦ Ρωμαιοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντικοῦ Χριστιανισμοῦ. (Fabrius, Οἰκονομ. 'Εγχειρίδιον κλπ., σ. 39). Παρομοίαν περὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν κρίσιν ἐξέφρασαν πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἀπὸ τοῦ Ζ. Ρώσης, ἐν τοῖς ἐν τῇ ἐπομένῃ ὑποσημειώσει μνημονευομένοις μελετήμασιν αὐτοῦ, μέχρι τοῦ Χ. Ἀνδρούτσου. Αἱ βάσεις τῆς ἐνώσεως τῶν 'Εκκλησιῶν κατὰ τὰ ἀρτιφανῆ τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν γράμματα, Κωνσταντινουπόλις 1905, σ. 63 ἐξ., ἄλλοι τε καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἡμεῖς ἐν τῇ μελέτῃ α' Η' 'Ορθόδοξος Καθολικὴ 'Εκκλησία καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἐτεροδόξους 'Εκκλησίας καὶ πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν 'Εκκλησιῶν, Ἀθῆναι 1949, σ. 24. 'Επ' αὐτῆς δὲ ἀπῆντησε, διαφωνήσας πρὸς ἡμᾶς, ὁ καὶ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Παλαιοκαθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος Οὐτρέχτης Ἀνδρέας Rinkel, Die Orthodoxe Kirche und der Altkatholizismus, ἐν «Internationalen Kirchliche Zeitschrift» 40 (1950) 109-111.

15. Π.χ. ὁ Ζ. Ρώσης ὑποστήριζεν, ὅτι οἱ Παλαιοκαθολικοὶ, καθ' ὅσον μὲν ἀπεκήρυξαν τὸ ἀλάθητον τοῦ Πάπα καὶ τινες ἄλλας καινοτομίας καὶ καταχρήσεις τῆς Παπικῆς 'Εκκλησίας, ἐδείξαν ὅτι προσεγγίζουσι πᾶς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν 'Εκκλησίαν καθ' ὅσον ὅμως ἐν τοῖς συνεδρίοις καὶ ταῖς συνόδοις αὐτῶν ἀπεδέχθησαν καὶ ἀρχὰς ἀπαδούσας εἰς τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πρὸ τοῦ Σχίσματος ἀρχαίας καὶ γνησίας Καθολικῆς 'Εκκλησίας, ἥς τὴν διηγετικὴν καὶ ἀληθῆ συνέχισιν μετὰ τὸ Σχίσμα ἀποτελεῖ μόνῃ ἡ Ἀνατολικὴ 'Εκ-

Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΝ ΕΝΩΣΙΝ

Ε'

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς παραμονῆς ἡμῶν εἰς Μόσχαν, ἥτις ἦτο πλουσιωτάτη εἰς ἐντυπώσεις, ἔκλεισε μὲ τὸ δεῖπνον εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Ὁστανκίνο». Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου αὐτοῦ ἐδόθη εἰς ἡμᾶς εὐκαιρία νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ ξενοδοχείου ρῶσοι νέοι καὶ νεάνιδες προσεπάθουν νὰ ψυχαγωγηθῶν μὲ τοὺς «μοντέρνους» χοροὺς τῶν δυτικῶν χωρῶν. Ἐχόρευον ἀκόμη καὶ «τουῖστ». Τὸ αὐτὸ ἀντελήφθημεν εἰς τὰ «ρεστοράν» καὶ ἄλλων ξενοδοχείων τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Τὸ γεγονός αὐτὸ δεικνύει, ὅτι μερὶς τῆς ρωσικῆς νεολαίας ἤρχισε νὰ ἐρωτοτροπῇ πρὸς τοὺς δυτικοὺς τρόπους τῆς «ψυχαγωγίας», τοῦθ' ὅπερ γίνεται δυσμενῶς δεκτὸν ὑπ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν νὰ δεικνύουν ἀφοσίωσιν εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς «ἐπαναστάσεως». Ἡ δυσμενὴς στάσις τῶν τελευταίων ἐξηγεῖται ἴσως ἐκ τοῦ ὅτι οὗτοι φοβοῦνται, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ σοβιετικὴ νεολαία ἀνατρέφεται ἀθεϊστικῶς, αὕτη διατρέχει τὸν

κίνδυνον τῆς ἡθικῆς καταρρεύσεως, ἐὰν παύσῃ νὰ ἔχῃ τοῦλάχιστον ὡς στήριγμα τὴν πίστιν εἰς τὰ ἰδεώδη τοῦ κομμουνισμοῦ, ἥτις εἶναι τὸ ἀτελὲς καὶ μὴ ἱκανοποιῦν τοὺς βαθυτέρους πόθους τῆς ψυχῆς ὑποκατάστατον τῆς θρησκείας. Ἡ τυχὸν στροφή τῆς σοβιετικῆς νεολαίας πρὸς τοὺς ἐξάλλους τρόπους τῆς «ψυχαγωγίας» τῆς Δύσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν ὑπάρχοντα ἤδη ὑλιστικὸν προσανατολισμὸν θὰ ὀδηγήσῃ ἀσφαλῶς τοὺς νέους εἰς μηδενιστικὴν στάσιν καὶ ἀδιαφορίαν. Αὐτὸν τὸν κίνδυνον ἀκριβῶς διαβλέπουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι, θέλοντες νὰ διατηρήσουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων τὸν ἐπαναστατικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν ἔξαρσιν τῆς ἀγωνιστικῆς διαθέσεως, ἀντιδρῶν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν ἐντὸς τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος τρόπων τῆς ψυχαγωγίας. Ἀρχίζουν νὰ κατανοοῦν, ὅτι ὁ μετὰ τοῦ θεωρητικοῦ ὑλισμοῦ συνδυασμὸς τοῦ πρακτικοῦ ὑλισμοῦ εἶναι διαλυτικὸς διὰ τὴν κοινωνίαν.

Τὴν 12ην Ὀκτωβρίου (Δευτέραν) μετὰ τὸ πρό-

Μεσολωρᾶς καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων, Γκοῦσσεφ, Μάλτσεφ, Σέργιος ἐπίσκοπος τότε Φιλανδίας καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Ρώσων), συντηρητικωτέρων τάσεων, ἦσαν μᾶλλον ἀδιάλλακτοι, φρονούντες ὅτι οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ὤφειλον νὰ ἀποδεχθῶσιν ὄχι μόνον τὰς ἀποφάσεις πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων Συνόδων, ἰδίᾳ τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τῆς ἱστ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ ὅτι ἐπομένως θὰ ἔδει ὅπως οὗτοι προσχωρήσωσιν ἄνευ ὧρων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ἑλπίς ἀκριβῶς μέτρον εἰς ἀμφοτέρας τὰς δύο ὡς ἄνω παρατάξεις καὶ ἡ ἐπικράτης ἐν τέλει τῶν συντηρητικῶν τάσεων συνετέλεσεν ὄχι μόνον εἰς τὴν ματαίωσιν τῆς μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν συνεννόσεως τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἥτις,

κλησία, δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὰς ἐπαγγελίας αὐτῶν καὶ εἰς τὰς προσδοκίας τῆς Ὁρθόδοξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Διότι πολλαὶ ἀρχαί, ἃς ἀπεδέχθησαν οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἐν τοῖς συνεδρίοις αὐτῶν, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ ὁγδόῃ καὶ ἐνάτῃ θέσει τῆς Βόννης καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ θέσει τοῦ συνεδρίου τῆς Λυκέρνης, ἀντίκεινται εἰς τὰ δόγματα τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας». Βλέπ. Ζ. Ρώσση, Ὁρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμός, Ἀθήναι 1896, σ. 1.—Ἐλεγγος τῆς ὑπὸ Φ. Παπαδοπούλου, συνηγόρου τοῦ πρώην Πατρὸς Ν. Καλογερά, γενομένης παρερμηνείας τῆς δευτέρας θέσεως τοῦ ἐν Λυκέρνη συνεδρίου τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ ἀνάπτυξις τῶν συναφῶν τῇ θέσει ταύτῃ ζητημάτων, Ἀθήναι 1895.—Ὁ Παλαιοκαθολικισμὸς ἐν σχέσει πρὸς τὴν γνησίαν καθολικότητα καὶ ὀρθοδοξίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1895.—Αἱ θεμελιώδεις δογματικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὰς τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ, Ἀθήναι 1898.—Ὁρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμὸς ἀντίθεσις, ἥτοι ἡ θεολογικὴ θεωρία καὶ τὸ δογματικὸν σύστημα τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θεολογικὴν θεωρίαν καὶ τὸ δογματικὸν σύστημα τοῦ Παλαιοκαθολικισμοῦ, Ἀθήναι 1899.

ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀπὸ μέρους ἡμῶν δογματικῆς ὑποχωρήσεως, θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς σπουδαῖα ἐκατέρωθεν ἀποτελέσματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν πλήθους σχεδὸν ἀπομονώσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν οἵτινες ἐξησθῆναι μετὰγενεστέρως ἐν μέσῳ ξένου περιβάλλοντος, προσπιζόμενοι τὴν θέσιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς πλείστους κινδύνους ἐκτιθέμενοι¹⁶.

Τούτων οὕτως ἐχόντων εὐχρηθῶμεν, ὅπως νῦν ἡ ὑπὸ τῆς Γ' Πανορθόδοξου Διασκέψεως τῆς Ρόδου ὁρισθεῖσα Διορθόδοξος Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ μελετήσῃ ἐπισταμένως τὰ δογματικά, λειτουργικά καὶ λοιπὰ παλαιοκαθολικὰ βιβλία καὶ ἐργασθῇ συστηματικῶς, ἐν ἀρμονικῇ συνεργασίᾳ καὶ μετὰ τῆς ἀντιστοίχου Παλαιοκαθολικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἵνα ἀποσαφηνίσῃ καὶ συμπληρώσῃ τὴν περὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ ὀρθὴν κρίσιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς Ὁρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπισημαίνουσα ἐπακριβῶς τὰς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὕφισταμένας ὁμοιότητας καὶ διαφορὰς ἐν τῇ πίστει, τῇ λατρείᾳ καὶ τῷ πολιτεύματι, καὶ ἐξετάζουσα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐπιτροπῆς τὸ δυνατόν τῆς ἄρσεως τῶν διχογνωμιῶν καὶ τῶν ἐπιπροσθούτων ἐμποδίων, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ὀδηγηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἀμφοτέραι αἱ Ἐκκλησίαι αὗται εἰς τὴν ποθητὴν ἀμφοτέρωθεν ἑνωσιν, κατὰ τὸ θεῖον θέλημα.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

16. Μάξιμος Σάρδεων, ἐνθ' ἀν. σ. 167/8.

Ρωσική εικόνα της Παναγίας. Ἡ επίδρασις τῆς ἑλληνικῆς βυζαντινῆς τέχνης εἶναι ἐκδηλός.

γευμα ἐπεσκέφθημεν τὴν ἐν Μόσχᾳ Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὰ Γραφεῖα τοῦ Τμήματος τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἐν τοῖς ὁποίοις ἐδεξιώθη ἡμᾶς ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ταλλίν καὶ Ἑσθονίας κ. Ἀλέξιος, ἀντιπροσωπεύων τὸν εἰς Λενινγκράντ ἀπουσιάζοντα καὶ κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀφιχθέντα εἰς Μόσχαν Σεβ. Μητροπολίτην Λενινγκράντ καὶ Λαντόγκας κ. Νικόδημον. Ἡ μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξίου συνάντησις ἡμῶν ὑπῆρξε λίαν ἐγκάρδιος. Κατὰ τὰς γενομένας προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις διεπιστώσαμεν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τοὺς ἀρρήκτους δεσμοὺς ἀγάπης, οἵτινες συνδέουν τὰς δύο ὁμοδόξους Ἐκκλησίας καὶ τοὺς δύο λαοὺς μας. Ὡσαύτως κατὰ τὴν συζήτησίν μας μετὰ τοῦ λαμπροῦ καὶ ἐξαιρέτου νεαροῦ Ἀρχιεπισκόπου διεπιστώσαμεν, ὅτι τὸ Τμήμα Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἔχει ὡς στελέχη ἀξιολογωτάτους καὶ ἱκανωτάτους νέους ἱεράρχας καὶ κληρικούς. Ἐκτὸς τοῦ Μητροπολίτου Νικοδήμου, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦμεν κατωτέρω, καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξίου ἰδιαίτεραν ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἐν τῷ αὐτῷ Τμήματι ἐργαζόμενος λαμπρὸς

νεαρὸς αἰδεσιμολογιώτατος πρωθιερεὺς κ. Βλαδίμηρος Rozkov, ὅστις εἶναι ἐφημέριος χωρίου καὶ διακρίνεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, τὴν βαθεῖαν πίστιν, τὴν σεμνότητα, τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ λαμπρὸν ἐκκλησιαστικόν του ἥθος. Οὗτος καθ' ὅλας τὰς ἐπομένας ἡμέρας ἦτο δι' ἡμᾶς οὐ μόνον ὁ ἀχώριστος ξεναγὸς καὶ συνοδός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀληθὴς ἀδελφός, ὅστις ἐφρόντιζε διὰ πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς ζωῆς μας μὲ ἀθόρυβον ἀδελφικὴν ἀγάπην. Ἦδυνάμεθα νὰ συζητῶμεν μετ' αὐτοῦ μὲ πάσαν οικειότητα καὶ ἐμπιστοσύνην. Εἶναι ἀληθῶς εὐτύχημα διὰ τὴν Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν τὸ ὅτι αὕτη ἔχει σήμερον τοιοῦτους λαμπροὺς ἱεράρχας καὶ κληρικούς, περιστοιχίζοντας τὸν Μαχ. Πατριάρχην Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλέξιον καὶ τὸν Μητροπολίτην Νικόδημον.

Τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἀνεχωροῦμεν ἐκ τῶν Γραφείων τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων, ἐλάβομεν τὴν πληροφορίαν, ὅτι οἱ Ρῶσοι ἐξάπέλυσαν εἰς τὸ διάστημα νέον διαστημόπλοιο, ἐπηρεδωμένον διὰ τριῶν ἀστροναυτῶν!

Ἐν συνεχείᾳ, περὶ τὴν 11ην πρωϊνὴν, ἐπεσκέφθημεν τὴν καταπληκτικὴν μόνιμον «Ἐκθεσὶν τῶν οἰκονομικῶν ἐπιτευγμάτων τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν»

Ἀγγελος. Λεπτομέρεια εἰκόνος τοῦ Ἀνδρέου Ροῦμπλεβ, εὑρισκομένης εἰς τὴν Παναγοθήμην Τρετιάκωφ τῆς Μόσχας.

καὶ τὴν παρακειμένην «Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν», ἔνθα ἐθαυμάσαμεν — εἰς τοὺς τομεῖς τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐπιστήμης τοῦ διαστήματος, τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας κ.τ.τ. — ἐπιτυχίας τῶ ὄντι καταπληκτικὰς. Τὰ κτίρια τῆς Ἐκθέσεως καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν ἔχουν ἐπιβλητικὰς ἐξωτερικὰς καὶ ἐσωτερικὰς διακοσμήσεις καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ὥραιότατων πάρκων. Χιλιάδες λαοῦ ἐπισκέπτονται τὴν Ἐκθεσιν. Ὡσαύτως πλήθη μαθητῶν καὶ μαθητριῶν μεταβαίνουν εἰς αὐτὴν καθ' ὁμάδας, διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἐποπτικὴν εἰκόνα τῶν ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἐνώσει μεγάλων κατακτῆσεων τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

Μετὰ τὸ μεσημβρινὸν γεῦμα ἀνεπαύθημεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ ἤκούσαμεν ἐκ τοῦ ραδιοφώνου τὴν συνομιλίαν τοῦ παραμένοντος ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν Χρυστσώφ μετὰ τῶν περιφερομένων εἰς τὸ διάστημα περίξ τῆς γῆς τριῶν ἀστροναυτῶν.

Τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας παρέθεσεν εἰς ἡμᾶς δεῖπνον εἰς τὴν ἐκτὸς τῆς Μόσχας ἐξοχικὴν κατοικίαν τοῦ ὁ μὲν ἀφίχθεις ἐκ Λενινγκράντ Μητροπολίτης Νικόδημος. Οὕτως εἶχομεν τὴν χαρὰν νὰ γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ σύνεργου τὸν νεαρώτατον Μητροπολίτην, ὅστις μετὰ καταπληκτικῆς δραστηριότητος καὶ εὐφυΐας διευθύνει τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καὶ εἶναι ἤδη σημαίνουσα προσωπικότης διεθνοῦς προβολῆς καὶ ἀκτινοβολίας. Ἡ κοτοικία του εἶναι πλήρης παλαιῶν ρωσικῶν ἀγίων εἰκόνων

θαυμασίας τέχνης καὶ ἔχει ἀπλότητα καὶ ἱεροπρέπειαν. Ὁ Μητροπολίτης Νικόδημος εἶναι γλωσσόμαθης καὶ ὁμιλεῖ, πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν ἔμαθεν ἐν Παλαιστίνῃ. Εἰς τὸ παρατεθὲν πρὸς τιμὴν μας δεῖπνον παρεκάθησε καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἐκπρόσωπος τοῦ Σοβιετικοῦ Κράτους κ. Makartsev, ὅστις κατὰ τὴν ἀφίξιν μας εἰς Μόσχαν εἶχεν ἔλθει καὶ εἰς τὸ ἀεροδρόμιον πρὸς ὑποδοχὴν μας. Οὗτος εἶναι συμπαθέστατος καὶ κατὰ τὰς προσεχεῖς ἡμέρας ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς λίαν φιλικὴν διάθεσιν, ὡς θὰ σημειώσωμεν καὶ κατωτέρω.

Κατὰ τὰς ἐγερθείσας εἰς τὸ δεῖπνον προπόσεις ὁ Μητροπολίτης Νικόδημος ἐτόνισεν, ὅτι ἐὰν κατὰ τὰς οἰκουμενικὰς συναντήσεις του μὲ ἑτεροδόξους χριστιανούς ἡ χαρὰ του εἶναι μεγάλη, πολὺ περισσότερον χαίρει, ὅταν συναντᾶται μετ' ὁρθοδόξων ἀδελφῶν. Ἐν συνεχείᾳ ὑπέμνησε τοὺς ἀδελφικοὺς δεσμοὺς τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ λαῶν μας καὶ ἰδιαίτερος τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐνδιαφέρον τῆς ὁμοδόξου Ρωσίας τόσον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅσον καὶ σήμερον εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Κύπρου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προπόσεώς του ὁ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἀντιπροσωπείας μας πατὴρ Ἱερώνυμος Κοτσώνης προσέφερεν εἰς τὸν Μητροπολίτην Νικόδημον ὡς δῶρον ἐκ μέρους ἡμῶν μικρὸν γλυπτὸν ἀντίγραφον ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἀγάλματος, παριστῶντος κεφαλὴν νεανίου καὶ εὐρισκομένου εἰς ἑλληνικὸν μουσεῖον. Τὸ δῶρον

Πυκνὸν ἐκκλησίσμα εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ὁδησσοῦ.

αυτό, ως εἶπεν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σύμβολον τοῦ νεανικοῦ σφρίγγου, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἀκριβῶς ὁ δραστηριώτατος νεαρὸς Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν προπόσεων ὠμίλησε καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους κ. Makartsev, τονίσας, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ θεολόγοι πρέπει σήμερον νὰ μὴ ζοῦν ἐν ἀπομονώσεϊ, ἀλλὰ νὰ παρακολουθοῦν μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος τὰ γενικώτερα κοινωνικὰ προβλήματα. Εἰς ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν μετ' αὐτοῦ ἐτονίσαμεν εἰς αὐτόν, ὅτι διεπόμεθα ἀκριβῶς ὑπὸ τοιούτου πνεύματος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐκ τῶν καταρτισάντων τὸ πρόγραμμα τῆς ξεναγήςεώς μας ἡμεῖς ἐζητήσαμεν νὰ γνωρίσωμεν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἐνώσει τὴν Ἐκθεσιν τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιτευγμάτων τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν, τὴν ὁποίαν ἤδη εἶχομεν ἐπισκεφθῇ, ἐν ἐργαστάσιον, τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας καὶ ἄλλα κρατικὰ ἰδρύματα. Γενικῶς κατὰ τὰς εἰς τὸ δεῖννον ἐγερθείσας προπώσεις ἀνεπέμφθησαν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν εὐχαὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ υἰείας καὶ εὐτυχίας τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομου, τοῦ Μακ. Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλεξίου, τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων, εἰς τοὺς γάμους τῶν ὁποίων μόλις προσφάτως εἶχον παρευρεθῇ οἱ ἡγέται τῆς Ρωσικῆς

Ἐκκλησίας, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ρωσικοῦ λαοῦ καὶ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν μας. Ἐπὶ πλέον ἀνεπέμφθησαν εὐχαὶ ὑπὲρ υἰείας τῶν συνεχιζόντων τὴν πτήσιν των κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τριῶν ἀστροναυτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Τὴν ἐπομένην, 13ην Ὀκτωβρίου (Τρίτην) μετεφέρθημεν ἐκ τοῦ ξενοδοχείου «Ὁστανκίνο» εἰς τὸ πολυτελέστατον ξενοδοχεῖον «Σοβιέτσαγια», ἔνθα διετέθη δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν πολυτελὲς δωμάτιον με λουτρόν, με προθάλαμον, με σαλόνι, με κρυσταλλίνους πολυελαίους, με γραφεῖον, με τηλεφῶνον καὶ συσκευὴν ραδιοφώνου καὶ τηλεοράσεως.

Ἐν συνεχείᾳ ἐπεσκέφθημεν πολλοὺς πολυτελεστάτους σταθμοὺς τοῦ ὑπογείου ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου τῆς Μόσχας (Μετρό). Σήμερον τὸ δίκτυον τῶν γραμμῶν τοῦ «Μετρό» αὐτοῦ ἐκτείνεται εἰς συνολικὸν μῆκος πολλῶν δεκάδων χιλιομέτρων. Ἐκαστος ἐκ τῶν ὑπογείων σταθμῶν ἔχει ἰδίαν ἀρχιτεκτονικὴν μορφήν, ἥτις αἰσθητοποιεῖ ἐν ὀρισμένῳ θέμα καὶ ἐνσαρκώνει μίαν ὀρισμένην ἰδέαν. Ὅλοι οἱ σταθμοὶ αὐτοὶ παρουσιάζουν ὅψιν ἀληθῶν καλλιμαρμάρων ἀνακτόρων, τὰ ὁποῖα ἔχουν τοιχογραφίας, ἀγάλματα, διακοσμήσεις καὶ ἐπιβλητικὸν φωτισμόν. Ἐπίσης πάντες οἱ σταθμοὶ αὐτοὶ, μολοντί κυκλοφοροῦν ἐντὸς αὐτῶν ἑκατοντάδες χιλιάδων λαοῦ, ἀπαστράπτουν ἐξ ἐκπλησσοῦσης καθαριότητος.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, εὐθὺς μετὰ τὸ μεσημβρινόν

Εὐαχθὴς προσέλευσις τῶν πιστῶν τῆς Ὁδησοῦ εἰς τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν προσφέρει ὁ Θεοφιλέστατος Βοηθὸς Ἐπίσκοπος τοῦ Μητροπολίτου Ὁδησοῦ κ. Ἀντώνιος.

Ναός του 16ου αιώνα (Uspenskiy Sobor) εις τὴν Ἱερὰν Μονὴν τοῦ ἁγίου Σεργίου τῆς Ζαχαρόσκ.

γεῦμα, ἐπεσκέφθημεν τὸ περίφημον νεόδμητον Πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας, τὸ ὁποῖον εἶναι τι τὸ καταπληκτικόν. Τοῦτο, εὐρισκόμενον εἰς τὰς παρυφάς τῆς πόλεως, περιβάλλεται ὑπὸ θαυμασίων πάρκων καὶ περιλαμβάνει πολλὰ ἐπὶ μέρους κτίρια μὲ πολλοὺς ὀρόφους, ἅτινα συναποτελοῦν μίαν ἐπιβλητικὴν ἐνότητα. Τὸ κεντρικὸν ἐκ τῶν κτιρίων ὑψοῦται εἰς 34 ὀρόφους καὶ ἔχει εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ τὸν ἀστέρα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Τὸ Πανεπιστήμιον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ σοφοῦ Λομονόσωφ, ὅστις τῷ 1754 ἐθεμελίωσε τὸ παλαιὸν κτίριον τοῦ Πανεπιστημίου ἔναντι τοῦ Κρεμλίνου. Εἰς τὸ νεόδμητον Πανεπιστήμιον στεγάζονται αἱ Σχολαὶ Φυσικῆς, Χημείας, Γεωγραφίας, Μαθηματικῶν καὶ Γεωλογίας μετὰ τῶν ἐργαστηρίων, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ πανεπιστημιακαὶ σχολαὶ στεγάζονται εἰς τὸ παλαιὸν κτίριον καὶ εἰς ἄλλα οἰκοδομήματα τῆς πόλεως. Ὑπάρχει προοπτικὴ, ἵνα σὺν τῷ χρόνῳ πᾶσαι ἀνεξαρτέτως αἱ σχολαὶ τοῦ Πανεπιστημίου συγκεντρωθοῦν εἰς τὸν αὐτὸν χώρον, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκεται ὁ ἐπιβλητικὸς νεόδμητος πανεπιστημιακὸς οὐρανοξύστης, καὶ στεγασθοῦν εἰς νέα ἀνεγερθησόμενα κτίρια. Τὸ νέον Πανεπιστήμιον, εἰς τὸ ὁποῖον φοιτοῦν δεκάδες χιλιάδων φοιτητῶν, ἔχει

ἐκατοντάδας αἰθουσῶν μαθημάτων, διαλέξεων καὶ ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων. Ἐπὶ πλέον ἔχει αἰθούσας ψυχαγωγίας καὶ ἐκθέσεων καὶ ἐξ χιλιάδας ὑπνοδωματίων, τὰ ὁποῖα διατίθενται σχεδὸν δωρεὰν εἰς τοὺς φοιτητὰς τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Διὰ τὰ τέκνα τῶν ἐγγάμων φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν ὑπάρχουν εἰδικοί βρεφικοί καὶ παιδικοὶ σταθμοί. Ἐπίσης ἐντὸς τοῦ Πανεπιστημίου ὑπάρχουν κολυμβητήρια, αἰθούσαι γυμναστικῆς, πλυντήρια, ἱματιοθῆκαι, ταχυδρομεῖον, καταστήματα, βιβλιοπωλεῖον κ.τ.τ. Οἱ φοιτηταὶ σπουδάζουν δωρεὰν καὶ ἐπὶ πλέον διὰ τὰ ἐξοδὰ των λαμβάνουν ἱκανοποιητικὰς ὑποτροφίας. Ἀληθῶς ἡσθάνθημεν πικρίαν ἐκ τῆς σχέψεως, ὅτι ἐκ τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ ἰδρύματος ἀπουσιάζει Θεολογικὴ Σχολή, ἐνῶ ἐξ ἄλλου εἰς πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς λοιπὰς σχολὰς διδάσκεται ἡ θεωρία τοῦ διαλεκτικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ὕλισμου καὶ ἡ ἀθεΐα.

Ἡ ἐπίσκεψις ἡμῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, αἱ σχετικαὶ συζητήσεις μὲ τοὺς ξεναγούς μας ἐντὸς αὐτοῦ καὶ διάφορα δημοσιεύματα ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς εὐκαιρίαν νὰ λάβωμεν μίαν ἰδέαν περὶ τοῦ πνευματικοῦ ὅργανου, ὅστις παρατηρεῖται σήμερον ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἐνώσει εἰς τὸν τομέα τῆς παιδείας, τῆς γνῶσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ὁ ἀναλφαβητισμὸς ἔχει καταπολεμηθῇ τελεσφόρως. Συμφώνως πρὸς τὰς παρουσιαζόμενας στατιστικὰς, ἐὰν τὸ 1926 οὗτος ὑπῆρχεν εἰς τὰ 430/o τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ 1959 εἶχε περιορισθῇ εἰς τὰ 1,50/o τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, καὶ σήμερον ἔχει σχεδὸν ἐκλείψει παντελῶς. Ἡ παιδεία παρέχεται δωρεὰν, ἐνῶ πλεῖσται ὑποτροφίαι καὶ εὐκολίαι παρέχονται εἰς τὰ πλήθη τῶν φοιτητῶν καὶ σπουδαστῶν. Ἀκόμη καὶ οἱ ἐργάται τῶν ἐργοστασίων ἐνθαρρύνονται καὶ προτρέπονται συνεχῶς πρὸς σπουδὰς. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἡμίσεις τῶν ἐργατῶν ἐνὸς ἐργοστασίου κατασκευῆς ὥρολογίων εἰς Μόσχαν σπουδάζουν εἰς διαφόρους σχολὰς, ὡς μᾶς ἐβεβαίωσεν εἰς τῶν διευθυντῶν τοῦ ἐργοστασίου. Δεκάδες χιλιάδων ἐπιστημόνων ἐργάζονται εἰς τὰς ἐκατοντάδας τῶν ἀνά τὴν χώραν κατεσπαρμένων ἰνστιτούτων ἐρευνῶν». Ἐὰν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τὰ πανεπιστήμια καὶ τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ἦσαν ὀλιγώτερα τῶν τριάκοντα, σήμερον τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰ διάφορα ἰνστιτούτα ἀνωτάτων σπουδῶν εἶναι περισσότερα τῶν διακοσίων τριάκοντα. Τὰ ἰνστιτούτα ταῦτα εἶναι τεχνικά, γεωργικά, ἱατρικά, παιδαγωγικά, οἰκονομικά, νομικά, καλλιτεχνικά, ἰνστιτούτα φιλολογίας, ξένων γλωσσῶν, μουσικῆς, θεάτρου, κινηματογράφου, φυσικῆς ἀγωγῆς κ.λ.π. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν σοβιετικῶν στατιστικῶν, τὸ ἐν τέταρτον σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως φοιτᾷ εἰς στοιχειώδη ἢ μέσα στολεῖα, κολλέγια, νυκτερινὰς σχολὰς ἢ σχολὰς δι' ἄλληλογραφίας. Ὁ ἀνεμὸς τῆς διανοητικῆς καλλιέργειας πνέει εἰς ὅλα τὰ στρώματα τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα εἶδομεν «οὐράς» πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀναμένουν τὴν σειρὰν των, διὰ νὰ ἀγοράσουν ἓν βιβλίον. Τὰ βιβλία καὶ ἔντυπα γενικῶς προσφέρονται εἰς πολὺ χαμηλὰς τιμὰς, διὰ νὰ εἶναι προσιτὰ εἰς τὰ εὐρεὰ λαϊκὰ

στρώματα. 'Επιστημονικά συγγράμματα πωλούνται εις την τιμήν 1—2 ρουβλίων (34-68 δραχμῶν), ὡς μᾶς εἶπον οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας. Τοῦτο διεπιστώσαμεν καὶ προσωπικῶς εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα. Οἱ ὁδηγοὶ τῶν «ταξί» καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν ἢ καταστημάτων κατὰ τὰς ὥρας τῶν διαλειμμάτων τῆς ἐργασίας των ἀναγινώσκουν διάφορα βιβλία ἢ περιοδικά. Τὰ μορφωτικὰ προγράμματα τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως εἶναι ἀρκούντως πλούσια.

Πάντα ταῦτα συντελοῦν εἰς τὴν διανοητικὴν καλλιέργειαν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν ἀνθησιν ὀρισμένων ἐπιστημῶν. 'Εὰν ἐξαιρέσῃ τις τὰς πνευματικὰς καὶ κοινωνικὰς ἐπιστήμας, αἱ ὁποῖαι περισσότερον ἐλέγχονται καὶ κατευθύνονται ὑπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ κινεῦνται εἰς τὰ περιορισμένα πλαίσια καὶ σχήματα τοῦ μαρξισμού-λενινισμού, αἱ λοιπαὶ ἐπιστήμαι καλλιεργοῦνται λίαν ἐπιτυχῶς καὶ καρποφόρως. Καὶ αὐτὴ ἡ θεολογικὴ 'Επιστήμη, ἡ ὁποία βεβαίως ἔχει ἐκδιωχθῇ ἐκ τῶν Πανεπιστημίων, καλλιεργεῖται εἰς τὰς ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας συντηρουμένας Θεολογικὰς 'Ακαδημίας, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω.

Ὁ 'Ελλην, ὅστις ἐπισκέπτεται τὴν Σοβιετικὴν 'Ενωσιν, συγκινεῖται ὅλως ἰδιαιτέρως καὶ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ καλλιέργειας τῆς Βυζαντινῆς 'Αρχαιολογίας καὶ τῶν καθ' ὅλου Βυζαντινολογικῶν Σπουδῶν, διὰ τῶν

ὁποίων γίνεται αἰσθητὴ ἡ τεραστία συμβολὴ τοῦ 'Ελληνικοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ρωσικῆς λατρείας καὶ τέχνης, ὡς καὶ τοῦ καθ' ὅλου ρωσικοῦ πολιτισμοῦ. Ὡς γνωστόν, ἀξιώλογοι ρῶσοι βυζαντινολόγοι μετέσχον τοῦ 11ου Βυζαντινολογικοῦ συνεδρίου τοῦ Μονάχου (1958) καὶ τοῦ δωδεκάτου τῆς 'Αχρίδος (1961).

Μεγάλην ἀνάπτυξιν ἐν τῇ Σοβιετικῇ 'Ενώσει ἔχουν, ὡς ἤδη εἵπομεν, αἱ θετικαὶ 'Επιστήμαι, αἱ ὁποῖαι χαίρουν μεγαλυτέρας ἐλευθερίας ὡς μὴ δυνάμεναι ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ συγκρουσθῶν πρὸς τὴν κοσμοθεωριακὴν ἢ βιοθεωριακὴν γραμμὴν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Εἰς ὅλον τὸν κόσμον εἶναι γνωστὰ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ρωσικῆς ἐπιστήμης εἰς τοὺς τομεῖς τῆς 'Ιατρικῆς, τῶν ἐρευνῶν τοῦ διαστήματος, τῶν ἐφαρμογῶν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας, τῆς ἀστρονομίας, τῆς κβαντικῆς φυσικῆς, τῆς φωτοχημείας, τῶν κοσμικῶν ἀκτίνων κ.τ.τ. Οἱ ρῶσοι καυχῶνται διὰ τὰ ἐπιτεύγματα ταῦτα. Τερασταὶ πολυχρωμοὶ διαφημιστικαὶ ἐπιγραφαὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, ὡς καὶ ἐνθουσιώδεις ἐκπομπαὶ τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως ἐξυμνοῦν συνεχῶς τὰς ρωσικὰς ἐπιστημονικὰς κατακτήσεις. 'Η φράσις «Δόξα εἰς τὴν σοβιετικὴν ἐπιστήμην!» ἀντηχεῖ καὶ ἐπαναλαμβάνεται συνεχῶς ὡς ἐπῳδός. Τὰ ἐπιστημονικὰ μουσεῖα καὶ αἱ εἰδικαὶ ἐκθέσεις δι' ὅλων τῶν ἐποπτικῶν μέσων παρουσιάζουν ὅλα τὰ στάδια τῆς ἀναπτύξεως τῶν

Μέρος τῆς χορωδίας τῶν νεαρῶν σπουδαστῶν τῆς Θεολογικῆς 'Ακαδημίας τῆς Μόσχας.

ΜΑΡΙΟΛΟΓΙΑ

Δ'

Οἱ Φραγκισκανοὶ πάτρωνες τοῦ δόγματος.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 13ου αἰῶνος, ἡ καινοτομία αὐτὴ εὗρισκει τοὺς ἰσχυροὺς ὑποστηρικτάς της μετὰ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν. Τὸ τάγμα τοῦτο εἶχεν ἰδρυθῆ τῷ 1223 ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ μοναχοῦ Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀσκήσεως τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς καὶ τῆς διαδόσεως τῆς θρησκευτικῆς γνώσεως. Ὁ διάσημος Φραγκισκανὸς φιλόσοφος τοῦ Μεσαίωνος Duns Scotus (1264—1308), καλλιεργήσας ἰδιάζοντα θρησκευτικὸν σκεπτικισμόν, ἀνέπτυξε πρῶτος τὴν «Μαριολογίαν», τὴν συστηματικὴν δηλαδὴ μελέτην τῆς ἁγίας προσωπικότητος τῆς Παρθένου Μαρίας καὶ ἡσχολήθη περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας. Ἐπωνομάσθη διὰ τοῦτο «Doctor Marianus». Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τούτου οἱ Φραγκισκανοὶ ἐξεκλήθησαν εἰς φανατικούς κήρυκας τῆς ἀσπίλου συλλήψεως.

Ἐπρεπεν ὅμως νὰ ἐξεύρουν μαρτυρίας τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ στηρίξουν τὰ ἐπιχειρήματά των, δὲν ἐδίσταζον δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ἐκβιάζον τὴν ἐρμηνείαν χωρίων. Τοιοῦτοτρόπως παρερμηνεύουν τὸ βασικόν, κατ' αὐτοὺς, χωρίον τῆς Γενέσεως (3:15) «ἐχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός (κατὰ τὸ ἐβραϊκὸν κείμενον «αὐτῇ») σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σύ τηρήσεις αὐτοῦ (αὐτῆς) πτέρναν». Πρόκεινται περὶ τῶν λόγων κατὰρας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ὑπὸ μορφὴν ὄψεως ἐξαπατήσαντα τὴν Εὐὰν διάβολον, οἱ ὅποιοι ὑποδηλοῦν τὴν Μαρίαν ὡς νέαν Εὐὰν. Κατὰ τὴν ὀρθό-

σοβιετικῶν θετικῶν ἐπιστημῶν.

Ὡς ἐγράφη καὶ ἄλλοτε εἰς τὰς στήλας τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» (ἐτος 1962, σελ. 376) ὑπὸ τοῦ τότε εὗρισκομένου ἐν ζωῇ Καθηγητοῦ Βασιλείου Ἰωαννίδου, πάντα ταῦτα δεικνύουν, ὅτι τὸ σοβιετικὸν καθεστὼς ἀποδίδει πρωτεύουσιν θέσιν εἰς τὴν παιδείαν καὶ ἔχει ἀποκομίσει ἀναντιρρήτως ἀξιοθαύμαστα ἀποτελέσματα εἰς τὸ ζήτημα τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος, ἂν λάβωμεν μάλιστα ὑπ' ὄψιν πόσον καθυστερημένη ἦτο ἡ Ρωσία προηγουμένως εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο τῆς παιδείας. Καὶ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ παιδεία, τὸ μέγιστον τοῦτο ἀγαθὸν τῶν ἀνθρώπων, θὰ φωτίσῃ τοὺς ἰθύνοντας τὸ σημερινὸν καθεστὼς, ὥστε νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς ὑλιστικὰς καὶ ἀθεϊστικὰς τῶν ἀρχῶν καὶ ἐπιδιώξωσι καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς ἰδέας καὶ συστήματα, τὰ ὅποια πραγματικῶς ἐξευγενίζουσιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἀνυψώνουν τὸ πνευματικὸν καὶ ἡθικὸν ἐπίπεδον τῶν κοινωνιῶν.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεοφάνειας

δοξον ἐννοίαν τοῦ χωρίου, ὁ ὅφιος καιροφυλακτεῖ νὰ κεντήσῃ τὴν πτέρναν τῆς γυναικὸς, αὐτὴ ὅμως συντρίβει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ Μαρία καθίσταται μέλος καὶ κοινωνὸς τῆς ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ διαβόλου διατελούσης ἀμαρτωλοῦ ἀνθρωπότητος, καθ' ὅσον συνελήφθη καὶ ἐγεννήθη φέρουσα τὸν προπατορικὸν ρύπον, καταστρέφει ὅμως καὶ ἐξαφανίζει αὐτὸν διὰ τοῦ ἐσταυρωμένου Υἱοῦ της. Ἐκ τοῦ χωρίου λοιπὸν τούτου τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως συμπεραίνεται σαφῶς ἡ σχέσις τῆς Μαρίας πρὸς τὴν ἀμαρτίαν³³.

Οἱ Φραγκισκανοὶ ὅμως ἐρμηνεύοντες τὸ χωρίον τοῦτο, ἀνέπτυξαν περὶ αὐτὸ τὴν ἀπαράδεκτον διδασκαλίαν των ὑπὸ τὸ πρῆσμα τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Λέγουν λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς καταρῶμενος τὸν ὄφιν ἐτοποθέτει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος τὴν εἰκόνα τῆς μόννης γυναικὸς ἢ ὅποια θὰ ἐγεννᾶτο ἄσπιλος, καὶ αὐτὴ ἦτο ἡ Μαρία. Δὲν ἦτο δυνατόν, λέγουν, ἡ γυνὴ αὐτὴ νὰ ἦτο ἡ Εὐὰ, ἢ ὅποια κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ἴστατο ἐνοχὸς ἐνώπιόν του. Ὑπενόετο ἐπομένως ἡ Μαρία, ἢ ὅποια ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σπιλωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας Εὐὰν, θὰ ἐνεφανίζετο εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀμαρτωλῆς ἀνθρωπότητος ἄσπιλος, διὰ νὰ λυτρώσῃ αὐτὴν συντρίβουσα τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως διὰ τοῦ υἱοῦ της καὶ κατανικῶσα δι' αὐτοῦ καὶ αὐτὸν τὸν διὰ τῆς Εὐὰς ὑπεισέλθοντα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου θάνατον. Βάσει τῶν συλλογισμῶν τούτων οἱ παρερμηνεύοντες τὴν ἐννοίαν τοῦ χωρίου καταλήγουν εἰς τὸ ἐξῆς τόσον σύμφωνον δι' αὐτοὺς συμπέρασμα: «Ἡ πανάμωμος Μαρία λοιπὸν, ἢ ὅποια διαρκῶς ἀνθίστατο εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὡς νέα Εὐὰ, ὑποτεταγμένη ὅμως εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐγεννήθη ἄσπιλος, διότι ἦτο πρὸ πάντων τῶν αἰώνων προωρισμένη νὰ διαδραματίσῃ τὸν μοναδικὸν τοῦτον ρόλον εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως»³⁴.

Μετὰ τὴν Γραφὴν, τὴν ὅποیان κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς παρερμηνείας ἐκαχοποίησαν οἱ Φραγκισκανοὶ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἀσπαζόμενοι τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, κατέφυγον εἰς ἀναζητήσιν μαρτυριῶν μετὰ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Μὴ ἀνευρίσκοντες ὅμως εἰς τὰ πατερικὰ συγγράμματα σαφῆ τινα μαρτυρίαν, ἐπικαλοῦνται ὠρισμένας εἰκόνας ρητορικῆς ἐξάρσεως, τὰς ὁποίας τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐχρησιμοποίησαν, διὰ νὰ ἀπεικονίσουν, κατὰ λυρικὸν τρόπον, τὴν ἐξαίρετον ἀγιότητα τῆς Παρθένου Μαρίας, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐγεννήθη ἡ σωτηρία. Ἀναφέρουν λοιπὸν εἰκόνας καὶ παραβολὰς τοιαύτας τοῦ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος (100—165), τοῦ Ἐπισκόπου Λυῶν Εἰρηναίου (130—200), τοῦ μεγάλου πατρὸς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας Τερτυλλιανοῦ (160—220) οἱ ὅποιοι, μετὰ τὸ νὰ παραβάλλουν τὴν ἁγνὴν Παρθένον πρὸς τὴν παλαιὰν Εὐὰν, παραδέ-

33. Ἀνδρούτσου Χ., Συμβολικὴ, σ. 202.

34. Algermissen K., μν. ἔ. σ. 438-441.

χονται ἐμμέσως, λέγουν, τὴν λόγῳ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως πλήρῃ ἀναμαρτησίαν τῆς Μαρίας.

Τοιαύτας ἐμμέσους μαρτυρίας, ὡς τὰς ὀνομάζουν, ἐπιχαλοῦνται καὶ τὰς ἐξῆς: Ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Ἰππόλυτος (170—236), διδάσκαλος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, παραβάλλει τὸν Χριστὸν πρὸς τὴν Κιβωτὸν σωτηρίας, τὴν ὁποίαν εἶχε κατασκευάσει ὁ Νῶε, τὴν δὲ Μαρίαν πρὸς τὸ ἄσηπτον ξύλον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάσθη ἡ Κιβωτός. «Ὁ Κύριος, λέγει ὁ Ἰππόλυτος, ἦτο ἀναμάρτητος, διότι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν του ἐδημιουργήθη ἀπὸ ἄσηπτον ξύλον, τοὔτεστιν ἀπὸ τὴν ἀγνήν Παρθένον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ξύλον (πνευματικόν), κεκοσμημένον ἔσωθεν καὶ ἔσωθεν ἀπὸ καθαρῶτατος χρυσὸν τοῦ Λόγου»³⁵.

Ὡσαύτως, ὁ Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Διονύσιος (199—264) γράφων πρὸς τὸν κακὸδοξον Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Παῦλον τὸν Σαμοσατέα, λέγει μεταξύ ἄλλων, ὅτι «(κυφορούμενος) ὁ Χριστὸς δὲν διέμεινεν εἰς δουλικὸν καταφύγιον, ἀλλ' εἰς σκῆνωμα ἅγιον. Διετήρησε τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὡς τὴν μόνην εὐλογημένην, ἀμείαντον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, διότι ἐγνώριζε τὸν τρόπον τῆς συλλήψεως καὶ τῆς γεννήσεως αὐτῆς».

Τέλος, ὁ ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος, διάσημος δογματικὸς, ἐρμηνευτὴς καὶ ὕμνογράφος, εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ στιχοιργήματά του ἐξυμνεῖ τὸν Σωτῆρα καὶ τὴν ἁγίαν μητέρα του, καὶ λέγει: «Σὺ μόνος καὶ ἡ μήτηρ σου εἰσθε ὑπέρτεροι ὅλων τῶν δημιουργημάτων. Δὲν ὑπάρχει ρύπος εἰς σέ, Κύριε, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀτέλειά τις εἰς τὴν μητέρα σου»³⁶.

Πάντες οὗτοι, λέγουν, ὑπῆρξαν οἱ προάγγελοι τοῦ δόγματος τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, τὸ ὁποῖον πρῶτος ὁ ἀρχάγγελος ὑπετύπωσε προσφωνῶν τὴν Μαρίαν «κεχαριτωμένην», τοὔτεστι πλήρῃ χάριτος, ἐκ γενετῆς, κατ' ἐξάαιρετον δῶρον τοῦ Θεοῦ³⁷. Παρατρέχουν, ἐν τούτοις, οἱ Μαριολογοῦντες τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου, Ἐπισκόπου Μεδιολάνων (339—397), ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του *De Spiritu Sancto* ἀναφέρει ὅτι ἡ Μαρία ὑπῆρξεν ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι Θεὸς τοῦ ναοῦ. Δὲν πρέπει ἐπομένως νὰ λατρεύωμεν παρὰ αὐτόν, ὁ ὁποῖος κατώκησεν ἐν τῷ Ναῷ, ἀποκαλεῖ δὲ τὴν Μαρίαν ἀειπάρθενον, οὐχὶ καὶ ἄσπιλον. Ἀποσιωποῦν ἐπίσης τὴν ἔντονον μαρτυρίαν τοῦ μεγάλου Πατρὸς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἱεροῦ Αὐγουστίνου (354—430), ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα δὲν ἦτο μόνον πτώσις ἀπὸ τὴν ἀρχέγονον εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ καὶ πραγματικὴ ἐνοχὴ κληροδοτουμένη εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδάμ, ἅμα τῇ συλλήψει αὐτῶν. Κατὰ τὸν ἱερὸν λοιπὸν Αὐγουστίνον, γεννῶνται πάντες οἱ ἄνθρωποι βεβαρῆμένοι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Τὴν ἀποψιν ταύτην ἠκολούθησαν πλείστοι ἀντιρρητικοὶ θεολόγοι τοῦ Μεσαίωνα, οἱ ὁποῖοι ἐχαρακτήριζον τὴν περὶ ἀσπίλου συλλήψεως διδασκαλίαν ὡς «σκανδαλον».

13. Πολεμικὴ ἀντίδρασις τῶν Δομινικανῶν.

Ἐναντίον τῶν Φραγκισκανῶν κατεξάνεστησαν οἱ Δομινικανοί. Τὸ μοναχικὸν τοῦτο τάγμα ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰσπανοῦ μοναχοῦ Δομινίκου (1170—1221), ἀνέπτυξε πολῦτιμον πνευματικὴν δρᾶσιν, πρὸς διάδοσιν τῆς θεολογικῆς γνώσεως ἐν τῇ Δύσει καὶ πρὸς μελέτην τῶν Γραφῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ τάγματος, πνευματικοὶ ἡγέται τούτου ὑπῆρξαν δύο κορυφαῖοι διδάσκαλοι: ὁ Βοναβεντούρας — Bonaventure — (1221—1274) καὶ ὁ Θωμᾶς Ἀκυνᾶτος Thomas Aquinas — (1225—1274). Ὁ πρῶτος, καίτοι προσερχόμενος ἐκ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν, κατεπολέμησεν ἐν τούτοις διὰ συγγραφῶν τὴν περὶ ἀσπίλου συλλήψεως διδασκαλίαν, ὡς σκανδαλώδη. Ὁ δεῦτερος ἀνήκεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Δομινικανῶν. Τοῦτον μάλιστα, διὰ τὴν ἐπὶ βαθύτητι σοφίαν διακρινομένην πολῦτιμον δρᾶσιν του, ὁ Πάπας Πῖος Ε' ἀνεκήρυξε τῷ 1567 διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀκυνᾶτος, καθὼς καὶ ὁ Βοναβεντούρας, μὲ ὅλην τὴν βαρύτητα τῆς προσωπικότητός των, ἀπεδείκνυν μὲν τὴν διδασκαλίαν τῶν Φραγκισκανῶν ὡς μὴ στηριζομένην τὸ παράπαν ἐπὶ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ κατήγγελλον τούτους ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας των ἀποδίδουν εἰς τὴν Παρθένον Μαρίαν θεϊκὰ προσόντα. Ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτὸς μεταξὺ Φραγκισκανῶν καὶ Δομινικανῶν διήρκεσεν ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους αἰῶνας, τὸ δὲ Βατικανὸν ἐξηκολούθει νὰ τηρῇ ἐφεκτικὴν στάσιν ἀπέναντι τοῦ ἐπιμάχου τούτου ζητήματος.

14. Ἐπιφυλάξεις τῆς Ἐκκλησίας (1476—1854).

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος, ἡ διαμάχη ἠπέλει νὰ δημιουργήσῃ ὀδυνηρὸν σχίσμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Πάπαν Σίξτον Δ' νὰ ἐπιβάλῃ, διὰ πρώτην φοράν, τὸ βάρος τῆς παπικῆς τοῦ ἐξουσίας. Τὴν 25ην Φεβρουαρίου 1476 ἐξέδωκεν ἰδιόβουλων ἐγκύκλιον. Συνίστα μὲν δι' αὐτῆς εἰς τὰς διαμαχομένας μερίδας Φραγκισκανῶν καὶ Δομινικανῶν, ὅπως μὴ ἐγκαλῇ δημοσίᾳ ἡ μία τὴν ἄλλην, πρὸς ἀποφυγὴν σκανδαλισμοῦ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ, ἐξεφράζετο ὅμως εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῶν Φραγκισκανῶν, λέγων: «Καθηκόντως πιστεύομεν ὅλοι οἱ πιστοὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ὑπερφυᾶ σύλληψιν τῆς ἀσπίλου ταύτης παρθένου, ἐφ' ᾧ δοξάζομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν τὸν παντοδύναμον Θεόν».

Μετὰ μίαν ὀκταετίαν, ἀκριβῶς τὴν 4ην Σεπτεμβρίου 1483, ὁ Σίξτος ἐξέδωκε νέαν ἐγκύκλιον, εἰς τὴν ὁποίαν μεθ' ἱκανοποιήσεως ἐνέκρινε τὴν ὑπὸ τῶν Φραγκισκανῶν καθιερωθεῖσαν ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ ἐορτὴν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, τὴν ὁποίαν, καθὼς ἀνεφέραμεν ἤδη, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἡ Δυτικὴ ἀρχικῶς, ἐορτάζει ὡς ἐορτὴν συλλήψεως ἁγίας Ἀννης, μητρὸς τῆς Θεοτόκου. Διὰ πρώτην φοράν ὁ Σίξτος, ὡς Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, προσέδιδε διατακτικὴν ἐμφασιν εἰς τὴν ἐγκύκλιόν του, λέγων ὅτι «ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐπισήμως πανηγυρίζει τὴν κοινὴν ἐορτὴν τῆς συλλήψεως τῆς ἀσπίλου καὶ ἀει-

35. Θεοδωρήτου, Διάλογος, 1.

36. Ὡδὴ 27, 8.

37. Algermissen K., αὐτόθι.

παρθένου Μαρίας καθορίσασα ειδικήν και κατάλληλον λειτουργίαν διὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην». Προχωρῶν δὲ ἐξακρακτῆρισεν ὡς αἰρετικούς τοὺς ἀντιφρονούντας και κατέληγεν ὡς ἐξῆς: «Ὅσοι τολμοῦν νὰ διδάσκουν ὅτι ἡ δεδοξαμένη Μαρία συνελήφθη μετὰ τὸ στίγμα τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, καθίστανται ἔνοχοι αἰρέσεως και θανασίμου ἁμαρτήματος, ἂν και μέχρι σήμερον ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία και ἡ Ἀποστολικὴ Ἐδρα δὲν ἔχουν λάβει ἀπόφασιν τιναν»³⁸. Παρὰ ταῦτα, οἱ μετὰ τὸν Σίξτον Πάπαι ἐξηκολούθουν νὰ τηροῦν ἐφεκτικὴν στάσιν.

Μετὰ ἐβδομήκοντα ἔτη, ἤτοι τῷ 1546, συνήλθεν ἡ ἐν Τριδέντῳ τῆς Ἰταλίας Α' μεγάλη Σύνοδος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας αἱ κατὰ περιόδους ἐργασίαι εἶχον διαρκέσει ἐπὶ 16 ἔτη (1546—1563). Τὴν σύγκλησιν αὐτῆς ἐπέβαλε τότε ἡ ταχεῖα διάδοσις τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἕνεκα δὲ τούτου ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἔκρινεν ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς αὐτὴν ὅπως ἀναθεωρήσῃ τὴν διδασκαλίαν της και ἀναδιοργανώσῃ ριζικῶς τότε τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν της, διὰ νὰ ἀνταποκρίνῃται εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι και εἰς τὰ προβλήματα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου», καθὼς διεκήρυξε τοῦτο και ὡς σκοπὸν τῆς παρούσης ἐν τῷ Βατικανῷ Β' μεγάλης Συνόδου, εἰς τὸν ἐναρκτήριον λόγον του ὁ ἀείμνηστος Πάπας Ἰωάννης ΚΓ'. Καὶ σήμερον μὲν ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐπιδίδεται εἰς τὴν ριζικὴν ἀναδιοργάνωσιν της, κατόπιν τῆς εὐρυτάτης Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, τὴν ὁποίαν Ὁρθόδοξοι και Προτεστάνται ἀναπτύσσουσιν ἀπὸ μᾶς περίπου τεσσαρακονταετίας, μετὰ σκοπὸν τῆς συνένωσιν των εἰς κοινὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν και κοινὴν προσευχὴν, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀπαρχὴν εὐρυτάτου σκοποῦ. Τότε ὅμως ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος συνήλθε πρὸς διασάφισιν τῆς διδασκαλίας της, τὴν ὁποίαν, καθὼς και τὴν παράδοσιν, ἀνέτρεπον μετὰ μεταρρυθμιστικὰς τὼν ἀκρότητας οἱ Προτεστάνται.

Κατὰ τὴν 5ην αὐτῆς συνεδρίαν (Ἰουνίου 17, 1546), ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος καθώρισε τὴν περὶ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας διδασκαλίαν της, ἀσπαζομένη μετὰ πολλὴν ἐπιφύλαξιν τὴν περὶ ἀσπίλου συλλήψεως γνωμοδότησιν τοῦ Πάπα Σίξτου Δ'. Σημειωτέον, ὅτι ἀπὸ τὴν περὶ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας διδασκαλίαν ἀπορρέει, κατὰ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, τὸ περὶ ἀσπίλου συλλήψεως δόγμα. Οἱ Προτεστάνται, οἱ ὅποιοι τὴν Μαρίαν ὀνομάζουν Θεοτόκον και ἁγίαν Παρθένον, ἀποβλέπουν πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία περιορίζεται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μόνον ἱστορίαν και δὲν ἐπεκτείνεται εἰς τὴν Δογματικὴν τῆς πίστεως. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προτεσταντικὴν ταύτην ἀπόψιν, οἱ πατέρες τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου ἀπεφάνθησαν — ἔστω και μετὰ ἐπιφύλαξιν — ὅτι ἡ Μαρία ἐξαιρεῖται τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος, μετὰ τὴν ὁποίαν βαρύνονται ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀπόφασιν των περὶ προπατορικῆς ἁμαρ-

τίας, προσέθεσαν οἱ εἰσηγηταὶ τῆς Συνόδου τὴν ἐξῆς ὅγην παράγραφον: «Ἡ ἁγία Σύνοδος οὐδὲ ὡς προτίθεται νὰ περιλάβῃ ἐν τῷ δόγματι τοῦτῳ, ἐν ᾧ ἀναπτύσσεται ἡ περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος διδασκαλία, τὴν ἄσπιλον Παρθένον Μαρίαν, τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ».

Τοιοῦτοτρόπως, και ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος ἀπέφυγε τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ δόγματος τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, παρὰ τὴν ἰσχυρὰν πίεσιν τὴν ὁποίαν ἤσκουν ἐπ' αὐτῆς οἱ Φραγκισκανοὶ πατέρες, διότι ἡ σθεναρὰ ἀντίστασις τῶν Δομινικανῶν ἠπέλκει νὰ δημιουργήσῃ σχίσμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἠρκέσθη λοιπὸν ἡ πρώτη μεγάλη αὐτῆς Σύνοδος νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα Σίξτου Δ' ἀποφασισθέντων και ἠρκέσθη ὅπως ἀνανεώσῃ τὴν ἰσχὺν τούτων³⁹.

Τῷ 1567 ὁ Πάπας Πῖος Ε' διὰ τῆς ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου Βούλλας αὐτοῦ «ex omnibus afflictionibus», κατεδίδασκεν ὡς αἰρετικὴν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Βέλγου καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου Βαίου (Baius), ὁ ὁποῖος μάλιστα εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν Σύνοδον τοῦ Τριδέντου, ὡς ἐξέχων πανεπιστημιακὸς ἀντιπρόσωπος. Οὗτος ἐδημοσίευσεν μελέτην περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος και διετύπωνεν ἀπεριφράστως τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο δὲν ἐπάγεται μόνον τὴν στέρησιν τῆς θείας χάριτος, ἀλλὰ ματαδιδόμενον διὰ τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος και εἰς αὐτὰ τὰ κυφορούμενα βρέφη, ἅμα τῇ συλλήψει των, δημιουργεῖ τὴν ἔμφυτον διὰ πάντα ἄνθρωπον κλίσιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν και τὴν διαφθοράν. Γράφων δὲ ὅτι οὐδεὶς, πλην τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἀπηλλαγμένος τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, συνεπέβαινε ὅτι και ὁ θάνατος τῆς Μαρίας ἦτο ἡ καθολικὴ συνέπεια τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, και ὅτι ὅλοι αἱ θλίψεις τὰς ὁποίας ἐδοκίμασε κατὰ τὸν βίον της, καθὼς τὰς δοκιμάζουν και ὅλοι οἱ δίκαιοι ἄνθρωποι, ἀπετέλουν και δι' αὐτὴν κληρονομικὴν ποινὴν⁴⁰.

Τῷ 1616, ὁ Πάπας Παῦλος Ε', ἀσπαζόμενος και αὐτὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σίξτου Δ', ἀπηγόρευσε δι' ἐγκυκλίου του πᾶσαν δημοσίαν συζήτησιν, εἴτε γραπτὴν εἴτε προφορικὴν, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Παρθένου Μαρίας.

Τῷ 1622, ὁ Πάπας Γρηγόριος ΙΕ' συνίστα και αὐτὸς ὅπως μὴ ἐκδηλώνονται δημοσίᾳ αἱ πεποιοήσεις τῶν πιστῶν περὶ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως. Ἀπηγόρευσε δὲ πᾶσαν γραπτὴν ἢ προφορικὴν ἔκθεσιν περὶ τοῦ ἂν ἡ Παρθένα Μαρία ἦτο και αὐτὴ μεμολυμένη ἢ ὅχι ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας.

Τῷ 1600, ἡ Ἡγουμένη Μοναστηρίου τινὸς ἐν Καστίλιᾳ τῆς Ἰσπανίας, Μαρία ὀνόματι, ἐκυκλοφόρησε βιβλίον περιέχον μυθώδεις ἀφηγήσεις περὶ τοῦ βίου

38. Sources of Catholic Dogma 734, 735.

39. Sources of Catholic Dogma, 787-792.

40. Αὐτόθι, 1073.

τῆς Θεοτόκου. Τὸ βιβλίον τοῦτο διαδιδόμενον ὑπὸ τῶν Φραγκισκανῶν καὶ ὑποστηριζόμενον διὰ τῶν κηρυγμάτων των ἀνεξωπύρηνεν εἰς ἐπικίνδυνον βαθμὸν τὰς μεταξὺ τῶν ἀντιφρονούντων ἔριδας. Τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σορβόννης ἐν Γαλλίᾳ, κέντρον τότε τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, ἀπεκήρυξε τὸ βιβλίον μὲ δριμυτάτας ἐπικρίσεις. Ἡ ἱερά 'Εξέτασις τὸ κατεδίκασε καὶ αὐτὴ, τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε καὶ τὸν Πάπαν 'Αλέξανδρον Ζ' νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ βιβλίον τοῦτο, διὰ τὰς ὑπερβολὰς του, ὡς αἰρετικόν.

Τῷ 1661, ὁ Πάπας 'Αλέξανδρος Ζ' (1655—1667) ἀπεφάσισε πρῶτος αὐτὸς νὰ προσδώσῃ κύρος εἰς τὴν δεινοπαθοῦσαν διδασκαλίαν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως. Διὰ τῆς ἀπὸ 8 Δεκεμβρίου 1661 Βούλλας του «Solicitudo omnium ecclesiarum», ἐπευλογεῖ τοὺς πληθυνομένους πιστοὺς, οἱ ὁποῖοι παραδέχονται ὅτι «λόγῳ εἰδικῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν ὧσιν τῆς ἀξιομισθίας τοῦ Χριστοῦ, ἡ ψυχὴ τῆς Παρθένου Μαρίας διετηρήθη ἄσπιλος ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συλλήψεως τῆς καὶ τῆς σωματικῆς ζωογονήσεώς της. 'Εξαίρει ὡσαύτως τὸν ἑορτασμόν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, καθὼς ἔπραξε πρὸ 180 ἐτῶν ὁ Πάπας Σίξτος Δ', τοῦ ὁποῖου, καθὼς καὶ ἡ Σύνοδος τοῦ Τριδέντου, ἀνενέωσε τὴν γνωμάτευσιν⁴¹.

Τῷ 1708 ὁ Πάπας Κλήμης ΙΑ', ἐκ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν προερχόμενος, ἐπιτείνων τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βατικανοῦ, ἠρκέσθη νὰ γενικεύσῃ καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν τὴν ἑορτὴν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως, ὡς ὑποχρεωτικὴν (festum chory). Τοιοῦτοτρόπως ἡ διδασκαλία αὐτῇ, ἡ τόσον ἀμφισβητήσιμος μεταξὺ τῶν ἐγκύρων ἐπιστημονικῶν κύκλων τῆς Δύσεως, προσέλαβε, διὰ μακρῶν αἰώνων, τὸν χαρακτήρα ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, καὶ δὲν ἀπέμεινε πλέον εἰ μὴ ἡ καθ' οἷον ὁιονδήποτε τρόπον ἐπίσημος ἀνακηρύξις τοῦ δόγματος ὑπὸ τῆς 'Αγίας 'Εδρας⁴². Τὸ γεγονός, ἐξ ἄλλου, ὅτι ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος, ἐν μέσῳ τῆς ὀξυτάτης ἀντιγνωμίας μεταξὺ Φραγκισκανῶν καὶ Δομινικανῶν, καὶ τὰ τάγματα τῶν 'Ιησουϊτῶν ἠσπάσθησαν τὴν περὶ ἀσπίλου συλλήψεως διδασκαλίαν, μαρτυρεῖ, κατὰ τοὺς ὁμοφρονούντας ρωμαιοκαθολικοὺς θεολόγους, ὅτι ἡ «ἀλήθεια» αὐτῇ, ἔστω καὶ κεκαλυμμένως μαρτυρουμένη ὑπὸ τῆς Γραφῆς, εἶχε πλέον εἰσχωρήσει βαθύτατα εἰς τὴν συνείδησιν τῆς 'Εκκλησίας.

Ὅθεν τῷ 1854 ὁ Πάπας Πῖος Θ' (1792—1878), στηριζόμενος εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ 'Εκκλησία ἔχει τὴν ἐλευθερίαν νὰ δημιουργῇ νέαν αὐθεντικὴν παράδοσιν⁴³ καὶ νέα δόγματα, πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πιστῶν, ἀνεκήρυξε τὸ δόγμα τῆς ἀσπίλου συλλήψεως. Ὅθεν τὴν 8ην Δεκεμβρίου 1854 ἐξέδωκε τὴν περι-

λάλητον Βούλλαν του «Ineffabilis Deus», εἰς τὴν ὁποίαν διεκήρυττε διατακτικῶς τὰ ἑξῆς: «Κατὰ χάριν καὶ εἰδικὴν προνομίαν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ πρὸς τὴν Παρθένον Μαρίαν, καὶ ἐν ὧσιν τῶν ἀξιομισθίων τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Λυτρωτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, αὕτη, ἐκ πρώτης στιγμῆς τῆς συλλήψεώς της διετηρήθη ἄσπιλος ἀπὸ οἷον δῆποτε ρύπον τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας. Τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἀποκεκαλυμμένη ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁφείλουν νὰ πιστεύουν σταθερῶς καὶ ἀκράδάντως πάντες οἱ πιστοὶ⁴⁴.

Τοιαύτην ἔχει τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ τοῦ περὶ ἀσπίλου συλλήψεως δόγμα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ 'Εκκλησίᾳ κατέλαβε θέσιν μεταξὺ τῶν βασικῶν τῆς πίστεως δογμάτων, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν. Ὁ τοῦτο ἀνακηρύξας Πάπας Πῖος Θ' τὸ ἐξαγακτήρισεν ὡς ἀλήθειαν ἀποκεκαλυμμένην ἀπὸ τὸν Θεόν, φέρει ἐπομένως ἀκέραιον τὸν χαρακτήρα τῆς θείας 'Αποκαλύψεως. Οἱ Μαριολογοῦντες θεολόγοι, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν μακραίωνα ἱστορίαν τῆς ἐξελιξέως του, ἐπιλέγουν ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν μιᾶς τοιαύτης ἀληθείας, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου («αὐτῇ σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτῆς πτέρυναν»), εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ διδακτικὸν διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ τις δεόντως τὴν βραδείαν μὲν ἀλλὰ βεβαίαν ἐξέλιξιν τῆς πίστεως, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν 'Αποστολικὴν Διακονίαν τῆς 'Εκκλησίας, τὴν ὁποίαν κατευθύνει τὸ 'Αγιον Πνεῦμα⁴⁵.

'Αγνοοῦν ἄρα γε οἱ ταῦτα φρονούντες ὅτι τὰ θεμελιώδη δόγματα τῆς πίστεως δὲν ὑπόκεινται εἰς ἐξέλιξιν; Τὰ θεμέλια τῆς πίστεως, στερεὰ καὶ ἀσάλευτα, ἐθεμελίωσαν αἱ ἐπτὰ ἁγίαι οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι. Ὅλαι, ἀπολύτως ὅλαι αἱ ἀποκεκαλυμμέναι ἀλήθειαι τῆς Γραφῆς, ἐν τῇ πληρότητι αὐτῶν, ἔχουν ἀποθησαυρισθῇ εἰς τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀπαραίτητα δόγματα τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων. Δὲν εἶναι ἐπομένως νοητόν, ὅτι μία μόνη 'Εκκλησία, καὶ δὴ ὁ 'Αρχηγὸς μόνος τῆς 'Εκκλησίας αὐτῆς, νὰ θεσπίξῃ δόγματα καὶ νὰ τοποθετῇ ἑαυτὸν τοιοῦτοτρόπως ὑπεράνω τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, τὰς ὁποίας συνεκρότησαν οἱ Πατέρες τῆς Μιᾶς, 'Αγίας, Καθολικῆς καὶ 'Αποστολικῆς 'Εκκλησίας. Εὐλόγως δὲ ἀπεφάνθη ἡ Ζ' οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀναφέρουσα εἰς τὸν α' αὐτῆς κανόνα, καθὼς εἶδομεν, ὅτι οἱ Πατέρες οὗτοι «ἐξ ἐνὸς ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ 'Αγίου Πνεύματος αὐγασθέντες τὰ συμφέ-

ἔστι ἡ Γραφὴ εἶναι ἀτελὲς πηγὴ καὶ ὅτι ὑπάρχουν ἀλήθειαι περιεχόμεναι εἰς μόνην τὴν Παράδοσιν. Αὕτη, ἐκτεταμένη ἀντικειμενικῶς, πέραν τῆς Γραφῆς, περιλαμβάνει δόγματα μὴ περιεχόμενα εἰς τὴν Βίβλον»! ('Εφημ. «Καθολικὴ» Ὀκτ. 14, 24, 1964).

44. Sources of Catholic Dogma, 2331.

45. Algermissen K., μν. ξ. σ. 441.

41. Sources of Catholic Dogma, 1100.

42. Βασιλείου Φ., 'Εκκλ. ἱστορία, κεφ. 249.

43. Καθὼς καὶ εἰς τὴν παρούσαν Β' Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ (περίοδος γ') ἐδηλώθη: «ἡ 'Αγ. Γραφὴ καὶ ἡ Παράδοσις καλοῦνται «πηγαί» τῆς 'Αποκαλύψεως, ὑπονοουμένου δηλ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Διὰ νὰ μὴ μείνουν κενοὶ λόγοι.

Εἶναι βεβαίως ἐλπιδοφόρον, ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἡγέται ὅλων τῶν χωρῶν εἰς τὰ ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἑτεῖ μηνύματά των ἐτόνισαν τὴν ἀνάγκην τῆς συστηματοποιήσεως τῶν προσπαθειῶν, αἵτινες ἀποβλέπουν εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν πυρηνικῶν ὅπλων, εἰς τὸν μερικὸν ἢ γενικὸν ἀφοπλισμὸν καὶ εἰς τὴν παγίωσιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης.

Ἀλλά, διὰ νὰ μὴ μείνουν τὰ μηνύματα ταῦτα κενοὶ λόγοι ἄνευ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου καὶ ἀποτελέσματος, πρέπει εἰς τὰς σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λαῶν νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ εἰλικρίνεια, τὴν ὁποίαν ἐξασφαλίζει μόνον ὁ χριστιανικὸς προσανατολισμὸς καὶ πρὸ πάντων ἡ ὁρθόδοξος βιοθεωρία. Ἄνευ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ὁ μόνος πραγματικὸς δοτὴρ τῆς εἰρήνης, καὶ ἄνευ τῆς ἐν τῇ ὁρθοδόξῳ ἀτμοσφαιρᾷ ἐπιτυγχανομένης καταξιώσεως τῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας, πᾶσα εἰρηνοφιλος προσπάθεια θὰ δημιουργῇ ἴσως πρὸς καιρὸν μίαν κατὰστασιν ἀνεκτῆς γειτονίας, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ ὁδηγῇ εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς πραγματικῆς καὶ διαρκοῦς εἰρήνης τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν.

Ἀπὸ τὰς ἡγέτιδας τάξεις!

Μετὰ λύπης σημειοῦμεν, ὅτι ἡ βεβήλωσις τῶν ἁγίων ἐορτῶν τῶν Χριστουγέννων γίνεται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁλονὲν καὶ μεγαλυτέρα.

Κατὰ τὸν ἐφετεινὸν ἐορτασμὸν ὁ ἀπολογισμὸς ὑπῆρξεν ἀποκαρδιωτικὸς. Ὡς ἐσημειώθη εἰς τὸν τύπον, ἡ «κοσμικὴ» Ἀθήνα ἐώρτασε τὰ Χριστουγεννα τὴν 19ην Ἰανουαρίου» εἰς τὸν χορὸν, τὴν ὁποίαν διωργάνωσεν ἡ Σχολὴ τῶν Ἀναβρυτῶν καὶ εἰς τὸν ὁποῖον παρέστησαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν λεγομένων «ἀνωτέρων» τάξεων τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας.

Ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ ὁ χορὸς οὗτος; Καὶ ἐὰν ἐπὶ τέλους ἔπρεπε νὰ γίνῃ, διατὶ ἔγινε τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων; Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα; Διατὶ ἐπιδεικνύεται τόσον προ-

ροντα ὥρισαν... ἐν αὐτοῖς δὲ «οὐκ ἔστι προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν».

Κατὰ ταῦτα, τὸ περὶ ἀσπίλου συλλήψεως θεομητορικὸν δόγμα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπετέλεσε καινοτομίαν ἀπαράδεκτον, τὴν ὁποίαν, δυστυχῶς, ἠκολούθησε καὶ δευτέρα τοιαύτη εὐρυτέρως σημασίας, ἡ τῆς ἐνσώμου, μετὰ θάνατον, ἀναλήψεως τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν οὐρανόν, καθὼς θὰ ἴδωμεν.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. Ι.Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Δ.Θ.
τ. Διευθυντῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βοστώνης

κλητικῇ περιφρόνησις πρὸς τὴν ἑλληνορθόδοξον παράδοσιν;

Τί νὰ εἴπῃ τις ἔπειτα διὰ τὰ διάφορα «ρεβεγιόν» ἀκριβῶς κατὰ τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων, τὰ ὁποῖα ἀπομακρύνουν τοὺς Ἕλληνας ἐκ τοῦ πατροπαράδοτον ἐκκλησιασμοῦ των κατὰ τὸν πρωϊνὸν ὄρθρον καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς μεγάλης ἐορτῆς; Ὁ «σνομπισμὸς» πολλῶν Ἑλλήνων ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπομακρύνει καὶ ἀποξενώνει αὐτοὺς ἐκ τῶν ὡραίων παραδόσεων τοῦ ἔθνους μας. Καὶ δυστυχῶς τὸ σύνθημα διὰ τὸν προσανατολισμὸν πρὸς τὴν ἀπαράδεκτον ταύτην κατὰστασιν δίδεται ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἡγέτιδας τάξεις!

Ἡ χαρτοπαίξια.

Ἐν συνεχείᾳ πολλὰ θὰ εἶχε νὰ εἴπῃ τις διὰ τὴν χαρτοπαίξιαν τοῦ Νέου Ἑτους. Ὡς σημειοῖ ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης τῆς «Μακεδονίας», «φαίνεται ὅτι ἐφέτος ἡ χαρτοπαίξια ἐπίσημος καὶ ἀνεπίσημος ὑπερέβη τὴν ἐπίδοσιν κάθε ἄλλου ἔτους. Δὲν ἔμεινε σπῆτι, δὲν ὑπῆρξεν αἴθουσα, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ συγκεντρωμένα μέλη ἐνὸς οἰουδήποτε σωματείου διὰ τὸ «ρεβεγιόν» νὰ μὴ κατέβαλαν κάθε δυνατὴν προσπάθειαν ν' ἀδειῶσουν ὁ ἕνας τὴν τσέπην τοῦ ἄλλου. Ὁ ὅλος ἀγὼν διὰ τὸ δῶρον τῶν Χριστουγέννων κατέληξεν, ὅπως συνήθως, εἰς τὴν πρᾶσιν τράπεζαν καὶ ἀφέθησαν καὶ πάλιν παιδιὰ, χωρὶς παπούτσια, καὶ στοιχειώδεις ἀνάγκαι σπιτιῶν ἀσυμπλήρωτοι, διὰ νὰ τηρηθῇ ἕνα ἀνόητον ἔθιμον «γὰρ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου». Ἀλλὰ καὶ καφενὲς δὲν ἔμεινε καὶ χωριὰτικο καλύβι, ὅπου νὰ μὴν ἔγιναν τὰ ἴδια».

Βεβαίως θὰ ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι πολ- λαὶ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν εἶναι ὅλως ἀμέτοχοι τοῦ κακοῦ τούτου. Παρὰ ταῦτα εἶναι γεγονὸς, ὅτι τὸ ἀπαράδεκτον «ἔθιμον» διαδίδεται ὁλονὲν καὶ περισσότερον καὶ δημιουργεῖ ἠθικὰς καὶ ὀλικὰς καταστροφάς. Δι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ συστηματικὴ ἐκστρατεία πρὸς διαφώτισιν τῶν πολλῶν. Πρέπει νὰ γίνῃ κατανοητὸν ὑπὸ πάντων, ὅτι πᾶσα τιμία ἐπιχείρησις στηρίζεται ἐφ' ἐνὸς δοῦναι καὶ λαβεῖν. Τὸ χρήμα εἶναι ἀντίτιμον, καταβαλλόμενον ἐναντι τοῦ λαμβανομένου· εἶναι τὸ βραβεῖον τοῦ κόπου, τῆς ἐργασίας, τῆς κοινωφελείας. Ὁ χαρτοπαίκτης ἀφαιρεῖ τὰ χρήματα τοῦ ἄλλου χωρὶς οὐδεμίαν ἀπολύτως νὰ προσφέρῃ ὠφέλειαν εἴτε εἰς τὴν οὐμάδα, εἴτε εἰς τὸ σύνολον· δικαίως λοιπὸν παρομοιάζεται πρὸς τὸν κλέπτην.

«Ὁ κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας».

Ἡ Διεθνήσις τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐδρεόντος Ἰδρύματος Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου (I.M.X.A.) ἀπεφάσισε τὴν ἐπ' αὐτῆς διοργανώσιν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους 1965 σειρὰς διαλέξεων,

τῶν ὁποίων τὸ γενικὸν θέμα θὰ εἶναι «ὁ κόσμος τῆς Ὁρθοδοξίας».

Εἰδικώτερον τὸ πρόγραμμα τῶν διαλέξεων τούτων, αἰτίες θὰ γίνουν ὑπὸ ἐκλεκτῶν διηγητῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς «Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν» περιλαμβάνει τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐξῆς θεμάτων: «Τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας», «Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐξ ἐπόψεως διεθνoῦς δικαίου», «Τὰ Πατριαρχεῖα Μέσης Ἀνατολῆς», «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος», «Τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Ρωσίας», «Τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Σερβίας», «Τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Βουλγαρίας», «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου», «Τὸ Πατριαρχεῖον Ρουμανίας», «Αἱ ὁρθόδοξοι ἐν διασπορᾷ Ἐκκλησίαι» καὶ «Νεοελληνικὴ Ὁρθοδοξία».

Νομίζομεν, ὅτι ὀφείλονται συγχαρητήρια εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ι.Μ.Χ.Α. διὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀποφασίσιν της. Εἶναι ἐπὶ τέλους καιρὸς νὰ καταβληθῇ προσπάθεια, ὥστε οἱ ὁρθόδοξοι πιστοὶ νὰ γνωρίζουν τὴν ζωὴν οὐ μόνον τῆς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας των, ἀλλὰ καὶ τῆς καθ' ὅλον Ὁρθοδοξίας, ἣτις εἶναι ἡ μόνη ἐλπίς τοῦ παραπαίοντος σημερινοῦ κόσμου. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην θὰ εἶναι ἀναμφιβόλως σημαντικὴ συμβολὴ ἡ ὥραία προσπάθεια τοῦ Ι.Μ.Χ.Α.

Εὐθαρσῆς διακήρυξις.

Κατὰ τὴν ὁγκωμοσίαν τῶν νέων φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὁ Πρότασις αὐτοῦ κ. Παπαϊωάννου εἰς προσφώνησιν του πρὸς αὐτοὺς ἐξεδήλωσεν ὁλόκληρον τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν. Μεταξὺ ἄλλων εἶπε χαρακτηριστικῶς πρὸς αὐτοὺς τὰ ἐξῆς: «Σεῖς, οἱ νέοι φοιτηταί, ἀντικρύσατε τὴν ζωὴν μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐυαγγελίου... Ὁ πολυτιμότερος κρῖκος, ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς συνδέσῃ, εἶναι ἡ Πίστις πρὸς τὸν Θεόν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πολὺ βαθύτερον ἀπὸ οἵανδήποτε λεπτομερειανὴν ἰδεολογικὴν ἢ πολιτικὴν πίστιν... Ἡ Ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι μόνον τότε προοδεύουν οἱ λαοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀκολουθοῦν τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ. Ἀντιθέτως ὅσοι ἐπεχείρησαν νὰ στηριχθοῦν εἰς τὴν βίαν καὶ τὴν ἀγνοίαν τῶν εὐαγγελικῶν ἰδανικῶν τελείως κατεστράφησαν. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἔχωμεν τὴν ὑψηλότεραν θρησκείαν εἰς τὸν κόσμον, τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Θρησκείαν... Δι' αὐτὸ ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ πνεῦμά του».

Ἀσφαλῶς ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας θὰ εὐρίσκετο εἰς πολὺ καλυτέραν κατάστασιν, ἐὰν ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες διεκήρυσσον τόσον εὐθαρσῶς τὴν ἐμμονὴν των εἰς τὴν ὁρθόδοξον κοσμοθεωρίαν καὶ βιοθεωρίαν, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν δόξαν καὶ τὸ στήριγμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Πίστις εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐπιστημονικὴ γνῶσις.

Συνεργάτης τῶν «Νέων» κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐορτῶν εἰς ἄρθρον του ὅλως ἀπαράδεκτον γράφει, ὅτι

«ἡ πίστις σ' ἓνα προσωποποιημένον Θεὸ ἢ σὲ Θεὸ ὑπερφυσικό, ποὺ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια θέματα τῆς θρησκείας, βρίσκεται ἤδη σὲ ἄμεση ἀντίθεση μετὰ τὴν σύγχρονη γνῶσιν».

Ἀπάντησιν εἰς τὸν προδίδοντα πλήρη ἀμάθειαν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς λόγοι τοῦ Προτάσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Παπαϊωάννου κατὰ τὴν εἰς τὴν προηγουμένην παρατήρησιν μνημονευθεῖσαν προσφώνησιν αὐτοῦ πρὸς τοὺς νέους φοιτητάς: «Ὡς ἐκ πρόσωπος, εἶπε, τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν θεωρῶ καθ' ὅσον μου νὰ σᾶς τονίσω, ὅτι οὐδεμία ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψις ἡδυνάτισε τὴν Πίστιν πρὸς τὸν Θεόν».

Ἀλλὰ γενᾶται τὸ ἐρώτημα: Πῶς μία σοβαρὰ ἐφημερίς, ὡς εἶναι τὰ «Νέα», παραχωρεῖ τὰς στήλας της διὰ τὴν δημοσίευσιν ἁρθρῶν τόσο κακῆς ποιότητος;

Λεβ' Ἀλεξάνδροβιτς Ζάντερ (†).

Μετὰ θλίψεως ἡ Χριστιανικὴ Οἰκουμένη ἐπληροφρήθη τὸν θάνατον τοῦ ἐκ τῶν κορυφαίων ἐκπροσώπων τῆς συγχρόνου ὁρθόδοξου ρωσικῆς σκέψεως Λεβ' Ἀλεξάνδροβιτς Ζάντερ, ὅστις ὑπῆρξε διακεκριμένος Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Συγκριτικῆς Θεολογίας εἰς τὸ ἐν τῇ Γαλλικῇ πρωτευούσῃ Ρωσικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας «Ἁγίος Σέργιος».

Ὁ μεταστάς, γεννηθεὶς ἐν Πετροπόλει τῷ 1893, ἐσπούδασεν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Λύκειον Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' καὶ εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Πετροπόλεως καὶ τῆς Αἰδελεβέργης. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του διετέλεσε καθηγητὴς ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Πέρμι καὶ τοῦ Βλαδιβοστόκ. Τῷ 1922 ἐγκατέλειπε τὴν Ρωσίαν καὶ μετὰ σύντομον διαμονὴν εἰς Πράγαν ἐγκατεστάθη ὁριστικῶς εἰς Παρίσις τῷ 1925. Μετέσχε ἐνεργῶς τῆς δράσεως τῆς παγκοσμίου χριστιανικῆς φοιτητικῆς κινήσεως καὶ ὑπῆρξε σημαντικὸν στέλεχος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ αἱ πλέον γνωστὰ εἶναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν θεολογίαν τοῦ Μπουλγκάκοφ καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ντοστογιέφσκη. Ὡσαύτως ὑπῆρξε συνεργάτης τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης Θρησκευτικῆς καὶ Ἠθικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας.

Ἔβλε οὗτος νὰ τάξῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν σκηναῖς δικαίων καὶ νὰ καλύψῃ τὸ ἐν τῇ συγχρόνῳ ὁρθόδοξῳ ρωσικῇ σκέψει δημιουργούμενον διὰ τοῦ θανάτου του κενόν.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ἡ ὁλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἁγίου Ὁρους κ. Ἐμμ. Ροῦνη καὶ μετὰ γνώμην τῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τάξεως τῶν ἡθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν προεκκήρυξε

βραβείον ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων δραχμῶν διὰ τὴν συγγραφὴν ἐπιστημονικῆς ἱστορίας τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ὁρθῶς καὶ ἀξιεπαίντως εἰς τοὺς ὅρους τῆς προκηρύξεως εἶναι τὸ νὰ δοθῇ κατὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας ταύτης ἰδιαιτέρα προσοχὴ εἰς τὸ πνευματικὸν περὶεχόμενον τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὁρους προελθοῦσαν πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις, ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τὰς ἐπὶ μέρους ὀρθοδόξους ἐκκλησίας. Ὡσαύτως ἐν τῇ συγγραφησομένῃ ἱστορίᾳ πρέπει νὰ ἐξαίρεται ἡ ἐξ ἐπόψεως καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς σημασίας τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρῷ παρουσίας καὶ συμβιώσεως τῶν ἀλλοθιῶν ὀρθοδόξων.

Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι ἡ προκήρυξις τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος βραβείου θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συγγραφὴν μιᾶς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἱκανοποιητικῆς ἱστορίας τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

«Καθεστὼς ἀπαράδεκτον».

Καθ' ἃ ἀνεγράφη εἰς τὸν τύπον, ὁ πρόεδρος τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, κατὰ τὴν προσφάτως συγκληθεῖσαν ἐν Ἀθήναις γενικὴν συνέλευσιν αὐτῶν, ἐξακρίβησεν ὡς «καθεστὼς ἀπαράδεκτον» τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς τὴν πατρίδα μας ἐξοργιστικὴν ἀδικίαν εἰς βάρος τοῦ μόχθου τῶν ἀγροτῶν. Συμφώνως πρὸς τὰ παρουσιασθέντα στοιχεῖα, τὰ κέρδη τῶν μεσαζόντων ἀνέρχονται ἀπὸ 450/ο ἕως 900/ο. Τὸ γεγονός αὐτό, ὡς ὀρθῶς ἐσημειώθη, «εἶναι ἀνέρος ἐκμετάλλευσις εἰς βάρος τῶν γεωργῶν καὶ τῶν καταναλωτῶν, προκλητικὴ καὶ ἐξοργιστικὴ ἀδικία κατὰ τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου καὶ εἰδικώτερον ἐναντίον τοῦ μοχλοῦντος γεωργοῦ. Εἶναι φοβερὸν νὰ πλουτίζῃ ὁ μεσάζων, πὺν δὲν καταβάλλει κόπον, καὶ νὰ στερεῖται, ὅχι δὲ σπανίως νὰ λιμοκτονῇ, ὁ γεωργός».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὀρθῶς προτείνεται ἡ λήψις ριζικῶν μέτρων πρὸς προστασίαν τῶν παραγωγῶν. Οὕτω, μεταξὺ ἄλλων, πρέπει «νὰ ἐλέγχωνται αἱ διδόμεναι ἀποδείξεις πληρωμῆς, διότι, καθὼς λέγεται, οἱ μεσάζοντες ἀναγράφουν εἰς αὐτὰς ἐξωγωμμένας τὰς τιμὰς ἀγορᾶς τῶν προϊόντων, διὰ νὰ ἀξάνουν νομιμοφανῶς τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεώς των. Νὰ ἐλέγχεται καὶ ἡ μεταπώλησις τῶν προϊόντων καὶ εἰς περιπτώσεις ἐκμεταλλεύσεως νὰ ἐπιβάλλωνται παραδειγματικαὶ ποιναί. Τὸ δὲ περισσότερον ἀποτελεσματικὸν θὰ εἶναι νὰ ἐξυγιανθοῦν καὶ νὰ οργανωθοῦν καλύτερον οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοί».

Δὲν εἶναι ἀνεκτόν.

Ἡ ἀπόφασις τῆς Κυβερνήσεως νὰ σεβασθῇ τὰ

δικαιώματα τῆς μουσουλμανικῆς κοινότητος Ἀντικῆς Θράκης δὲν ἐξετιμήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκείνων δημοδιδασκάλων, οἱ ὅποιοι, ὡς ἀνέγραψαν αἱ ἐφημερίδες πρὸ ἡμερῶν, ἐκτρέπονται εἰς ὕβρεις κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐθνότητος, ἀσεβοῦν κατὰ τῆς μνήμης τῶν ἡρώων τοῦ 21 καὶ ἐπιχειροῦν νὰ πείσουν τοὺς Πομάκους ὅτι εἶναι Τούρκοι. Τοῦτο ἀσφαλῶς γίνεται, ὅχι ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἀλλὰ κατὰ ἐξωθεν ὑποκίνησιν καὶ ἐντολήν, ἀποτελεῖ δέ, ὡς φαίνεται, κατάστασιν περιλαμβανούσαν καὶ ἄλλους πλὴν τῶν παραπεμφθέντων εἰς τὴν δικαιοσύνην τεσσάρων δημοδιδασκάλων. Ἡ ἐλληνικὴ Πολιτεία, ἐντὸς τοῦ πνεύματος ἀνωτερότητος, μὲ τὸ ὅποιον ἐξακρίβησεν ἕως τώρα ἡ ἐναντι τοιοῦτων μειονοτήτων στάσις της, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅ,τι πορτῆται ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις μὲ τὰ εἰς τὴν χώραν τῆς ἐλληνικῆς σχολεῖα, ὀφείλει νὰ ἐρευνήσῃ καλῶς τὸ φαινόμενον καὶ νὰ τὸ ἐκκόψῃ ἀπὸ τὴν ρίζαν του, χωρὶς πρὸς τοῦτο νὰ μιμηθῇ τίποτε ἀπὸ τὴν βάνανυσον καὶ ἀπάνθρωπον συμπεριφορὰν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἰθυόντων. Ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνωτερότης δὲν ἀποκλείουν τὴν εἰς τὰ πλαίσιά των ἀποφασιστικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς θρασυτήτος ταύτης.

Ἀπίστευτα πράγματα.

Εἶναι πράγματι ἀπίστευτον τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων ὁλοκλήρου περιοχῆς, παρὰ τὸ χωρίον Πανόραμα Θεσσαλονίκης, ὡς καὶ ἡ ζωὴ τῶν διερχομένων ἐκ τῆς πλησίον δημοσίας ὁδοῦ πρὸς Ἀσβεστοχώριον ἀπειλεῖται ἀπὸ τετραετίας λόγῳ τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖ ἐργοστασίου ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἰδρυσις, ἡ ἐγκστάτασις καὶ ἡ λειτουργία ἐπὶ ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄκρον ἐγκληματικῆς ἀσυνειδήσεως τῶν ὑπευθύνων καὶ ἀρμοδίων κρατικῶν ἀρχῶν καὶ ὑπηρεσιῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ὡς ἀνέγραψε κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ὁ Τύπος, ἔχουν διαμαρτυρηθῇ πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις καὶ ἔχουν προβῇ εἰς ἐπίμονα διαβήματα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἰσακουσθοῦν. Εὐστόχως δέ, εἰς πρόσφατον ἐπιστολὴν των πρὸς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα, παρατηροῦν ὅτι «ὅταν ἡ ἀστυνομία γκρεμίσῃ τοὺς τέσσαρας τοίχους ἐκείνων, πὺν κτίζουν ἄνευ ἀδείας, εἶναι ἐξοργιστικὸν νὰ παραμένουν ἀτιμώρητοι οἱ μεγαλόσχημοι πασαλῆδες, ἐπεὶ δὲ ἔχουν τὸν τρόπον καὶ τὰ μέσα νὰ ἐμφανίσουν κάθε πράξιν των μὲ ἕνα μανδύα νομιμότητος». Σημειῶνον δέ, ἐπιπροσθέτως, ὅτι εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν δημοσίαν ὁδὸν δὲν ἔχει τηρηθῇ οὔτε τὸ στοιχειώδες μέτρον τῆς ζώνης ασφαλείας, τὸ ὅποιον ἀπαιτεῖται διὰ τὰς περιπτώσεις αὐτὰς.

Χρειάζονται ἄρα σχόλια διὰ τοιαῦτα πράγματα, τὰ ὅποια συμβαίνουν εἰς τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα;

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Ιερά 'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνών

Ο Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος κ. Χρυσόστομος κατά τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 26ης Δεκεμβρίου 1964 μέχρι τῆς 10ης 'Ιανουαρίου 1965 ἐχοροστάτησεν εἰς διαφόρους ἱεροὺς ναοὺς 'Αθηνῶν, ἐδέχθη εἰς συνεργασίαν Σεβασμιωτάτους 'Αρχιερεῖς καὶ τοὺς παρ' Αὐτῷ Θεοφιλεστάτους Βοηθοὺς 'Επισκόπους, προήδρευσε τῶν συνεδριῶν τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων διαφόρων 'Εκκλησιαστικῶν Ὁργανισμῶν, ἐδέχθη εἰς συνεργασίαν τοὺς προϊσταμένους διαφόρων 'Εκκλησιαστικῶν Ὑπηρεσιῶν κ.λ.π.

'Εχοροστάτησε: Τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου εἰς τὴν ἐν

Ο ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΖΙΧΝΩΝ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ(†)

Τὴν 3ην 'Ιανουαρίου 1965 ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ Μητροπολίτης Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν Κυρὸς Ἀγαθάγγελος.

Ὁ μεταστάς 'Ιεράρχης, κατὰ κόσμον Νικόλαος Τσαούσης, ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1890 ἐν Χόψα Χαλδίας, ὅπου καὶ τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη.

Εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἡσπασθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐγκαταβιώσας εἰς τὴν 'Ι. Μονὴν Πρασάρεως, ὅπου καὶ ἐχειροτονήθη εἰς Διάκονον. Ἀκολούθως μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνθα, ὑπηρετῶν ὡς Διάκονος εἰς διαφόρους ἱεροὺς ναοὺς, ἐφοίτησεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ἐν ἔτει 1919.

Τὸ ἔτος 1927 ἐχειροτονήθη ἐν Δράμα ὑπὸ τοῦ αἰοδίδιμου Μητροπολίτου Δράμας Κυροῦ Λαυρεντίου εἰς Πρεσβύτερον. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦ ἔτους 1945 ὑπηρέτησεν εἰς τὴν Μέσσην 'Εκπαίδευσιν ὡς καθηγητὴς τῶν Θρησκευτικῶν καὶ ἱεροκλήρυξ εἰς Δράμαν καὶ Θεσσαλονίκην.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1945 ἐξελέγη ὑπὸ τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος Μητροπολίτης Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν. Ἡ χειροτονία του εἰς 'Επίσκοπον ἐγένετο τὴν 4 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ 'Αθηνῶν. Ἐκτοτε ὁ αἰμνήστου 'Ιεράρχης ἐποίμανε θεοφιλῶς μέχρι τοῦ θανάτου του τὴν 'Ι. Μητρόπολιν Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν, προσφέρας τὰς ὑπηρεσίας του καὶ ὡς μέλος τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος.

Ὁ ἐκλιπὼν 'Ιεράρχης ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν δράσιν, δι' ἣν ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Πολιτείας διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ Μεταλλίου ἐξαιρέτων πράξεων.

Ἡ κηδεία τοῦ αἰοδίδιμου Μητροπολίτου ἐγένετο ἐν Ζίχναϊς τὴν 5ην 'Ιανουαρίου ἐν πάσῃ ἐκκλησιαστικῇ τάξει.

Κύριος τάξει τὴν ψυχὴν τοῦ αἰμνήστου Μητροπολίτου Ἀγαθαγγέλου ἐν σκηναῖς δικαίων.

τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως τελεσθεῖσαν θείαν Λειτουργίαν. — Τῇ 3ῃ 'Ιανουαρίου εἰς τὴν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ 'Αθηνῶν τελεσθεῖσαν θείαν Λειτουργίαν.

'Ετελέσε: Τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου Ἀγιασμὸν εἰς τὴν νέαν πτέρυγα τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ», ἥτις ὀνομάσθη «Βασιλεὺς Παῦλος». Εἰς τὸν Ἀγιασμὸν παρέστησαν αἱ Α.Α.Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς Κωνσταντῖνος καὶ Ἀννα-Μαρία καὶ ἡ Α.Β.Υ. ἡ Διάδοχος Εἰρήνη.

Προέστη: Τῇ 1ῃ 'Ιανουαρίου τῆς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ 'Αθηνῶν τελεσθείσης Δοξολογίας ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἔτει, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησαν αἱ Α.Α.Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς Κωνσταντῖνος καὶ Ἀννα-Μαρία, ἡ Α.Β.Υ. ἡ Διάδοχος Εἰρήνη, ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Γεώργιος Παπανδρέου καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἑθνικοῦ Συμβουλίου, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ κ. Παν. Κανελλόπουλος, ἐκπρόσωποι τῶν ἀρχῶν καὶ πλήθος κόσμου.

'Υπέβαλε: Τῇ 1ῃ 'Ιανουαρίου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου πρ. Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Πολυκάρπου, τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Θανμακοῦ κ. Χρυσόστομου καὶ τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγγέλλου τῆς 'Ι. 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν πανοσ. ἀρχιμ. Θεοκλήτου Ἀβραντινῆ, τὰς εὐχὰς αὐτοῦ εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ τὴν Α.Μ. τὴν Βασίλισσαν Ἀννα-Μαρίαν ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἔτει.

Προήδρευσε: Τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου τῆς συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης.

— Τῇ 29ῃ Δεκεμβρίου τῆς συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὁ.Α.Ε.Π.

— Τῇ 8ῃ 'Ιανουαρίου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης.

'Επεσκεφθῇ: Τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου τὸν ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» νοσηλευόμενον ὑφυπουργόν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Α. Ἀκριτῶν.

— Τῇ 4ῃ 'Ιανουαρίου τὸ ἐν Καισαριανῇ γυναικεῖον ἡσυχαστήριον τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου Θεολόγου.

— Τῇ 10ῃ 'Ιανουαρίου εἰς τὴν κλινικὴν Σπαρουνῆ τὸν αἰφνιδίως ἀσθενήσαντα Σεβασμ. 'Αρχιεπίσκοπον Κυριακουπόλεως κ. Ἀριστόβουλον, καθὼς καὶ τὸ 'Εκκλησιαστικὸν Ὁρφανοτροφεῖον Βουλιαγμένης, ὁμιλήσας καταλλήλως πρὸς τοὺς τροφίμους του.

Παρέστη: Τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου εἰς τὸ κόψιμον τῆς πίττας εἰς τὸ Ὁφθαλμιατρεῖον Ἀθηνῶν.

— Τῇ 30ῃ Δεκεμβρίου εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν γενομένην τελετὴν τῆς ἀπονομῆς βραβείων καὶ ἐπαίνων.

'Εδέχθη: Τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου τὸν Προϊστάμενον τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. κ. Σταυρόπουλον καὶ τὸν πρωτοφάλτην τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως κ. Περιστερήν.

— Τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας πρ. Λήμων κ. Βασίλειον καὶ Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνόν, τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γερ. Κονιδάρην, τὸν τῶς ὑπουργὸν κ. Μάρτην, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὁ.Α.Ε.Π. κ. Βασίλειον Κόγκαν, τὸν ἡγούμενον τῆς 'Ιερᾶς Μονῆς Πετράκη πανοσ. ἀρχιμ. Χαρ. Βασιλόπουλον, τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας πανοσ. ἀρχιμ. Παντελεήμονα Μπαρδάκον, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. κ. Ζαφ. Κέπετζην καὶ τὸν πρωτοδίκην κ. Ἐξαρχόπουλον.

— Τῇ 29ῃ Δεκεμβρίου τὸν πρόεδρον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κ. Νταῆν.

— Τῇ 30ῃ Δεκεμβρίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνόν, τὸν Σεβ. 'Αρχιεπίσκοπον τῶν ἐν Ἀθήναις Ἀρμενίων, τὸν ἱεροκλήρυκα τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Χαλκίδος πανοσ. ἀρχιμ. Χρστ. Καλύβαν, τὸν ἱεροκλήρυκα τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Φιλίππων - Νεαπόλεως καὶ Θάσου πανοσ. ἀρχιμ. Κωνσταντῖνον Χρόνην, τὸν γραμματέα τῆς 'Ι. Μητροπό-

λεως Πειραιώς πανοσ. ἀρχιμ. Ἰγνάντιον καὶ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. κ. Ζαφ. Κέπετζην.

— Τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Παναγιώτην Χρήστου καὶ κ. Εὐάγγελον Θεοδώρου, τὸν Πρόξενον Ἀγγλίας κ. Μπέτβας καὶ τὸν Συνταγματάρχην Καρατζόγλου.

— Τῇ 2ῃ Ἰανουαρίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνόν, τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ νομικὸν σύμβουλον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παν. Παναγιωτάκον, τὸν λογοτέχνην κ. Τάσον Ἀθανασιάδην, τὸν προϊστάμενον τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. κ. Σταυρόπουλον, τὸν διευθυντὴν τοῦ Ο.Δ.Ε.Π. κ. Κόγκαν, τὸν Γενικὸν Διοικητὴν τοῦ Ἀγίου Ὁρους κ. Ἐμμανοὺλ Ρούνην, τὸν ἱερέα τοῦ ναυτικοῦ Προγυμναστηρίου τοῦ Πόρου ἐν Τροιζίνι πανοσ. ἀρχιμ. Διονύσιον Μπαϊρακτάρην, τὸν προσωπαρχὴν τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοσκευμάτων κ. Κελεμένην καὶ πολλοὺς ἐφημερίους τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

— Τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνόν, τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴν τῆς Αἰθιοπίας καὶ τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας πανοσ. ἀρχιμ. Παντελεήμονα Μπαρδάκον.

— Τῇ 5ῃ Ἰανουαρίου τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῆς Θεσσαλονίκης κ. Νανᾶκον, τὸν διευθυντὴν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας πανοσ. ἀρχιμ. Παῦλον Πολυμερόπουλον καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα κ. Καραντινόν.

— Τῇ 7ῃ Ἰανουαρίου τὸν νομικὸν σύμβουλον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς κ. Χρυσ. Νεαμονιτάκη, τὸν κ. Καβαλιώτην καὶ τὴν δεσποινίδα Ποταμιάνου τοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρύματος.

— Τῇ 8ῃ Ἰανουαρίου τὸν διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοσκευμάτων κ. Κυριάκην καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς.

— Τῇ 9ῃ Ἰανουαρίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ρόδου κ. Σπυρίδωνα, Καστορίας κ. Δωρόθεον, Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνόν καὶ Λαρίσης καὶ Πλαταμῶνος κ. Ἰάκωβον, τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀνεγέρσεως ἀδριάντος τοῦ ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσόστομου, ἐπιτροπὴν τοῦ Συλλόγου «Ἐνωσις Ἐφεσίων», τὸν πανοσ. ἀρχιμ. Βενέδικτον, τὸν ἐφοριακὸν δικαστὴν κ. Παντελόπουλον καὶ τὸν ταγματάρχην Χωροφυλακῆς κ. Πανταζόπουλον.

Ἡ πίττα τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1964 ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος ἔκοψε τὴν πίτταν, ἀφοῦ ἐψάλλη προηγουμένως δέσεις, εἰς τὴν αἰθούσαν τῶν τελετῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Εἰς τὸ κόψιμον τῆς πίττας παρέστησαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται πρῶην Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Πολύκαρπος, πρῶην Ἀθήνων κ. Βασίλειος, Ἀργυροκάστρου κ. Παντελεήμων, Πατάρων κ. Μελέτιος, Τιβεριάδος κ. Ἀνατόλιος, Ἀκκρας κ. Εὐστάθιος καὶ Καναδᾶ κ. Ἀνατόλιος, οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Θανμακοῦ κ. Χρυσόστομος καὶ Μυρίνης κ. Χρυσόστομος, ὁ τέως Βασιλικὸς Ἐπίτροπος καὶ Διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» κ. Θεοδ. Σπεράντσας, ὁ νῦν Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἀμίλλας Ἀλιβιζάτος, ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς Ὁρθοσκευμάτων καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ νομικὸς σύμβουλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παν. Παναγιωτάκος, ὁ νομικὸς σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρθοσκευμάτων κ. Μαλαχαρδῆς, ὁ Διευθυντὴς τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου κ. Γιανναράς, τὸ προσωπικὸν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. καὶ τοῦ Ο.Δ.Ε.Π.

Μετὰ τὴν δέξιν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἡχορίστηκε τὸν πανάγαθον Θεὸν διότι μᾶς ἤξιωσε νὰ διανύσωμεν ἐν ὑγείᾳ τὸ ἔτος 1964 καὶ ἐν συνεχείᾳ προέβη εἰς σύντομον ἀνασκόπησιν τῶν σπουδαιότητων ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων τοῦ παρὶπεύσαντος ἔτους, εὐχρηθεὶς τέλος εἰς τοὺς παρισταμένους εὐτυχῆς καὶ αἰσιον τὸ Νέον Ἔτος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» κ. Σπεράντσας προσεφώνησε τὸν Μακαριώτατον, ἐξάρας τὴν πολιὰν σύνεσιν, τὴν ἀγρυπνον καὶ ἀγωνιστικὴν δραστηριότητα καὶ τὸ καταπάγιον Ὁρθόδοξον φρόνημά του. Καὶ ἡρμήθη, ὅπως ὁ Θεὸς τὸν διατηρῇ εἰς θάλλουσαν ὑγείαν ἐπὶ ἔτη μακρά, διὰ νὰ συνεχίσῃ εἰς τοὺς τόσον δυσκόλους αὐτοὺς καιροὺς μᾶς τοὺς ὠραίους ἀγῶνας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀγίας μας Ὁρθοδοξίας.

Ἱερὰ Μονὴ Πεντέλης

Εὐλογία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου, ἡ Ἱερὰ Μονὴ Πεντέλης συνέχισε τὴν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀναληφθεῖσαν ὠραίαν πρωτοβουλίαν τῆς διανομῆς δεμάτων καὶ παραθέσεως πλουσίων γευμάτων εἰς τὰ ἄπορα παιδιὰ τῆς κοινότητος Παλαιᾶς καὶ Νέας Πεντέλης κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς.

Τὴν 24 Δεκεμβρίου, παραμονὴν Χριστουγέννων, ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Πεντέλης πανοσιολ. ἀρχιμ. Γεώργιος Προκόπης διένειμεν ἐξ ὀνόματος τῆς Μονῆς ὑποδύματα, ρουχισμὸν καὶ παιγνίδια εἰς 90 ἄπορα παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Παλαιᾶς καὶ Νέας Πεντέλης, τὴν δὲ 27 καὶ 28 τοῦ ἰδίου μηνὸς παρέθεσε πλούσιον γεῦμα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου προσεφώνησε διὰ συγκινητικῶν λόγων τοὺς μικροὺς προσκεκλημένους του, τονίσας ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ περιβάλλει μὲ ὅλην τὴν στοργὴν τῆς τὰ παιδιὰ, τὰ ὅποια πρέπει νὰ μιμηθοῦν τὸν Χριστὸν εἰς τὴν ὑπακοήν.

Ὁ χώρος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἐγένευσεν ἀπὸ τὴν ἄδολον χαρὰν τῶν παιδιῶν, τὰ ὅποια θὰ διατηρήσουν ζωηρῶς εἰς τὴν μνήμην των τὴν συμπράξασιν καὶ τὴν στοργὴν τῆς Μονῆς καὶ τὸν ἄξιον ἡγούμενον αὐτῆς.

Τιμητικὴ διάκρισις

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος ἀπένευμε τὸ ὄφεικον τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου σταυροφόρου εἰς τὸν αἰδεσμι. Ἐμμαν. Βολουδάκη.

Ἱερὰ Μητρόπολις Κυθήρων

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κυθήρων κ. Μελέτιος ἐξαπέλυσε ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν Χριστουγέννων μίαν ἐγκύκλιον μὲ θέμα «Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις» καὶ τρεῖς ἑτέρας μὲ θέμα «Ὁ Χριστὸς ὀφείλει νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς ἀγωγῆς τῶν ἐλληνοπαίδων».

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Κατὰ πληροφορίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐλιθοβολήθη ὑπὸ Τούρκων βανδάλων ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων εἰς Φερικιοὶ τῆς Κων/πόλεως. Κατὰ τὰς ἰδίας πληροφορίας, τὸ γεγονός τοῦτο κατηγγέλθη εἰς τὰς τουρκικὰς ἀστυνομικὰς ἀρχάς, ἀλλ' αὐταὶ ἐπέδειξαν πλήρη ἀδιαφορίαν.

— Ὁ ἱσὸβιος γεροισιαστὴς Ἀχμέτ Γιλντίζ, πρῶην μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἑθνικῆς Ἐνότητος, ἡ ὁποία μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ μεντερικοῦ καθεστώτος ἀντικατέστησε τὴν τουρκικὴν Ἑθνοσυνέλευσιν, ἀνεκοίνωσεν ὅτι «συνέταξεν ἐκθεσιν ἐπὶ τοῦ ἀντιτουρκικοῦ ρόλου ποὺ διεδραμάτισε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας» καὶ προσέθεσεν ὅτι θὰ ἐνεργήσῃ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκ Τουρκίας.

— Ἀποφάσει τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ἀπηγορεύθη ἡ εἰσαγωγή καὶ ἡ πώλησις ἐν Τουρκίᾳ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Γ. Παπαγεωργίου - Ἐράλδου «Πολιτικὴ μάρφωσις τῶν Χριστιανικῶν καὶ τῶν Μουσουλμανικῶν λαῶν», τὸ ὅποιον ἐξεδόθη ἐλληνιστὶ εἰς Ἀθήνας.

Ἄγιον Ὅρος

Ὁ Διοικητὴς Ἀγίου Ὁρους κ. Ἐμμανοὺλ Θρ. Ρούνης εἰς τὸ ἀπευθυνθὲν ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ νέου ἔτους χαιρετιστήριον μῆνυμα πρὸς τὴν Ἱεράν

Κοινότητα και τὰς Ἱερὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους γράφει με-
ταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«... Χαιρετίζοντες τὸν νέον ἐνιαυτὸν τῆς χρηστότητος τοῦ
Κυρίου καὶ σταθῶμεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τὴν κλήσιν τοῦ
Ἁγίου Ὁρους.

Καὶ ἐπικοινωνῶν μετὰ τῆς Ὑμετέρας Πανοσιολογιότητος
κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ 1965 ἐπιθυμῶ νὰ καταθέσω τὸ περίσ-
σευμα τῆς ἱερᾶς καὶ χαρμοσύνου προσδοκίας: Πέραν τῶν ἀνηγι-
ατικῶν ἐκδηλώσεων τῶν καιρῶν μας καὶ πέραν τῶν πικρῶν
δυσχερειῶν τῆς ὑλόφρονος ἐποχῆς μας τὸ Ἅγιον Ὄρος θὰ
γνωρίσῃ νέαν πνευματικὴν λάμψιν σύμφωνα πρὸς τὴν ἀρχαίαν
μοναστικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ αἱ
ἡγιασμέναι φάλαγγες τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀσκήσεως θὰ γνωρί-
σουν νέαν πύκνωσιν διὰ νὰ παραμείνῃ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὡς ἔχει,
ὡς χώρος μετανοίας, ἀγνισμοῦ καὶ ἀδιαλείπτου ὕμνου λογίας τοῦ
Κυρίου.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος, μὲ τὴν ἀκτινοβολοῦσαν δόξαν τοῦ χιλιε-
τοῦς βίου του, ἀποτελεῖ πνευματικὸν κεφάλαιον καὶ ἱερὰν καύ-
χισιν διὰ τὴν Νέαν Ἑλλάδα. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ
ὁρθόδοξος Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ φιλευσεβὴς Κυβέρνη-
σις τοῦ εὐλαβοῦς λαοῦ μας περιβάλλουν τὸ Ἅγιον Ὄρος μετὰ
στοργῆς καὶ μερίμνης, διότι γνωρίζουν ὅτι ὁ Ἅθως ἀποτελεῖ
καλλίνικον ἐμπειρίαν καὶ ἀθλοφρόον στέφανον διὰ τὴν πνευμα-
τικὴν πορείαν τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους.

Τὸ 1965 ἄς εἶναι ἔτος ἀποφασιστικῆς στροφῆς διὰ μίαν
νέαν λάμψιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἰς δόξαν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ
τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλὰς καὶ ὁ Ἅθως πορεύονται πρὸς τὸ 1965. Καὶ δο-
ξολογούντες τὴν Θεὴν Γέννησιν — καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο
καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν Αὐτοῦ —
ὁδοιποροῦσιν ἐν πνεύματι καὶ πίστει πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα νέον
ἐνιαυτὸν».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρω-
σίας κ. Ἀλέξιος ἀπηρθύνει ἐκ Λονδίνου τὴν 27ην Σεπτεμβρίου
1964 μήνυμα πρὸς τὸ ποίμνιον τῆς ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ἐξαρχίας
τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς τὸ ὁποῖον τονίζει
μεταξὺ ἄλλων ὅτι «οἱ Ρώσοι ὁρθόδοξοι, ὅπου καὶ ἐν εὐρίσκει-
νται, πρέπει νὰ εἶναι πιστοὶ μάρτυρες τῆς Ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ
λόγῳ καὶ ἔργῳ» καὶ ὅτι ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία περιμένει μὲ
ὑπομονὴν τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς τῶν τέκνων
τῆς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν «εἰς χώραν μα-
κράν», ἐν πνευματικῇ ἀπομονώσει, «τρεφόμενα μὲ κερὰτια
διαφόρων, συχναίως πολιτικῶν προκαταλήψεων», καθὼς καὶ
ὅτι δὲν ἔπαυσε νὰ προσεύχεται ὑπὲρ τῶν τέκνων τῆς αὐτῶν,
τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε δὲν παύουν ἀνὰ σχίζουσαν τὸν χιονόλευκον
χιτῶνα τῆς Ἐκκλησίας».

— Τὸ ἔρτι ληφθὲν τεῦχος τοῦ Νοεμβρίου 1964 τοῦ περιο-
δικοῦ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δημοσιεύει ὥραιαν φωτογρα-
φίαν, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται ὁ Ἀγιώτατος Πατριάρχης Μό-
σχας κ. Ἀλέξιος ἐπιδίδων εἰς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπί-
σκοπον Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομον πολῦτιμον ἐγκώμιον εἰς
ἀνάμνησιν τῆς ἐπισκέψεως αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας τὴν 23 Σεπτεμ-
βρίου 1964.

— Κατὰ πληροφῶριαν ἐκ Ρωσίας, ὁ Προκαθήμενος τῆς Ὁρ-
δόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Μό-
σχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλέξιος, ἐδέχθη εἰς τὴν ἐν Ζαγκνὼρσκ
ἰ. μονὴν τοῦ ἁγίου Σεργίου τὸν ρωμαιοκαθολικὸν ἀρχιεπίσκο-
πον τοῦ Westminster Dr. John Heenan, παρισταμένου καὶ τοῦ
Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν
Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας Σεβ. Μητροπολίτου Λενιν-
γκράντ κ. Νικοδήμου. Ὁ ἄρχλος ἀρχιεπίσκοπος, ὅστις ἀνήκει
εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Βατικανοῦ πρὸς προαγωγὴν τῆς χρι-
στιανικῆς ἐνότητος, ἐπιστράφει ἐκ τοῦ Εὐχαριστιακοῦ Συνε-
δρίου τῆς Βομβάης διῆλθε πέντε ἡμέρας ἐν τῇ σοβιετικῇ πρω-
τεύσει. Ἡ συνομιλία του μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου ὑπῆρ-
ξε «λίαν ἐγκάρδιος», ὡς ἀναφέρεται ἐν ἐπισήμῳ ἀνακονισθέντι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

Βασιλείου Γ. Ἀττση, Μητροπολίτου πρ. Ἀθήνων,
Ἐκ τοῦ ἀρχείου μου. Γ'. Κρίσεις ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἐξ
ἐπιστολῶν εἰλημμένων, Ἀθήναι 1964, σελ. 58.

Μητροπολίτου Παραμυθίας, Φιλιατῶν
καὶ Γηρομερίου Τίτου, Πεπραγμένα Γενικοῦ Φι-
λοπτώχου Ταμείου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Παραμυθίας, Φιλια-
τῶν καὶ Γηρομερίου ἐτῶν 1961-1963, σελ. 33.

Ἰωάννου Καρμίρη, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστη-
μίου Ἀθηνῶν, Ἡ περὶ Ἐκκλησίας ὁρθόδοξος δογματικὴ διδα-
σκαλία. Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ὁρθοκτικῆς καὶ Ἠθικῆς Ἐγκυ-
κλοπαιδείας, τ. Ε', σ. 465-519. Ἀθήναι 1964, σελ. 72.

Ἰωάννου Γ. Παναγιωτίδου, τ. καθηγητοῦ τῆς
Θεολ. Σχολῆς Χάλκης, (Γνωθὶ σαυτὸν). Ἀθήναι 1964, σελ. 38.

Γεωργίου Ἀντ. Γαλιτῆ, Γρηγορητοῦ τῆς Θεολο-
γικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Χριστολογία τῶν
λόγων τοῦ Πέτρου ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων. Διατριβὴ
ἐπὶ ὑφηγείᾳ. Ἀθήναι 1963, σελ. 211.

Τοῦ αὐτοῦ, Εἰσαγωγή εἰς τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου ἐν
ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων, Ἀθήναι 1962, σελ. 113.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου Ἀρχηγὸς ἐν τῇ Κ. Δια-
θήκῃ. Συμβολὴ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἑλληνι-
μοῦ καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐπὶ τὴν Κ. Διαθήκην, Ἀθήναι 1960,
σελ. 183.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχηγὸς-Ἀρχηγέτης ἐν τῇ ἑλληνικῇ γραμ-
ματεῖᾳ καὶ ὁρησείᾳ. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἀθηνῶν»,
64 (1960), σελ. 17-138.

Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ περὶ κλήρου ἰδέαι τοῦ Κοραῆ. Ἀνάτυπον
ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» ΔΖ' (1960) σελ. 35.

Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ κοπτικοὶ πάπυροι τοῦ Hag Hammadi
καὶ ἡ σημασία αὐτῶν διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς Κ. Διαθήκης καὶ
τοῦ πρώτου Χριστιανισμοῦ, ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 61.

Ἰωάννου Μουτζούρη, Τὰ χαριστικά καὶ ἐλεύ-
θερα μοναστήρια. Ἐναῖσμος ἐπὶ διδασκαλίᾳ διατριβῆς. Ἀθήναι
1964, σελ. 112.

Ὁ ρόλος ὁξὸν ἡμερολόγιον τοῦ 1965. Ἐκδ.
Μητροπόλεως Βαρσοβίας, σελ. 108.

Ἰωάν. Δ. Καραβιδόπουλου, «Εἰκὼν Θεοῦ»
καὶ «κατ' εἰκόνα» Θεοῦ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ. Αἱ χρι-
στολογικαὶ βάσεις τῆς Παυλείου ἀνθρωπολογίας. Ἐναῖσμος
ἐπὶ διδασκαλίᾳ διατριβῆς ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Θεολογικὴν
Σχολὴν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
Θεσσαλονίκη 1964, σελ. 95.

Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Ἀποστ. Βιτάλη, Ἱερο-
κήρυκος Νικοπόλεως Πρεβέζης, Γαβριὴλ ὁ Σίφνιος Ἀρχιδιά-
κονος τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, Τοποτηρητῆς τῶν Μη-
τροπόλεων Πατρῶν καὶ Κερνίκης. Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπετηρί-
δος τῆς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν. Τόμος Γ' 1963, ἐν
Ἀθήναις 1963, σελ. 23.

Ἀρχιμ. Γεωργίου Ι. Δημοπούλου, Ὁ
Φωστὴρ τῆς Καισαρείας (Ὁ Μέγας Βασίλειος). Ἐκδ. Ἀδελ-
φότητος Θεολόγων ὁ «Σωτὴρ». Ἀθήναι 1964, σελ. 172.

Δημ. Γ. Παναγιωτοπούλου, Χριστιανικά συν-
θήματα, τεῦχος Α'. Ἐκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων ὁ «Σωτὴρ».
Ἀθήναι 1964, σελ. 159.

Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, Κοινωνικαὶ ὁμι-
λῖαι. Ἡ καλὴ τῶν χρημάτων χρῆσις. Ὁ πλοῦτος εἰς τὴν ὑπῆ-
ρεσιν τῆς ἀγάπης. Εἰσαγωγή — Νεοελληνικὴ ἀπόδοσις — Ση-
μειώσεις Παναγιώτου Γ. Στάμου. Ἀθήναι 1964,
σελ. 144.

Κωνσταντίνου Κούρκουλα Δ.Θ., Ἐκπαιδευτι-
κοῦ Συμβούλου, Τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς
Ἑλλάδος (Ἱστορία αὐτοῦ καὶ χαρακτὴρ ἐξ ἐπόψεως ὁρθοδόξου).
Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας» ΔΕ'. Ἀθήναι 1963, σελ. 56.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ρητορεία εἰς τὰ ἑπτά-
νησα ἀπὸ τοῦ ἰσ' μέχρι τοῦ ιθ' αἰῶνος. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ
περιοδικοῦ «Παρνασσός», τόμ. στ', ἀριθ. 3. Ἀθήναι 1964, σελ.
323-340.

Περιοδικὰ

Ἀμπελος, Δεκέμβριος 1964, ἀριθ. 12.

Σωτήρ, Ἀθήναι 16, 23 Δεκεμβρίου 1965, ἀρ. 207, 208.
 Ἡ σάλπιγξ τοῦ Εὐαγγελίου, Δεκέμβριος 1964, τεῦχος 12.
 Ἀγιορειτικὴ βιβλιοθήκη, Βόλος 1964, ἀριθ. 339-340.
 Ὁ Ποιμὴν, Δεκέμβριος 1964, ἀριθ. 12.
 Istina, Revue trimestrielle, 1964 No 1 Janvier-Mars.
 Τὸ χαρούμενο σπίτι, Ἀθήναι Δεκέμβριος 1964, τεῦχος 155.
 Διδαχὴ, Καλαμάτα Νοέμβριος 1964, ἀριθ. 199.
 Ἡ φωνὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, 7 Δεκεμβρίου 1964, ἀριθ. 457.
 Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, 1 Δεκεμβρίου 1964, ἀριθ. 94.
 Δελτίον Πανελληνίου Ἐνώσεως Θεολόγων, Ἰούλιος-Ὀκτώ-
 βριος, ἀριθ. 36-37.
 Τύπος, Δεκέμβριος 1964, ἀριθ. 47.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47 § 1 τοῦ Α.Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικῶς ἐφημερίου τῆς Ἑνορίας Ὑπαπαντῆς τοῦ Χριστοῦ Θεσσαλονίκης ἵνα ὑποβάλωσιν ἡμῖν, ἐντὸς μηνός, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», σχετικὴν αἴτησιν, μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 28 Δεκεμβρίου 1964

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47, § 1, τοῦ Α.Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν ἐνοριῶν Ἁγίου Ἐλευθερίου (Ντεπὼ) καὶ Ἁγίου Παντελεήμονος Βότση Θεσσαλονίκης, ἵνα ὑποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνός, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης, σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 11 Ἰανουαρίου 1965

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ἱερὰ Μητρόπολις Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰ ἀρθρα 46, 47 καὶ 48 τοῦ Α.Ν. 2200/1940 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», ὡς ἐτροποποιήθη διὰ μεταγενεστέρων Νομοθετικῶν Διαταγμάτων προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν Ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) «Ἅγιος Νικόλαος» Ἀγίας Βαρβάρας, 2) «Παμμέγ. Ταξιάρχαι» Ἀμβρακιάς, 3) «Ἅγιος Κωνσταντῖνος» Αὔλας, 4) «Ἅγιος Κωνσταντῖνος» Βαρεῖας, 5) «Ἅγιος Ἀθανάσιος» Βάρνακα, 6) «Ἅγιος Γεώργιος» Βάτου, 7) «Ἅγιος Νικόλαος» Βουστρίου, 8) «Προφήτης Ἡλίας» Καρύτσης, 9) «Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος» Κοκκινόβρυσης, 10) «Ἅγιος Νικόλαος» Κομποθέκης, 11) «Ἅγιος Κωνσταντῖνος» Μαλατείου, 12) «Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου» Μεγαδένδρου, 13) «Ἅγιος Ἀθανάσιος» Νεροχωρίου, 14) «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου» Ξηρακιάς, 15) «Ἅγιος Βλάσιος» Σκλαβαίων, 16) «Ἅγιος Ἀθανάσιος» Στενοῦ, 17) «Ἅγιος Γεώργιος» Χρυσοβίτης καὶ 18) «Ἅγιος Ἀθανάσιος» Πυργίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα πιστοποιητικά.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 30 Δεκεμβρίου 1964

Ὁ Τοποτηρητὴς
 † Ὁ Ἄρτης ΠΡΑΤΗΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Ἐδέσσης καὶ Πέλλης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ναῶν Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν: Δρχ. 50, 75, 100 ἔτησίως.
 Λοιπῶν Ναῶν Ἐπικρατείας: 30 ἔτησίως.
 Ἐξωτερικοῦ: δολάρια 3.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοδοσίου Σπεράντσα, Θὰ συντελέσῃ βασικῶς.

Ἑόρτια Γράμματα.

Ἰωάννου Καμρίη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ Ἰ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ρόδου (Ε').

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/κης, Ἡ ἐπίσκεψις τῶν Καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσην (Ε').

Ἀρχιμ. Ι.Α. Παπαδοπούλου, Μαριολογία (Δ').

Παρατηρήσεων στήλη.

Ὁ Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν Ἀγαθάγγελος (†).

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά.

Βιβλιογραφία.

Παράρτημα.

ΜΟΝΟΤΥΠΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΤΣΙΡΩΝΗ
 Μεγάνδρου 4—Ἀθήναι—Τηλ. 533.805

Ἰπεύθυνος Τυπογραφείου Γεώργιος Σ. Χρυσάφης
 Ἰασιωνίδου 22 — Σούρμενα